

nous horitzons

- ★ *Ramon Soliva; les bases U.S.A., un perill mortal*
- ★ *El Centenari de Pompeu Fabra*
- ★ *Robert Lafont; encontre de dues renaixences*
- ★ *Rafael Vidiella recorda la figura de "l'Avi"*
- ★ *Reflexions sobre l'obra de Mercè Rodoreda*

14 SEGON TRIMESTRE 1968

PUBLICACION TRIMESTRAL

Declarada lícita su publicación en lo relativo a la cultura y la educación, según dictamen de la Secretaría de Educación Pública, comunicado en Oficio n° 581, de fecha 22 de agosto de 1962.

SUMARI

EDITORIALS	1
Un prometedor i brillant anticip ♦ El problema del Vicepresident del Govern.	
EL PENSAMENT I L'ACCIO	6
Els perills d'una política internacional dependent i antipopular, <i>Ramon Soliva</i> ♦ El Centenari de Pompeu Fabra i la campanya en favor de la llengua catalana, <i>Ramon Roig</i> ♦ Gil Robles, la República i la guerra civil: Les memòries d'un home de poca memòria, <i>Ferran Costa</i> ♦ Llegint "L'aptitud Financera de Catalunya", <i>A. C.</i> ♦ Un any de repressió, <i>Josep Montal</i> .	
LA HISTORIA	25
La "Copa Santa", encontre de dues renaixences, <i>Robert Lafont</i> ♦ Francesc Macià, un polític d'acció, <i>Rafael Vidiella</i> .	
L'ART	39
Ramon Farré, una vocació que esclata ♦ El I Festival Popular de la Cançó Catalana, <i>Marina</i> ♦ El "Teatro Nacional de Barcelona", un nou parany? <i>Gra de Mesc</i> .	
LES LLETRES	45
"La meua Cristina i altres contes" dins l'obra de Mercè Rodoreda, <i>Lluïsa Vives</i> ♦ Himne mundial de la joventut ♦ La Segona Festa del Llibre Català a París, <i>T. P. B.</i>	
FULLS OBERTS	53
L'edició catalana de les cartes de Marx i Engels sobre "El Capital", <i>M. C.</i> ♦ El senyor Trevor-Roper i l'anticomunisme professional, <i>F. C.</i> ♦ "La pagesia catalana i els seus problemes", <i>J. Vidal</i> .	
DOCUMENTS	59
Crida de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya a les Jornades del 30 d'abril i 1 de maig ♦ Document ciutadà al Consell de Ministres ♦ Declaració de la Junta de Delegats del S.D.E.U.B. davant la jornada del 30 d'abril ♦ Sacerdots de Catalunya s'adrecen a la Jerarquia ♦ Contra el Projecte de Llei sobre la dona casada.	

UN PROMETEDOR I BRILLANT ANTICIP

Naturalment, segons els serveis del Ministeri de Fraga Iribarne no ha passat res a Espanya els dies 30 d'abril i 1 de Maig. Sí, hi han hagut alguns "intents" de manifestació; però la força pública els ha fet abortar "sense dificultats"...

El balanç és ben altre, i l'impacte de les jornades d'acció per les reivindicacions obreres altrament més profund que no ho voldria deixar apareixer el règim. La publicitat sobre el "fracàs" de les manifestacions, ultra no enganyar a ningú que no vulgui ésser enganyat, resulta un ben magre consol per a aquells que la pregonen.

De fet, i això sí que compta, ultra el País Basc, Galicia i Catalunya, més de vint províncies espanyoles, han estat el 30 d'abril i 1 de Maig teatre d'accions obreres i ciutadanes. En desenes de ciutats i pobles, en fàbriques i empreses, a les barriades, vàries centenars de milers de participants a les concentracions i manifestacions, als aturs, plantes, assemblees i tota mena d'altres formes de protesta i plantejaments reivindicatius, han respost a la crida de les Comissions Obreres. En molts casos amb ímpetu i combativitat extraordinàris, arreu amb voluntat manifesta d'obrir vies més i més amples a l'acció obrera i popular contra el carcomit dogall de la dictadura.

Els treballadors s'havien proposat expressar enèrgicament, públicament, massivament llurs reivindicacions essencials, econòmiques i polítiques; un salari mínim suficient, garantia de treball, assegurança d'atur forçós igual al salari real, etc.; es tractava d'expressar sense equivocs el clam de la classe obrera per les llibertats sindicals i polítiques, per la democràcia, per l'amaistia, per la supressió de les bases ianquis a Espanya...

Aquest objectiu d'expressió reivindicativa, de masses, al carrer, ha estat assolit brillantment. I res hi fa que les desenes de milers de policies armats i de guardies civils, que els agents de la "político-social", porristes, verticals i altres residus del "Movimiento" extensament mobilitzats, obstaculitzessin amb llurs violències el lliure desenrotllament de les manifestacions i concentracions convocades.

Les amenaces i coaccions esgrimides per Carrero Blanco, Alonso Vega, governadors civils i altres autoritats "ultres" o suports d'aquestes autoritats, amenaces de repressió violenta, de presó, de pèrdua del treball, unides al desplegament inusitat de força pública, afegeixen valor al conjunt d'accions realit-

zades i molt especialment a les múltiples concentracions i manifestacions de carrer especialment visades per la repressió.

Efectivament, la pregonada coacció ha frenat la participació directa física, de milions de treballadors que participen visiblement d'un mateix neguit però no s'han decidit encara a traduir aquest neguit en acte de presència. Però no ha impedit, ans al contrari ha subratllat, la mobilització decidida de l'avantguarda del moviment obrer i popular, una avantguarda xifrada en varies centenes de milers de treballadors, una avantguarda essencialment jove, amb un elevat grau de combativitat i una indubtable consciència política; consciència de les necessitats nacionals en ordre a les llibertats democràtiques i imperatius econòmics; consciència de les seves responsabilitats.

La convocatòria, preparació i realització d'aquesta acció per les reivindicacions dels treballadors, coordinada a escala de tot el país, preparada públicament, massivament, obertament en l'essencial, constitueixen una senyalada victòria sobre la dictadura, un vigorós pas endavant del moviment obrer i antifranchista de masses. Amb ella, les Comissions Obreres han corroborat amb esclat llur creixent influència i representativitat, maduresa organitzativa i capacitat d'elaboració.

Des del seu anunci, tot al llarg de les cinc o sis setmanes de preparació, i en els dies de la seva realització, l'atenció política del país ha estat centrada en la jornada obrera. I no solament del país; les ràdios i premsa estrangers han dedicat una atenció especial al 30 d'abril i 1 de Maig d'Espanya i nombre d'òrgans de premsa d'Europa occidental destacaren enviats especials a seguir els esdeveniments, a la capital del nostre país sobretot. Això sol dona ja idea de la personalitat assolida pel moviment de Comissions Obreres.

En el conjunt d'Espanya, nombre de sectors ciutadans extra-obrers s'han fet ressó de la crida de les Comissions, s'han solidaritzat amb la plataforma reivindicativa per aquelles formulada, afegint-hi en molts casos en fer-la seva els propis plantejaments reivindicatius.

A Catalunya concretament, l'Associació Democràtica de Tècnics i Quadres, l'Associació Democràtica de Dones, han fet declaracions públiques solidaritzant-se amb la crida de les Comissions Obreres i cridant a participar en les accions convocades; el Sindicat Democràtic d'Estudiants Universitaris de Barcelona ha recollit i fet seva la plataforma reivindicativa obrera (1), i així ho ha fet també el Sindicat Democràtic d'Estudiants de tots els Districtes on està ja estructurat: Desenes de milers d'estudiants, a les diverses capitals del país, han ocupat un lloc de primera fila a les concentracions i manifestacions, batent-se valentament junt als treballadors contra les càrregues policiaques, clamant amb ells en un mateix crit les consignes de la Jornada.

S'han, doncs, sumat, solidaritzat o expressat públicament llur recolzament a la lluita dels treballadors, la intel·lectualitat democràtica, sacerdots pro-

(1) Vegeu a la secció "Documents" la Declaració de la Junta de Delegats del S.D.E.U.B.

gressistes, tècnics i quadres d'empresa, mestres d'escola, camperols, homes i dones de les més diverses condicions socials i horitzons professionals. Mereix lloc destacat, a l'hora de ressaltar la participació ciutadana a la jornada, la presentació, el mateix 30 d'abril, a dos quarts de vuit del vespre, a Madrid, de l'escrit aprovat per la Reunió de Comissions Obreres d'Espanya i que reproduïm a la secció "Documents", acompanyat d'una primera entrega de varis milers de firmes —la recollida de signatures continuant arreu del país. La comissió la composaven 300 ciutadans representatius de setze sectors socials i professionals: advocats, mares de família, associacions, cineastes, comissions obreres, escriptors, artistes, estudiants, seminaristes, professors d'ensenyança mitja i primària, sacerdots, tècnics i enginyers. Una comissió composta per un sacerdot, un professor de medicina, un representant de la classe obrera i un director de cine, fou delegada per entregar el document, que els funcionaris del Ministeri es negaren a rebre i fou presentat posteriorment a una conferència de premsa nacional i estrangera.

L'ampla i activa participació dels diferents sectors ciutadans que s'ha senyalat, el recolzament de les distintes formacions i grups polítics en les múltiples formes i graus en que aquest s'ha produït, subratlla el desenrotllament del procés de cristallització de l'aliança de les forces del treball i de la cultura, que constituirà un element marcant de la restitució de la democràcia a Espanya, de la democràcia antifeudal i antimonopolista que obrirà pas a la construcció de la societat socialista en el nostre país.

Diversos partits o grups polítics d'oposició han expressat, d'una o altra manera, qui el recolzament actiu a la jornada, qui la simpatia, l'aprobació o simplement el reconeixement de la justificació de les reivindicacions proclamades. Algunes jerarquies eclesiàstiques, i senyaladament a Barcelona la Vicaria Episcopal d'Entorns Obrers, ha sentit la necessitat d'expressar la preocupació per la situació material del món obrer, precisament en aquestes dates. Una part de la premsa legal, tot i les severes instruccions governamentals, s'ha mostrat visiblement més inclinada a ressenyar les accions obreres i populars, fins allà on la censura li ha permès (és a dir, gairebé sempre les de l'altra punta d'Espanya i no les locals), que no usar de llurs planes per a volcar-hi els comentaris verinosos que no haguessin faltat algun temps enrera.

Resumint; per damunt de la propaganda oficial interressada en silenciar o, quan no ho pot, fer valdre que "no han quallat" les manifestacions, hi ha la realitat d'una prometedora acció de masses que ha commogut tot el país, que ha confirmat l'arrelament de les Comissions Obreres de punta a punta d'Espanya, el seu prestigi i notable creixement. Per una banda, el 30 d'abril ha confirmat les Comissions Obreres com la força autènticament representativa dels treballadors a tot Espanya, i per altra, per l'extensió ciutadana, popular, de la participació, per la seva magnitud i impacte polític, aquestes jornades han posat en relleu, amb esclat, el paper dirigent del moviment de Comissions Obreres en la lluita nacional de masses per la democràcia.

Les jornades del 30 d'abril i 1 de Maig constitueixen un anticip d'allò que serà la vaga general de la classe obrera i la vaga nacional; són, de fet, una destacada aportació, un pas endavant, i no petit, cap a la realització d'aquestes grans accions per l'anorreament del règim de dictadura.

EL PROBLEMA DEL VICEPRESIDENT DEL GOVERN

L'almirall Carrero Blanco té certa afecció a veure'ns morir desintegrats per una explosió nuclear. Quan el 7 de febrer de 1968 "El Noticiero" va reproduir l'entrevista concedida pel vice-president del Govern al director de "Pueblo", els lectors catalans no sentiren cap goig davant aquesta possible fita de tots els plans d'estabilització i desenvolupament franquistes. "Es mejor morir desintegrados por un explosión nuclear", digué el vice-president, "que seguir viviendo, pero formando parte de una masa de esclavos sin Dios". L'almirall sap prou bé que gairebé trenta milions de "súbdits" —no pas ciutadans— del règim som avui una massa d'esclaus polítics. Amb Déu o sense. També sap l'almirall que ell mateix, igual que els seus companys de poder i que els altres governs capitalistes sotmesos al govern nord-americà i sostinguts per aquest, són els únics europeus que no correrien risc seriós en cas de reeixir la seva política internacional, perquè a Europa no hi ha altres refugis contra l'arma atòmica que els construïts, amb la riquesa produïda pels pobles, per preservar la vida dels qui porten els pobles a la catàstrofe. Aquest circumstància és tan monstruosa a Anglaterra, per exemple, com a Espanya, però aquí té l'agreujaent que el règim no pot exhibir ni tan sols el simulacre de consentiment popular manipulat. Allò que, en realitat, ha dit l'almirall és: el règim ha decidit que és millor que vosaltres, súbdits, moriu desintegrats per una explosió nuclear que prescindir nosaltres, dictadors, del poder sobre vosaltres, que ens dona el fet d'ésser uns servents de l'imperialisme nord-americà.

El vertader sentit de les paraules de l'almirall sobre la guerra nuclear no convida a prestar-los més atenció. Però les seves declaracions tenen també altres coses que reclamaren la del públic barceloní. Per exemple, l'atac del vice-president als pobres procuradors en Corts que intentaven construir-se una tímida independència més o menys demagògica. És possible que aquesta agressió als "perjurs", juntament amb la no pas menys violenta invitació a dimitir adreçada a alguns membres del Govern, expliqui l'escassa publicitat donada, posteriorment, a les paraules de Carrero Blanco. Aquests dos elements de les declaracions són del més gran interès: tots dos revelen la impossibilitat en què es troba el règim d'assimilar la menor vida política de forces que evidentment eren seves no sols socialment, sinó políticament. Així es manifesta que el franquisme, després d'haver perdut tota influència en el poble, manté ja el mateix bloc de forces en què descansa sense mediació hegemònica, per la mera força. És difícil de trobar, ni tan sols en la mateixa història de la reacció espanyol, un cas igual de poder tan purament violent, tan desproveït de base político-social.

Les "doctrines" de l'almirall presenten incoherències bastant profundes, particularment la juxtaposició d'un tradicionalisme ja inversemblant, que declaru "estrangers" a Espanya els dos segles d'il·lustració, amb una entusiasta acceptació dels costums econòmics i socials del capitalisme decadent que estan destruint fins a les arrels no solament el tradicionalisme retòric, sinó, encara, les possibilitats d'un desenvolupament orgànic de l'economia espanyola.

Però, per moltes que siguin les seves incoherències doctrinals, el vice-president recull amb tota conseqüència tot el que subsegueix aquell aïllament social d'un règim que ja només és que un invasor al país. Quan el periodista li pregunta pels "problemas más acuciantes y de más interés que tenemos delante en 1968", Carrero Blanco contesta: "La continuidad del progreso económico y social, con estabilidad en el coste de la vida y pleno empleo; y la neutralización de todo intento, venga de donde venga, contra el orden y la paz interior." Es a dir: la crisi econòmica i el fet que la resistència a la tirania "re" ja de tot arreu. No deixa d'ésser una confessió notable que els dos problemes del règim que enuncia el seu vice-president siguin avui problemes defensius. Defensius políticament parlant. Perquè és ben clar que l'almirall concep el segon (el primer ni el concep: es limita a emetre la visió jaculatòria de la tradicional quadratura del cercle capitalista) amb la màxima agressivitat física, a falta de perspectiva política. L'acumulació de condemnes del Tribunal d'Ordre Públic mostra, en efectiva coincidència amb les declaracions de Carrero, quin és el problema del règim i quina és la solució única que hi donen els ultres de la mena del vice-president: la repressió. En aquesta darrera fase de la seva existència el franquisme s'està condensant en un mer aparell repressiu del poble i coactiu àdhuc per als pocs sectors que encara responen a la seva incitació, per exemple, per als grups o individus que no van acceptar les tesis de l'abstenció en les eleccions a procuradors, proposada per l'oposició democràtica. Per això la lluita contra la repressió és avui un element essencial de la lluita per la llibertat de les classes treballadores i dels pobles hispànics.

Ramon Soliva

**ELS PERILLS D'UNA
POLITICA INTERNACIONAL
DEPENDENT
I ANTIPOPULAR**

"El nuevo embajador U.S.A. recomienda el ingreso de España en la O.T.A.N., así como el mantenimiento de las bases hispano-norteamericanas."

(El Correo Catalán, 4 maig 1968.)

D'entrada direm, que el qualificatiu "hispano-norteamericanas" és una broma de mala llei. L'expressió és en si una disfressa. Vol emmascarar una realitat ben diferent. Realitat, per a tots els espanyols, denigrant per la seva significació i paorosa per les conseqüències que comporta.

Una base militar es qualifica per la mena d'armes que conté i pels objectius que l'ús de les mateixes persegueix; no pel lloc on és situada. Les bases de Zaragossa, Morón i Torrejón, a disposició de l'anomenat "Comanament Aèri Estratègic de l'Exèrcit de l'Aire dels Estats Units", serveixen als super-bombarders B-52 carregats a tothora amb bombes termonuclears. (La gent de Palomares en guarden un mal record.) Aquests aparells tenen encomanada una sola tasca: estar permanentment preparats a portar la seva monstruosa càrrega damunt les ciutats i pobles de la Unió Soviètica i altres països socialistes. Es en tot cas una tasca d'ofensiva i agressió.

La base de Rota està a la disposició exclusiva de l'anomenada "Flota Nuclear Submarina d'Atac de la Marina dels Estats Units" i serveix als submarins nuclears armats amb coets balístics "Polaris", que porten ogiva termonuclear. Els submarins de Rota tenen també una sola missió: estar a tothora disposats a llençar els seus monstruosos projectils sobre els objectius que els bombarders no puguin abastar. Es tracta, doncs, d'una tasca exclusivament agressiva.

Totes les esmentades bases serveixen a menes d'armes les quals Espanya no disposa ni pot disposar. L'ús previst per a les armes de les bases és netament ofensiu o sigui d'agressió i mai es podran presentar com destinades a la defensa del nostre país. Per tots els costats, són bases i armes nord-americanes i no espanyoles. Es falsa per tant la denominació "hispano-norteamericanas": en cas de conflicte, seran "hispano" només els megatons de bombes termonuclears que la part "norteamericanas" de l'expressió atreura (en aquest cas ben lluny de casa seva) sobre el territori espanyol.

A la tardor del 1953 es publicà la notícia de la firma d'un "tratado de ayuda mutua" entre els Governos dels Estats Units de Nord-amèrica i d'Espanya.

Com era d'esperar, la propaganda franquista presentà el tractat com un gran èxit polític i diplomàtic. Es volia enlluernar la gent amb l'enumeració dels beneficis que, segons aquesta propaganda, el tractat assegurava a Espanya. Es parlava del "*gran papel que España jugaria en el tablero de las naciones*".

Pocs foren els que feren atenció a la circumstància que el Govern franquista encobria, amb tota aquesta propaganda, la més vergonyosa renúncia a la sobirania nacional que mai cap govern, en tota la llarga història d'Espanya, havia fet. Ni les traïcions de *Carlos IV* i del seu "digne fill" *Fernando VII* podien comparar-s'hi. Ara, a canvi d'una certa ajuda al règim, infamant, condemnat pel poble i ja també per la història, es comprometia la mateixa existència "física" d'Espanya.

De fet, els Estats Units es guardaren per a si la facultat de decidir i d'actuar. Decidiria i actuaria aquella part contractant que veia en la seva nova aliada tan sols un pió complementari per al seu joc. L'altra part, Espanya, que exposava en la jugada tot el que era i tenia, suportaria les conseqüències de decisions i accions, sobre el caràcter de les quals ni tan sols seria consultada.

S'encobria el fet que, pels nord-americans, allò que a Espanya pogués passar-li tenia una importància de segon ordre.

De la despreocupació nord-americana sobre allò que podria passar als espanyols en cas de conflicte "gran" en tenim una prova evident en l'elecció que, tot seguit després de la firma del tractat, feren dels llocs i terrenys destinats a bases dels seus bombarders termonuclears. En un cas elegiren els voltants de Zaragossa, en un altre els de Sevilla i "arrodoniren la cosa" en escollir Torrejón, a les portes de Madrid, per a la més important de totes elles. És l'únic cas en tot el món en que bases d'armes termonuclears són situades a pocs kilòmetres de ciutats importants. Què quedaria de Madrid i dels seus tres milions d'habitants en cas d'una resposta atòmica sobre Torrejón?

Els deu anys de vigència dels tractats han ensenyat i demostrat que els interessos i objectius històrics dels pobles d'Espanya no poden coincidir mai amb els d'aquells que volen dominar el món. Amb els d'aquells que s'atribueixen el dret d'intervenir amb les seves armes i soldats en tots els indrets de la terra.

Es ja clar per a tothom, que a cada nova agressió nord-americana, a cada nou pas en la "escalada" de les tropes dels Estats Units en els llocs més diversos del món, els núvols termonuclears que des de les darreries de l'any 1953 tapen el cel d'Espanya, s'obscurixen i es fan més i més amenaçadors.

Un exemple colpidor d'això ens el donà l'anomenada "crisi del Caribe". A l'octubre del 1962, amb la seva amenaça d'agressió directa i immediata a Cuba, els Estats Units portaren la humanitat al llindar de l'infern atòmic. Com a cosa lògica i segura, les bases nord-americanes en territori espanyol havien de comptar-se entre els objectius de primer ordre, i per tant immediats, en la resposta termonuclear del camp contrari. Durant hores i hores d'angoixa i de por, sobre els pobles i ciutats d'Espanya planà l'amenaça de destrucció instantània, el perill de desaparèixer convertits en cendres i la perspectiva per als supervivents de reiniciar l'edat de les caverne.

I tot això perquè a "*la aliada de España*" se li feia insuportable que un país petit, amb un poble valeros, de sang i cultura en gran part espanyoles,

s'hagués alliberat i hagués posat fi a la dominació nord-americana, a la vegada que a la del grup d'oligarques traidors i venuts als Estats Units.

El fet podria semblar inconcebible, fins i tot grotesc, si aquesta expressió és aplicable a una situació semblant. Espanya estigué a punt de fer efectiva la segona part del dilema de Hamlet, per trobar-se lligada, precisament, amb aquell país que a les darreries del segle passat intervingué contra ella. Intervenció, direm de passada, dirigida també contra el poble cubà i que perseguia dos objectius: aixafar Espanya i quedar-se amb Cuba com una colònia.

En prolongar (septembre del 1963) per cinc anys més la vigència del tractat, el Govern franquista es trobà obligat a prendre certes precaucions en la forma de presentar el fet. Per això en la declaració oficial es deia "*partes iguales y soberanas*", "*bases e instalaciones comunes*", "*instalaciones de comun utilización*", etc. S'anuncià la formació d'un "Comité Consultivo" per a tractar de tots els problemes d'interés "*común*"...; cortines de fum destinades a tancar el fet que la dependència envers els Estats Units havia encara augmentat. Recordem que fou aleshores quan, amb l'entrega de Rota, els submarins amb coets "Polaris" vingueren a afegir-se als bombarders B-52. Recordem també que en la mencionada declaració es reconeix explícitament el dret d'intervenció dels Estats Units en el cas "*que la seguridad de las instalaciones sea motivo de común preocupación*".

Els darrers cinc anys de vigència del tractat amb els Estats Units han estat encara més alligadoradors. El crit d'esglai de Palomares ressonà per tot el món. Un B-52 caigué amb les seves quatre bombes termonuclears prop d'aquell poblet de la província d'Almeria. Es tractava d'un dels aparells, que amb càrregues semblants, efectuen "*la guardia permanente en el aire*" en el cel d'Espanya. Uns diuen que les bombes eren de 5 megatons cada una, altres que la seva potència conjunta equivalia a 100 megatons. Prencent tan sols la primera xifra, veurem Hiroshima i Nagasaki. Qui pot calcular els efectes de l'explosió de les quatre bombes de Palomares si el dispositiu de seguretat de les mateixes hagués fallat? Qui assegura que en cas d'un altre accident semblant això no pugui succeir?

Després de la tragèdia de Palomares, qui, a Espanya, pot encara preconitzar una nova prolongació del tractat?

Segons es desprén dels diversos comentaris de la premsa i de les paraules del nou embaixador nord-americà, el Govern franquista vol perseverar i continuar pel camí de renunciació a la sobirania nacional, de despreci per la sort i esdevenidor de tots els espanyols. En la mateixa nota de premsa amb que encapçalavem aquestes pàgines llegim: "*...si las bases aéreas y navales són útiles a nuestros intereses debemos seguirlas manteniendo*". Més clar no es pot demanar: o bé el Govern franquista ja ha donat el seu acord, o és que es troba tan lligat que no cal consultar-lo.

Davant l'empenta del gran moviment popular que fa trontollar el règim, no té res d'estrany que el Govern espanyol, per tal de no perdre el suport dels imperialistes nord-americans, accepti sense consulta prèvia la decisió d'aquests, per denigrant i perillosa que sigui per a Espanya.

Potser que ja és hora d'unir-se tots els espanyols conscients i posar fi al règim i a totes les vergonyes i perills que la seva "política" internacional comporta.

Ramon Roig

EL CENTENARI DE POMPEU FABRA I LA CAMPANYA EN FAVOR DE LA LLENGUA CATALANA

Indiscutiblement, ja des d'ara podem afirmar que l'any 1968 serà per a la cultura catalana "l'any Fabra". A partir del 20 de febrer —dia en què es complien cent anys de la naixença de l'il·lustre gramàtic— s'han succeït nombrosos actes, alguns dels quals han assolit un èxit de públic excepcional. La campanya, hàbilment portada, té uns objectius "polítics" que ultrapassin els límits d'una mera commemoració; i això no fa més que confirmar la justesa dels raonaments exposats en un editorial recent per la nostra revista (vegeu "Nous Horitzons" núm. 13). Un cop d'ull als principals actes celebrats fins ara dona un balanç francament positiu.

El dia 20 de febrer va tenir lloc al Palau de la Música Catalana de Barcelona "l'acte d'obertura" de la campanya. Més de dues mil cinc-cents persones (el Palau de gom a gom) acudiren a la cita de la "Comissió Organitzadora de la Commemoració del Centenari de la Naixença de Pompeu Fabra". Hi van participar —a més del president de l'Orfeó Català i de Joan Triadó, secretari general de l'esmentada Comissió— els senyors Josep M. Llopart, poeta i crític mallorquí, Manuel Sanchis Guarner, historiador i filòleg valencià, i Jordi Rubió i Balaguer, personalitat prou coneguda per a fer-ne cap presentació. No cal entrar en detalls examinant les coses que cada conferenciant abordà: diguem que si les intervencions no van ésser, en algun moment, gaire brillants, en canvi, tenint en compte el perill que corren els actes acadèmics de caure en pura verbositat, en grandiloquència vana, cal reconèixer que, comptat i debatut, el risc fou evitat, sobretot en el cas de Llopart, incisiu i gens prolix. Menció a part mereix el parlament del doctor Rubió, com més avall direm. Però si la dignitat de la sessió ja és una cosa important, no ho és pas tot. El que en aquest cas tenia una significació especial era la presència dels dos milers llargs de persones, amb plena consciència que assistien a un acte excepcional, una reunió com no s'havia vist des de feia trenta anys, un veritable miting reivindicatiu. En efecte, els assistents al Palau —i, en general, als altres actes que des d'aleshores prolifera-

ren en homenatge a Fabra—, els quals pertanyien a les més oposades ideologies i als més diversos corrents política, des de representants de la burgesia nacional fins a militants del P.S.U.C., passant per tots els matisos del moviment catòlic i del catalanisme polític, a més, naturalment, de tanta gent no organitzada, tots s'hi van congregat amb un sentiment comú: l'oposició a la política opressiva de la Dictadura contra la llengua i la cultura catalanes, contra la personalitat nacional de Catalunya, contra les llibertats del nostre poble. Prova evident d'aquest sentiment unànime foren els aplaudiments tributats al doctor Rubió —el públic es posà dret sense vacil·lacions aplaudint calorosament—, en qui les catalans veuen no solament la més il·lustre personalitat acadèmica de Catalunya, sinó també l'home que ha sabut adoptar una actitud clara, en tot moment, en defensa dels drets més elementals de la cultura catalana i del nostre poble.

El mateix dia 20 de febrer hi hagué dos altres actes dedicats a Fabra: l'un va tenir lloc al matí a la Universitat; l'altre al vespre al C.E.C. A la Universitat intervingueren el catedràtic Antoni Comas i l'assagista Francesc Vallverdú davant d'un centenar llarg d'estudiants —nombre petit, és cert, però encara sorprenent en les condicions de repressió per què passa la nostra Universitat que obligaren a improvisar-lo a última hora—, i l'acte acabà amb la lectura del poema de Salvador Espriu a la memòria del gran filòleg. Al Centre Excursionista de Catalunya, prop de cinc-cents persones es reuniren per escoltar els senyors Josep Ventosa, Joan Triadó, Pere Gabarró i Eduard Artells, i fou com el colofó de l'acte del Palau, acabat tot just feia poc més d'una hora.

També fou important —i políticament més ric— l'acte celebrat a Badalona el dia 24 de març. Unes vuit-cents persones ompliren el Cinema Zorrilla de la Vila en què Pompeu Fabra visqué tants anys per escoltar els senyors Josep Benet, Manuel Sacristán i Joaquim Molas, i per conèixer els poemes que havien estat escrits especialment per a aquesta ocasió. Certament, el fet que els poemes de Salvador Espriu i

Joan Colomines fossin prohibits ens dona la mesura de com les autoritats franquistes arcebeixen de mala gana a la celebració d'aquestes reunions. Però el cas és que, davant una pressió insistent i compacta del poble, el règim no té altre remei que afuirar allà on menys directament creu sentir-se vulnerat.

Les intervencions de Benet i Sacristán van ésser molt polítiques. I de signe contrari, bé que en les actuals circumstàncies naturalment "complementàries". Benet s'esforçà a demostrar que, sense l'ajut de l'rat de la Ribba, Fabra no hauria pogut portar a bon terme la seva obra normalitzadora: això és veritat en el sentit que Fabra va poder disposar d'institucions científiques eficients, que li van simplificar la feina, a part d'accelerar el procés de normalització; però és fals en el sentit que, sense l'ajut de la Mancomunitat, la reforma ortogràfica no hauria pogut realitzar-se, per tal com la condició essencial per a un redreçament lingüístic no era el diktat d'unes Normes, sinó l'existència d'un desig col·lectiu, d'una cohesió nacional clara: tard o d'hora, un poble en aquestes condicions troba la seva autodisciplina lingüística, el seu gramàtic. I, amb això, no vull pas treure importància a l'atzar venturós que aquest gramàtic fos precisament Pompeu Fabra! És més, desmitificant el fet és quan la seva obra ens apareix encara més grandiosa, en la seva dimensió humana.

El parlament de l'ex professor de la Universitat de Barcelona, doctor Sacristán — molt aplaudit — estava destinat, segons pròpies manifestacions, als no catalans, i era una justificació del fet nacional català. Aquestes paraules dites en castellà, per un defensor de l'única solució justa dels nostres problemes és a dir, el dret d'autodeterminació foren potser — i això no significa cap menyspreu de la vàlua de les restants intervencions — les paraules més contundents de la sessió i tenien un doble objectiu: apuntaven a la necessitat d'una justa comprensió del problema per part dels no catalans — que solen rebre'n una informació deformada — i interessada de l'oligarquia centralista — i assenyalaven el camí d'una entesa possible i desitjable amb els altres pobles hispànics.

La ponència de Joaquim Molas sobre "Pompeu Fabra i la llengua literària" se centrava en qüestions culturals. Molas mostrà la seva erudició vasta i ferma i la claredat del seu pensament crític. En aquest sentit era la millor cloenda a tots els aspectes polítics positius suscitats al llarg de la sessió. L'acte acabà amb la lectura de poemes per part de: Joan Argeté, Jaume Casanova, Joaquim Grifol,

Josep Gual, Maria del Carme Oller, Cecília Paquin, Francesc Vallverdú i Jaume Vidal Alcover; Maria Aurèlia Capmany llegí el poema de Màrius Sempere "Pere Quart", que no havia pogut assistir a l'acte.

Finalment, Catola Fabra, filla del Mestre, saludà el públic, que aplaudia ferrosament, amb crits de "llibertat, llibertat!". Obrers immigrants, perfectament compenetrats amb els seus companys catalans, s'uniren a aquestes demostracions.

Però els actes a què ens hem referit són només uns quants del gran nombre que s'han organitzat arran de la campanya en favor de la llengua catalana. Així, pel mateix mes de febrer, a la Residència Universitària de Sant Antoni, de Barcelona, pronunciaren dues interessants conferències, amb molta càrrega revulsiva, Gabriel Ferrater i Joan Triadú. Durant la setmana del 4 al 9 de març la Universitat de València ha dedicat una sèrie de conferències a l'exaltament de la llengua i literatura catalanes (Miquel Dolg, Josep Gulson, Manuel Sanchis Guarnier, Joan Fuster) i l'últim dia els senyors Antoni Seva, Ferran Segura i J.M. de Casacuberta homenajaren la figura de Fabra. Les commemoracions fabrianes que s'han donat casos que un mateix dia es fessin dues reunions d'homenatge: així, el dia 24 de març, mentre a Badalona es tributava l'homenatge que hem referit, hi havia a Sant Just Desvern un altre acte similar amb intervencions de Joan Triadú, Joan Colomines, etc. Pocs dies després, el 30, a Vilafraanca del Penedès eren Pere Bohigas, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i Francesc Vallverdú, els qui s'encarregaven d'un acte semblant. Etc., etc.

Dintre els actes del centenari Fabra, cal comptar-hi també la represa de la campanya CATALA A L'ESCOLA, que a partir del 4 de febrer ha iniciat una nova etapa de difusió. Aquell dia uns cent cinquanta mestres i pares de família d'arreu de Catalunya es van reunir per coordinar els esforços encaminats a exigir l'ensenyança catalana.

En aquest moment és impossible de fer un balanç definitiu: hi ha moltes iniciatives en marxa, hi ha molts actes pendents. Una cosa és certa, però: el signe reivindicatiu d'aquestes commemoracions és general, i són un incentiu per a la reflexió col·lectiva d'uns problemes culturals greus. No és arriscat de dir que tota aquesta campanya posa en evidència la necessitat d'un règim de llibertats polítiques, d'una democràcia social i econòmica, com a única solució dels problemes nacionals i de tot tipus que té plantejats el nostre poble.

GIL-ROBLES, LA REPUBLICA I LA GUERRA CIVIL

Les memòries d'un home de poca memòria

Les memòries de Gil-Robles, publicades amb el títol de *No fue posible la paz* (*) han produït una gran sensació a Espanya (s'ha dit moltes vegades que el govern estava disposat a retirar el llibre de la circulació) i han estat acollides amb molta satisfacció per amplis sectors de les dretes. No em proposo de comentar a fons el llibre (un volum de 850 pàgines, respecte al qual hi hauria moltes coses a dir) però em sembla convenient de denunciar algunes mentides concretes que intenta de posar en circulació, assenyalar la falsedat del seu plantejament bàsic, i remarcar, en canvi, algunes conclusions positives.

Hi ha molts silencis interessats en el llibre de Gil-Robles. No ens explica les seves relacions amb l'Església, no fa gairebé referència a Angel Herrera Oria i a "El debate", es calla les fonts de finançament d'un partit que no era precisament pobre, etc. Però més greus que els silencis són les mentides. Per començar, resulta inadmissible que vulgui fer-nos creure que aquest és un llibre de memòries escrit de manera espontània i que les seves parts fonamentals foren redactades en els primers mesos de la guerra civil. Seria fàcil demostrar que es tracta d'una obra llargament preparada, muntada amb molts materials bibliogràfics i periodístics (encara que moltes vegades no els citi en nota, per tal de fer-nos pensar que es tracta de records personals), la redacció de la qual ha degut costar molt de temps.

Hi ha algunes mentides tan innocents que es descobreixen només que amb una lectura atenta del mateix llibre. Gil-Robles pretén que ell no ha conspirat mai contra la república, però a la pàgina 147 confessa que per l'octubre del 1934 va posar-se en contacte amb Goded i Fanjul, i que va decidir seguir col·laborant amb el govern quan va assegurar-se "*que no cabía siquiera el intento de apoyarse en una actuación militar*". I a les pàgines 365 i 366 ens confessa que pel desembre del 1935, quan els militars li van proposar de donar un cop d'Estat, ell va contestar a Fanjul: "*Yo no constituiré el menor obstáculo*." I que va afegir seguidament: "*Consulte usted inmediatamente con el jefe del Estado Mayor Central [Franco] y con los generales que más confianza le inspiren. Déme mañana mismo la contestación*." I ens explica que aquella nit va passar-la molt inquiet perquè "*la responsabilidad de una decisión que podía ser de vida o muerte para la patria pesó como una losa sobre mi espíritu en aquellas horas interminables*". ¿Què deu entendre el Sr. Gil-Robles per "conspirar"? ¿Incitar els generals a sublevar-se i oferir-los tota mena de facilitats era la conducta normal i constitucional d'un ministre del govern de la república?

(*) Ariel, Espulgues de Llobregat, 1968.

Més divertides són encara les seves repetides afirmacions respecte que ell no sabia res de la sublevació militar de juliol del 1936: que ningú no li va dir res i que, per tant, no té cap responsabilitat en la preparació del "movimiento". Juan Ignacio Luca de Tena, indignat en veure que Gil-Robles es vol treure el mort del damunt i carregar-lo als altres, li ha replicat al seu periòdic, recordant-li determinats fets concrets. Gil-Robles, que deu haver exhaurit tota la seva capacitat memorística en la redacció d'aquestes 850 pàgines, li ha contestat que no se'n recorda gens ni mica, i Luca de Tena, cada vegada més enfurismat, li ha replicat: *"Hablemos claro. Al señor Gil-Robles le disgusta hoy que se le suponga complicado en la preparación del movimiento nacional"*. i li ha tirat en cara alguns textos de les pròpies memòries. Efectivament, en una nota a la pàgina 798 el Sr. Gil-Robles ha tingut la debilitat de confessar que *"poco tiempo antes del alzamiento"* va accedir a donar 500.000 pessetes dels fons del partit (mig milió de pessetes era molt diners abans de la guerra civil) *"para impedir que, por falta de recursos adecuados, fracasara lo que ya estaba decidido y era inminente"*. Aquest mig milió era, ens explica poc més avall, *"para ayudar económicamente al general Mola en caso de que tuviera que huir al extranjero"*. Certament que el Sr. Gil-Robles tenia una manera molt peculiar de mantenir-se dins de la legalitat republicana i de no-conspirar.

Ara bé, aquestes (i moltes d'altres que es podrien assenyalar) són petites mentides, falsedats de detall. Qüestions minúscules si les comparem amb la fal·làcia més gran, que és la tesi central del llibre, la que li ha fet triar aquest títol sobre la impossibilitat de la pau. Segons el Sr. Gil-Robles, les possibilitats de convivència pacífica que ell propugnava es van frustrar el 1936 per la obstinació de les dretes a conspirar i la tossudesesa de les esquerres a marxar pel camí de la revolució. El xoc era inevitable i les dues parts en foren culpables. Només el Sr. Gil-Robles es mantenia, enmig d'aquella riuada d'odi, com un colom de la pau que maldava endebades per fer sentir als altres la veu de la raó, que hauria permès d'evitar una sangrant guerra civil (oblidem-nos que al mateix temps estava donant mig milió de pessetes per a finançar la sublevació militar).

Però l'exposició de les malvestats dels dos bàndols —de l'esquerra i de la dreta— presenta una peculiaritat molt curiosa al llibre del "jefe". Mentre el *dossier* de la dreta està format per reunions de militars que conspiren, contactes amb Mussolini per a comprar-li armes i algunes altres minúcies semblants, el *dossier* de l'esquerra està integrat gairebé exclusivament per paraules, i encara per paraules ben poc representatives: per citacions d'articles de diari (ni tan sols de programes o d'altra mena de documents oficials dels partits). Es fa molt difícil de concedir-li al Sr. Gil-Robles que els dos plats de la balança pesen igual, que cal donar el mateix valor a la decisió de Cabanellas de sumar-se a la sublevació i de trametre una gran expedició d'armes a Pamplona, on Mola no disposava de prou fusells, que a un article exaltat de "Solidaridad Obrera".

Aquesta tesi central, en canvi, és el que ha fet que el llibre hagi tingut tan bona acollida per part d'amplis sectors de la dreta, que troben en ell una justificació per haver recolzat la sublevació militar ("aquella república estava en plena anarquia", etc., etc.), i al mateix temps juguen a identificar-se amb la imatge moderada que els pinta Gil-Robles, i a fer veure que el "movimiento"

el van fer en realitat quatre generals i tres polítics exaltats d'extrema dreta, i que ells en són ben innocents.

Es clar que aquest seguit de mentides resulta indignant. I que encara ho resulta més l'actitud d'un home que té el valor de plànyer-se de no haver fet matar més gent per l'octubre del 1934, de queixar-se per tal com Alcalá Zamora no els va permetre de fer una matança més gran (per cert que entre ell i Lerroix estan aconseguint de reivindicar una mica Alcalá Zamora, a força de voler enllotar-lo més del compte). I que, al costat d'això, es desentén tranquil·lament de l'amnistia demanada per a Sanjurjo i ens diu que ells no tenien res a veure amb aquella qüestió. Hi ha molta indignitat en aquest llibre, i molta hipocresia en part de la gent que avui el lloa i s'hi identifica.

Però no puc negar que, d'altra banda, hi ha uns aspectes molt positius en tot això. Que el Sr. Gil-Robles es renti les mans pels fets del 1936 resulta positiu en tant que significa que es deslliga obertament de l'actual govern espanyol i de la seva línia política. Resulta clar que el llibre significa un refús de la dictadura i una crida en favor del retorn a formes més democràtiques de govern. Això és ben explícit en la conclusió de l'obra, en aquestes pàgines que han estat a punt de provocar el segrestament de l'edició, segons es diu en els cercles ben informats. El que ha dolgut a Franco no ha estat que Gil-Robles li descobreixi alguns episodis poc coneguts de la seva carrera de conspirador o que expliqui que va plorar en acomiadar-lo al ministeri. El que l'ha molestat és que li retregui l'amarga i elemental veritat de la manca de futur de la dictadura: *"Los sistemas personales tienen, mientras subsisten, tantos cuantos poderes quieran. Lo que nunca han tenido es la facultad de testar..."* El que no pot haver-li agradat és que protesti *"¿A qué conduce el empeño de reavivar diariamente el recuerdo de la lucha, esforzándose por encontrar en las almas la herida que ha comenzado a cicatrizar?"*

Que el Sr. Gil-Robles i els qui com ell pensen es mostrin oposats a la continuació de la dictadura és una bona notícia. També ho és que acceptin el camí d'una legalitat més o menys democràtica (diguem, per entendre'ns, una legalitat constitucional) en comptes de demanar-nos un acte de fe en les virtuts miraculoses de la monarquia i en els dons carismàtics que adornen algun dels pretendents. El que no em sembla correcte és que, a canvi, ens demanin que els deixem capgirar la realitat històrica i que els creguem la novel·la que ara s'han inventat per justificar els seus fets del passat. Acceptem que no se'ls hagi de demanar comptes pel que van fer aleshores; però exigir-nos que acluquem els ulls a la realitat és massa. El llibre del Sr. Gil-Robles no és pas, com ell pretén, "història", sinó —diguem-ho amb una expressió popular— "històries". Per bé que aquestes històries tinguin una moral interessant: les dretes espanyoles pensen ara, en el 1968, que en la cruïlla del 1936 valia més haver triat el camí de la legalitat i que el suport que van donar a la sublevació militar va ser una errada tràgica.

LLEGINT "L'APTITUD FINANCERA DE CATALUNYA" (*)

Les polèmiques entorn dels problemes de la protecció o el lliure canvi, de la qualitat dels empresaris catalans com a tals i del caire de les relacions econòmiques entre Catalunya i la resta d'Espanya, han animat constantment la vida pública del país. Moltes actituds polítiques s'han definit en referència immediata a ells; no és doncs, estrany que la cura pel rigor en el tractament de l'estrictament econòmic d'aquests temes s'hagi, sovint, marginat davant els imperatius de la propaganda o l'acció política.

El llibre de Ros i Montserrat és una contribució en els dos darrers temps. La seva aportació és l'intent d'introduir un mínim de qualificació tècnica a la discussió. No evita pronunciar-se sobre el fons dels problemes, però ho fa a partir d'una elaborada anàlisi de les relacions econòmiques que hi són implícites. És, d'altra banda, una obra de Síntesi i divulgació. No hagués pogut confeccionar-se sense les investigacions prèvies de bon nombre d'economistes catalans (Trias, els mateixos autors, Lluich, Petit...); no exclou, però, les aportacions originals, sobretot en la segona de les tres parts en què podríem dividir-la: anàlisi de les institucions financeres, construcció de la Balança de Pagaments, judici valoratiu de les relacions Catalunya-Península.

ANALISI DE LES INSTITUCIONS FINANCERES.

Anomenem institucions financeres les que compleixen la funció intermediària entre l'estalvi i la inversió. En la mesura que el mateix estalviador no inverteixi en héns reals, i això és l'excepció en un sistema desenrotllat de producció de mercaderies, hi haurà un sistema financer: Bancs, Caixes d'Estalvi, Borsa de Valors, etc. Per més que el seu paper en un sentit formal sigui intermediari, és prou sabut i a un nivell plenament teòric des de Hilferding) el lloc decisiu dels Bancs en el mecanisme de dominació del capital industrial i del capital en general, al menys a certes fases del desenvolupament capitalista.

Si, com a hipòtesi de treball, suposem l'existència d'una burgesia catalana amb entitat pròpia, és un fet colpidor la seva incapacitat per muntar un sistema que fos

font i suport del desenrotllament industrial després. El cert és, però, que des d'una posició "normal" a la fi del XIX s'ha arribat a una situació (l'any 62) en què els dipòsits a Banca Catalana són el 2,5 % dels dipòsits a Espanya (10 % dels dipòsits recollits a Catalunya). La fallida del Banc de Barcelona i del de Catalunya i les absorcions de postguerra, han estat les fites més importants del procés liquidador.

Per què això? La reflexió sobre el tema va fer sorgir la qüestió de l'aptitud, ineptitud de l'empresari català com a capitalista. R. i M. destaquen en aquesta línia les anàlisis de Cambó (la Banca Catalana a "El pensament català davant el conflicte europeu") el 1915 i de Sardà i Beltran ("Els problemes de la Banca Catalana") el 1933: apareixen com a causes l'actuació del Banc d'Espanya a Catalunya, el major dinamisme i competitivitat en el tipus d'operacions i serveis de la Banca espanyola i estrangera, l'individualisme i l'espirit familiar de l'empresari català. R. i M. deixen obert el problema de la suficiència d'aquests motius, del seu possible "psicologisme".

Queda també oberta la possible valoració dels efectes.

El huit (23 % del volum de dipòsits a Espanya) deixat per la Banca catalana ha estat omplert per la Banca espanyola i les Caixes d'Estalvi. Respecte als Bancs el problema és si la conducció de les finances per mans no catalanes porta a un tractament discriminador envers la indústria catalana, a una situació d'inferioritat. Els préstecs bancaris fora de Catalunya, procedents de l'increment anual de dipòsits en aquesta, es poden estimar en un 20 % d'aquests: uns 1.000 milions de pts. anuals... Havent-hi a Catalunya una real demanda insatisfeta de capitals això podria ésser simptomàtic d'un tractament discriminatori, però també de la lògica de funcionament del sistema. Tenint en compte el caire oligopolístic de l'economia espanyola, la dominació, per la via de les participacions, de la gran indústria per la Banca, R. i M. semblen inclinar-se per la primera resposta.

Les Caixes d'Estalvi es diferencien dels Bancs per una ordenació legal molt més

"L'aptitud financera de Catalunya", J. Ros Hombravella i A. Montserrat. Col·lecció l'Abast, Edicions 62, Barcelona.

restrictiva. En principi no són empreses amb finalitats lucratives. La ideologia que les envolta és, més aviat, pre-capitalista. A Catalunya tenen un gran pès (des de 1962 creixen a un 15%-20% anual). Recullen i administren gairebé un 40% dels dipòsits totals, enfront d'un 16% a la resta d'Espanya (1962). Més que en la manca d'una Banca catalana caldria buscar l'explicació d'aquests fenòmens en la maliança que les successives fallides bancàries ha creat envers aquests. L'afany de seguretat, al costat d'una política hàbil i d'una xarxa d'establiments força nodrida, ha conduït l'estalvi català (sobretot el personal) cap a les Caixes. La seva concentració és gran: tres de les dotze (Caixa de Pensions, Caixa d'Estalvis i Caixa de la Diputació) controlen el 90% dels dipòsits.

Paradoxalment, essent indubtable l'adscripció regional de la Direcció de les Caixes, la utilització dels recursos que recullen ho reflecteix molt poc. En primer lloc, les normes reguladores de les Caixes obliguen a invertir en valors públics el 60% dels recursos (posteriorment a 1962 un 65% dels increments interanuals); però és que, a més, els criteris orientadors de les Caixes per l'estructuració de la part d'actiu deixat a la seva discrecionalitat ha tendit a reforçar l'obligació legal i així, mentre a la resta d'Espanya el percentatge de valors públics (fa un parell d'anys) era del 50%, a Catalunya era el 70%. Els préstecs directes eren a la resta d'Espanya un 30%, a Catalunya un 15%.

La subscripció de valors públics comporta una sortida neta de fons, de forma que les Caixes són, entre les institucions financeres, el vehicle més important de traspass de capital cap a la resta d'Espanya.

R. i M. consideren també la Borsa, les Assegurances, etc., però ho fan en referència directa a la Balança de Pagaments. El millor serà veure-les connectades amb aquesta.

BALANÇA DE PAGAMENTS.

La construcció d'una Balança de Pagaments entre Catalunya i la resta d'Espanya és l'objectiu del llibre de R. i M. i la seva aportació més important.

No cal resaltar l'interès del tema. Les relacions entre Catalunya i la resta d'Espanya s'han estudiat tradicionalment a partir de la Balança comercial, és a dir, del dèficit o superàvit de les compres de mercaderies a l'exterior sobre les vendes. Així es veu en les aportacions de Peña Aguayo (1845). Güell i Ferrer (1848-49). Guillem Graell (1902). Cambó (1915). Carles Pi i Sunyer (1931) i, ja avui dia, Trias Fargas i Ernest Lluch. La Balança de Pagaments és una altra cosa: el resul-

tat d'anotar tots els moviments econòmics (transaccions o transferències a mercaderies o capital) entre dos espais segons el mètode comptable de la partida doble. Cada partida s'anota dues vegades i la balança no dona, per tant, cap dèficit ni superàvit. El seu interès analític està en la generalitat de les anotacions i en la possibilitat de distingir entre unes partides autònomes i unes altres d'acomodants. Si, separadament, aquelles tenen dèficit o superàvit (superàvit o dèficit dels comptes acomodants) hi haurà desequilibri, la mesura quantitativa del qual vindria donada pel moviment de partides acomodants. En les transaccions internacionals i en l'actual sistema de funcionament del mecanisme de pagaments internacionals, la separació entre partides autònomes i acomodants és relativament simple. Les reserves, i segons com el compte de crèdits a curt terme, són acomodants i les seves variacions mesuren el dèficit o superàvit. Entre dos espais econòmics d'un mateix país (o millor dos espais no separats per duanes i amb una única autoritat econòmica Central) la distinció es desdibuixa. En rigor no es pot considerar que els moviments de les partides que són acomodants a la Balança de Pagaments internacional tinguin una rellevància econòmica precisa de cara a identificar una situació de desequilibri. Ara bé, complementant l'anàlisi quantitativa amb la qualitativa de les partides, estudiar la Balança de Pagaments continua tenint interès perquè permet de completar la consideració aïllada de la Balança comercial amb els mecanismes de compensació del dèficit o superàvit. Segons que siguin aquests, les conclusions qualitatives de l'anàlisi seran molt diverses.

La Balança de Pagaments de R. i M. és "presumptiva", molt poc exacta. Es una limitació absolutament inevitable, imposada per la pobresa i poca fiabilitat de les estadístiques, la qual s'explica tant per la insuficiència de l'aparell regional recollector de dades i la manca de regionalització d'aquestes com per la incontrollabilitat estadística dels moviments de moltes partides (v. gr. circulació fiduciària) entre espais sense duanes i amb el mateix signe monetari.

Veient-ho quantitativament el problema a analitzar seria el següent: si estímem en 20.000 el superàvit de la Balança comercial amb la resta d'Espanya (diferència entre venda i compra de mercaderies) ¿com la resta d'Espanya cobreix aquest dèficit i paga a Catalunya? Mirant el quadre adjunt la resposta esquemàtica seria que en les 2/3 parts el superàvit es cobreix amb un dèficit de la balança de transferències, amb participació fonamental del

dèficit amb la Hisenda Central, i en una tercera part per endeutament d'Espanya

envers Catalunya, és a dir, per sortides de capital.

Balança de Pagaments entre Catalunya i l'exterior (1962)

(en milions de pessetes) (Pàg. 160)

ENTRADES

Superàvit de la balança comercial	20.000
Saldo balança corrent coneguda..	4.140
Entitats oficials de crèdit (B.I.C.)	470
Dèficit de l'economia catalana envers l'estranger	1.150

SORTIDES

Transferències.

Hisenda estatal	13.780
Seguretat social	1.530

Total transferències via pública ... 15.360

Remeses d'immigrants 500

Moviments de capital.

Banca, Caixes d'Estalvi, Assegurances, personal fons públics 5.000

Saldo balança de capitals en els seus components coneguts 4.530

Resida de composició desconeguda 760

La partida de remeses d'immigrants és una estimació feta a partir del volum del gir postal.

Els moviments de capital inclouen els de la Banca (2.000), les Caixes (2.800), les Assegurances (100) i la subscripció de fons públics pel sector personal. Els dels valors privats a Borsa, com la circulació fiduciària s'inclouen al residu.

Observeu que el Crèdit Oficial (Banc de Crèdit Industrial) realitza una aportació de recursos.

El dèficit amb l'exterior (estimació) és paral·lel a un superàvit del total espanyol i és, per tant, interpretable com una aportació de recursos des de la resta d'Espanya a Catalunya.

El més significatiu és la diferència entre els ingressos i les despeses públiques (Administració Central) a Catalunya. L'any 62 els ingressos pressupostaris originats a Catalunya foren el 24% del total i les despeses el 10,36% (deixant de banda els comptes no regionalitzats). El percentatge és creixent. "Si tenim en compte la deficiència d'infraestructura per a la indústria que malgrat tot, sofreix Catalunya, podem confirmar que aquest creixement, per més que favorable, no és pas excessiu" (pàg. 115). La comparació per departaments ministerials és reveladora. Mentre les despeses de Governació són paral·leles en els ingressos, les d'Educació i, sobretot, Obres Públiques són molt menors. No es poden, però, treure comparacions lleugeres d'aquestes xifres. Qualsevol valoració ha de tenir en compte les diferències de nivells i punt de partida. Seria massa mecànica pretendre una nivellació completa d'ingressos i despeses. De totes formes és veritat: a) que el desnivell en el cas català és considerable; b) que la sensació de "misèria pública" ha incidit fortament en la consciència de la burgesia i

capes mitges, i l'ha convertit en un "greuge" i un motiu de recel permanent envers l'Estat Central.

Finalment cal mencionar, al costat de l'Administració Central, la Seguretat Social. En un estudi, encara no publicat, de J. Petit, s'estableix que (en els anys 60-62) les despeses de la Seguretat Social a Catalunya no arribaren al 50% dels ingressos.

Vistos aquests dos grans temes R. i M. intentem esquematitzar i estimar quantitativament el procés global estalvi-inversió per als anys 60-62. Cal remarcar que aquí el caire presumptiu (quasi només versemblant) és total. La base empírica és mínima.

L'estalvi global a Catalunya es podria xifrar entre els 17.000 i 18.000 milions de ptes. l'any (el 18% renda global). Per fons es desglossable entre: 9.000-10.000 milions d'estalvi personal, 3% del total correspon a l'estalvi empresarial (autofinancament) i la resta és estalvi d'entitats financeres, sector públic local, etc.

Del volum total d'autofinancament (5.400 milions al 62) entre 3.000 i 4.000 milions es dirigeixen directament a la inversió industrial. La resta, com l'estalvi personal s'hi adrecen pel camí de la intermediació financera (en títols primaris o indirectes). La col·locació de l'estalvi personal se caracteritza per la pobresa i la poca diversificació dels títols o actius a la disposició dels estalviadors. En aquest sentit el mecanisme financer català (i espanyol) és molt poc "eficient": no ajuda a l'acumulació de capital. La hipertròfia del dipòsit és excessiva.

La meitat de l'estalvi va als dipòsits de les Caixes. La resta es distribueix entre: dipòsits en els Bancs comercials, inversió en títols mobiliària, assegurances i adquisició d'actius reals (1/6 ?)

Respecte a la destinació final de l'estalvi cal destacar tres partides: la sortida de capitals de Catalunya, reflectida en la Balança de Pagaments i estimable en uns 7.000 milions anuals, i la inversió industrial estimable en uns 6.500 milions. La resta, fins a 18.000, va a la mineria, camp, obres públiques, etc. La inversió industrial es financia, en part, per l'autofinançament (3.500 milions), part per les emissions borsàries (1.500), la resta mitjançant el Crèdit Oficial (B.C.I. 500), el Crèdit de les Caixes (150) i el crèdit bancari.

En aquests apartats ens hauria agradat que R. i M. haguessin construït alguna taula que recollís tot el procés i el lligués amb la Balança de Pagaments. (Tot el referent a les taules és molt deficient. D'altra banda les xifres del text, de vegades, no acaben de lligar. Per exemple la taula II del cap. IV no respon el contingut anunciat a la pàg. 85; en el cap. VII per justificar la xifra de 7.000 milions de sortida de capital a llarg terme se'ns envia a la B.P. del cap. VIII, d'on no sabem deduir-la; a la pàg. 131 ens falta "una cinquèna part"...))

JUDICI VALORATIU.

L'anàlisi de les característiques més permanents de la Balança de Pagaments entre Catalunya i la resta d'Espanya ajuden a esbrinar les relacions entre els dos espais econòmics. En una consideració estrictament quantitativa sobresurten com a trets fonamentals: a) el gran superàvit de la balança de mercaderies; b) exportació de capitals, els dos característics de les relacions entre un país imperialista i el terreny colonial. Però seria una conclusió grotescament precipitada deduir que Catalunya exerceix un domini colonial sobre la resta d'Espanya. Els teòrics de l'imperialisme el defineixen

en funció d'un conjunt de trets econòmics i de classe. El complement necessari de l'anàlisi qualitativa revela un altre aspecte: la "exportació" de capitals no és típica, no comporta ni el control sobre la inversió per la burgesia catalana ni un contracorrent directe de rendes. La recuperació del dèficit comercial el fa la resta d'Espanya en molt bones condicions, mitjançant la transferència forçada del pressupost i una importació de capitals sense cessió de títols de propietat.

De fet ¿es pot parlar d'una burgesia imperialista que no disposi del control de l'Estat? La valoració de les relacions Catalunya-Espanya és molt complexa.

El problema té un interès més que teòric. Incideix directament en els plantejaments i els criteris de la política de desenvolupament a escala peninsular. La qüestió és si hi ha o no una contradicció entre el "criteri d'eficiència" que podria aconsellar de potenciar les zones ja desenvolupades, i el "criteri d'explotació" que podria conceptuar-ho com una intensificació d'aquesta.

Remarqueu que no es pot anar gaire més enllà per aquest camí, i així ho assenyalen R. i M., sense desdoblir de l'anàlisi espacial una sectorització social. Els fluxos de renda caldria que fossin registrats segons la zona d'on vénen i la receptora i alhora segons la classe d'on procedeixen i la classe que ho rep.

El llibre maneja xifres dels anys 60-62. Encara que algunes tendències noves s'insinuen en el terreny bancari, el quadre general no ha variat.

Per acabar cal dir que és, sobretot, un llibre suggerent. No és ni una investigació original ni un tractament aprofundit, sinó més aviat, una agenda de temes oberts a la investigació. La idea que se'n treu és que quasi tot està per fer. I això no és pas poc.

A. C.

UN ANY DE REPRESSIO

En el nostre anterior treball (1) intentarem de mostrar l'evolució legislativa seguida durant l'any 1967 i tendent a una accentuació dels instruments repressius en mans de la dictadura. En aquest article volem donar, ara, un resum del fet més notable en l'ordre de la repressió pràctica del moviment democràtic a Catalunya esdevinguts durant l'any 1967, sense cap aspiració d'exhaurir el tema i com una primera aproximació al coneixement d'un tema de tant interès per a la història política del nostre país.

Hem exclòs del nostre article algunes formes importants de repressió —multes governatives, sancions acadèmiques als estudiants i als professors, acomiadaments laborals per motius polítics, etc.—, malgrat l'extensió i duresa que han adquirit aquests últims mesos; a tall d'exemple, recordem les nombroses sancions imposades per l'anomenat "Rector-polícia" de la Universitat de Barcelona, senyor Garcia Valdecasas, i les arbitràries multes a més de seixanta intel·lectuals catalans, arran de la manifestació de l'onze de setembre. De tota manera hem preferit de centrar les nostres notes en la repressió "judicial", a causa de la gravetat del seu increment.

COMISSIONS OBRERES DE SABADELL

En començar l'any 1967 trobem detinguts a la Presó Model de Barcelona set treballadors de Sabadell (Farrés, Sabater, Gonzalez Merino, Tanco Torrado, Vazquez Rey, Fernandez Perez, Lara Aranda i Vera Gomez), acusats de constituir la Comissió Coordinadora Obrera de Sabadell, juntament amb Maria Antònia Romagosa Vila, assistenta social, inculpada d'haver-los donat local per a reunir-se, i Angel Abad, Angel Rozas, Tomás Chicharro, Joan Millan i Pere Hernandez, acusats de pertanyer també a les Comissions Obreres i d'haver prestat assessorament i ajuda a la Comissió Coordinadora de Sabadell. Tots ells foren detinguts el dia 26 de desembre de 1966 i següents, arran d'una assemblea de Comissions Obreres que havia de celebrar-se en el Camp Municipal d'Esports de Sabadell. Processats tots ells per associació il·licita el dia 10 de gener, foren posats el mateix dia en llibertat, sense fiança. Posteriorment, foren sobreseïts els processaments d'Angel Abad, Joan Millan, Pere Hernandez i Maria Antònia Romagosa, mentre que la resta estan encara pendents de judici al Tribunal d'Ordre Públic (2), amb peticions fiscals de sis a quatre mesos.

(1) *Nous Horitzons*, nº 13, "Reformes legislatives per a assegurar la repressió".

(2) Així era a l'hora d'escriure l'autor aquestes notes: El judici contra aquests treballadors fou celebrat a Madrid el 7 de maig i pronunciada sentència condemnatòria en els següents termes; quatre anys, dos mesos i un dia de presó contra Angel Rozas i Tomás Chicharro; dos anys de presó contra Gonzalez Merino i Fernandez Perez, i 10.000 pessetes de multa contra Tanco Torrado i Vera Lara. El Ministeri públic modificà les peticions inicials, augmentant-les a sis anys, dos anys, etc. (N.D.L.R.).

CASAL DE MONTSERRAT

Pocs dies abans de l'anunciada manifestació del 27 de gener foren detinguts Pere Dueñas Gerónimo i Mercè Duran Domenech, secretari i vicesecretari respectivament de la "Lliga Espiritual de la Mare de Deu de Montserrat", juntament amb Oriol Solé Sugranyes i Ignasi Ubierna, tots ells acusats de propaganda il·legal per haver estat descoberts en els locals de la dita organització fulls anunciant la manifestació. Ubierna ha resultat condemnat en el judici celebrat en el mes de març d'enguany.

Arran d'aquestes manifestacions, fou arrestat també el President de la "Lliga Espiritual", Dr. Antoni M. Badia i Margarit, professor de la Universitat de Barcelona. Després de passar deu dies a la Model el van deixar en llibertat, sense inculpació.

MANIFESTACIONS UNIVERSITÀRIES

A les darreries del mes de gener es produeixen diverses manifestacions universitàries, coincidents amb una vaga general universitària en protesta contra la detenció dels delegats que assistien a València a les reunions preparatòries del Primer Congrés Democràtic d'Estudiants d'Espanya. El dia 31 de gener, són detinguts, entre altres, els estudiants Elisenda Guarro, Francesc Gispert, Rafael Rodríguez Clemente i Joan Tatia que, jutjats el 12 de desembre pel Tribunal d'Ordre Públic, són condemnats a penes d'un any i tres mesos a sis mesos, pels fets de manifestació il·legal, insults a la força pública i resistència a l'autoritat.

PERIODISTES ESTRANGERS

El dia 6 de febrer, són detinguts i interrogats durant hores dos periodistes americans, Dibelius, de l'*Aerian Broadcasting Co.* i Al Rosenfall, de la N.B.C., i tres cameraman de la T.V. anglesa, per haver filmat una assemblea universitària.

COMISSIÓ OBRERA DE BARCELONA

El dia 12 de febrer se celebrà una reunió de la Comissió Obrera de Barcelona, en la qual, segons la policia, s'acordà la celebració d'una manifestació per al dia 17. A la sortida, són detinguts onze treballadors de diversos rams (Àngel Rozas, Joan Folch, Josep Sanchis, Rojas Mendez, Perez Martinez, Manuel Murcia, Cortés Soria, Lluís Moscoso, Pere Rica, Agustí Prats i Pere Hernandez).

Processats tots ells per associació il·licita pel Jutjat d'Ordre Públic el dia 24 de febrer, no obtenen la llibertat provisional fins al dia 13 de març. Aquest sumari està encara pendent de qualificació pel Fiscal.

MANIFESTACIÓ DEL 17 DE FEBRER I VAGA DE LA HISPANO OLIVETTI

La manifestació convocada a la cruïlla Passeig de Gràcia-Aragó donà lloc a la detenció de deu persones, de les quals ingressen a la presó Lluís Haros i Ernest Ferrer, jurats d'Empresa d'Hispano Olivetti, Pere Hernandez i Aguilera Delgado.

La notícia de la detenció d'Haros i Ferrer produeix la reacció immediata dels

treballadors d'Hispano Olivetti, que es manifesten en diverses assemblees i accions de protesta, que culminen amb les vagues del dia 18, de les 9,30 a les 13,30, i del dia 21, de les 16,30 a les 17,30. Les vagues, que foren pràcticament totals, donaren lloc a la intervenció policial amb la detenció, el mateix dia 21, de sis representants sindicals d'Hispano Olivetti i la seva filial, Ràpida (Valverde Perez, Cruz Diaz, Redondo López, Casas Fernandez, Ochoa Ochoa i Molina Sanchez), i d'una administrativa, Sanz de Arellano. Posats a disposició del Jutjat de Guardia, surten tots en llibertat el dia 24, a la vegada que l'Ordre Públic ordena la llibertat d'Aros i Ferrer sense que contra cap d'ells hom instruïxi sumari. Bon exemple de la impotència de l'acció repressiva contra una poderosa acció de masses.

TERRASSA

També el dia 17 de febrer es produïren algunes detencions en la manifestació celebrada a la Rambla de Terrassa.

El dia 19, en una reunió de Comissions Obreres a Sant Quirze, de Terrassa, foren detinguts un cert nombre de treballadors, dels quals en foren condemnats cinc pel Tribunal d'Ordre Públic, a penes d'entre sis i tres mesos, per associació il·licita.

DESE ANIVERSARI DE LA PRIMERA ASSEMBLEA LLIURE D'ESTUDIANTS

Se celebra a la Facultat de Lletres un acte universitari en commemoració del desè aniversari dels fets de 21 de febrer de 1957. Acusats de presidir-lo, són detinguts els estudiants Joan Frigolé i Joan Carbonell, respectivament Delegat i sub-Delegat de la Facultat. Jutjats el dia 7 de novembre, són condemnats per associació i reunió no autoritzada; el primer a un any i tres mesos i deu mil pessetes de multa, i el segon a vuit mesos.

HOMENATGE AL DOCTOR RUBIO

El dia 3 de març té lloc a la Facultat de Dret un acte universitari d'homenatge a l'eminent figura de Jordi Rubió en ocasió del seu vuitantè aniversari. A la sortida de l'acte, foren detingudes disset persones, entre les quals figuraven personalitats de la cultura catalana. Posats a disposició del Jutjat de Guardia el dia 6, la mort de Frederic Roda Ventura, Degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona, esdevinguda a la sortida d'una infructuosa gestió prop del Jutge, atorgava una dimensió dramàtica inesperada a un dels fets repressius més lamentables dels darrers anys. La matinada del dia 7 eren posats en llibertat tots els detinguts, llevat de Joan Cornudella, Manuel Sacristan, Joan Triadú, Enric Argullol i l'escriptor madrileny Juan Garcia Hortelano, que passaren a la presó per molt pocs dies. Hom no instruí procediment contra ningú, però l'eminent filòleg Joan Coromines, professor a la Universitat de Xicago, fou expulsat d'Espanya.

COMISSIONS OBRERES DE SABADELL

Novament la repressió s'abat sobre el moviment obrer de Comissions de Sabadell. Quan es disposaven a celebrar una reunió obrera en un bosc vora la carretera de Sabadell a Matadepera, la policia deté a quaranta persones, de les

quals en posa a disposició del Jutjat de Sabadell catorze. El Jutjat de Sabadell posa tothom en llibertat i passa les diligències a Ordre Públic, que processa els catorze per reunió il·legal. La petició fiscal oscil·la entre sis i tres mesos; el judici encara està pendent en aquests moments.

DE NOU ELS UNIVERSITARIS

Es reproduïxen les agitacions universitàries. El dia 18 d'abril els estudiants es manifesten pel carrer Diputació. Detingut Miquel Clariana Gimferrer, de 18 anys, serà jutjat pel Tribunal d'Ordre Públic, l'onze d'octubre, i fet insòlit, serà absolt.

COMISSIONS OBRERES DEL BAIX LLOBREGAT

El moviment de Comissions Obreres, que pren cos arreu de les comarques catalanes, ha assolit un grau notable d'organització al Baix Llobregat, cosa que no escapa a la màquina repressiva del règim. El dia 22 d'abril, a la sortida d'una reunió de Comissions celebrada a l'interior de l'Església parroquial de Sant Jaume, de la barriada Almeda, de Cornellà de Llobregat, són detingudes quaranta persones, entre les quals hi havia nou dones. La detenció donà lloc a un incident violent amb el sacerdot d'aquell temple, Oleguer Bellavista. Setze dels detinguts passaren a disposició del Jutjat de Guardia, que ordenà la llibertat de tots ells el dia 25. Els setze han estat processats pel Jutjat d'Ordre Públic el 2 de maig, per reunió il·legal, i el sumari es troba pendent de judici. La petició fiscal oscil·la entre tres i sis mesos.

ELS FETS DEL PRIMER DE MAIG (1967)

Les concentracions obreres que arreu de Catalunya, com en altres indrets d'Espanya, celebraren la diada del Primer de Maig amb un elevat esperit de combativitat, suscitaron accions repressives d'importància diversa.

A Barcelona, la concentració als "Eucaliptus", de Torre Baró, donà lloc a incidents diversos amb la força pública i a nombroses detencions, entre ells cinc sacerdots, la majoria de les quals, però, no foren mantingudes.

A Badalona fou detingut Adoni Gonzalez Mateos. Jutjat el dia 10 d'octubre pel Tribunal d'Ordre Públic, fou absolt de l'acusació de reunió il·legal però condemnat a sis mesos per afiliació al Partit Comunista.

Els fets de més transcendència de tota la jornada a Catalunya, s'esdevingueren a Sabadell. La concentració de centenars de persones en els boscos de Sant Julià d'Altura, convocada per les Comissions Obreres de Sabadell, fou seguida per una marxa imposant envers la barriada de Can Oriach. La força pública prengué contacte amb els manifestants passat el pas a nivell de la carretera de Matadepera, a les primeres cases de Can Oriach. El xoc fou molt violent, i davant el salvatgisme de la càrrega policíaca, els manifestants replicaren amb pals i cops de pedra. Resultaren lesionats un nombre no determinat de manifestants, el tinent de la força, i set guardies més. lleument. Foren detingudes en l'acte catorze persones, i quatre més en els seus domicilis, mentre que un grup de manifestants es refugià a l'interior de l'església del Sagrat Cor de Jesus.

L'endemà, la policia penetrà dins el temple, amb permís exprés de l'Arque-

bisbe de Barcelona (un cas de clara col·laboració de la jerarquia eclesiàstica en la repressió), i arrestà catorze obrers, entre els quals hi havia una dona, i tres capellans.

Passaren a disposició de l'Autoritat Militar vint-i-tres detinguts, dels quals el Jutjat Militar instruí causa ordinària per agressió a la força armada contra Sanchez Marin, Martinez Ojeda, Perez Sanchez, Vazquez Rey i Zapata Perez, i s'inhibí quant als restants el 6 de maig. El Jutjat d'Ordre Públic decretà el dia 16 el processament de disset persones (incloses les cinc pendents de la causa militar per agressió), per reunió i manifestació il·legal i, una vegada obtinguda l'autorització del Arquebisbat, dels tres sacerdots Eduard Fornès, Andreu Vila i Josep M. Garrido, que quedaren des del primer moment en llibertat. La llibertat provisional arribà el dia 23 de juny per als qui no estaven pendents de Consell de Guerra. Actualment la causa està pendent de judici davant del Tribunal d'Ordre Públic, que ha decretat fins ara dos sobreseïments.

PROPAGANDA NACIONALISTA

El 24 de juny fou detingut a la duana de la Seu d'Urgell, Josep Planchart Martori, de 48 anys, quan entrava exemplars de les revistes "*Xaloc*" i "*Vida Nova*" i segells del "*Consell Nacional Català*". El judici, per propaganda, il·legal, es veié el 21 d'octubre.

CURSET DE FORMACIO POLITICA

Durant el mes de juliol foren detinguts en diversos llocs d'Espanya un cert nombre de nois i noies, tres d'ells catalans, acusats d'haver assistit a un curset de formació política organitzat pel Partit Comunista d'Espanya a l'Alemanya Democràtica.

L'AFER COMIN

Un especial relleu ha tingut, sobretot en els medis internacionals, el judici i condemna de l'escriptor Alfons Carles Comin, processat a principis de setembre per propaganda il·legal, per l'article publicat a "*Témoignage chrétien*" de 26 de gener, amb el títol "Després del Referèndum, la repressió". Jutjat el dia 16 de febrer d'enguany pel Tribunal d'Ordre Públic amb un menyspreu escandalós de les més elementals garanties de defensa, —pràctica, d'altra banda, gens rara en aquest tribunal els darrers temps—, Comin ha estat condemnat a un any i quatre mesos de presó. Ha recorregut contra la sentència.

MANIFESTACIONS DE L'ONZE DE SETEMBRE

La diada reivindicativa de l'onze de setembre aplegà els manifestants pels volts del lloc on havia estat el monument a Casanova. Es practicaren cinc detencions i passaren a presó Angel Abad, Antoni Tomàs Pineda i Pere Hernandez. Posteriorment foren sobreseïdes totes les actuacions.

A Terrassa hi hagué també manifestació, que donà lloc a la detenció de quatre treballadors.

ALTRES DETENCIONS

Es difícil de recollir en la totalitat els nombrosos casos de detencions, provocades per la immensa activitat de reunions, manifestacions i propaganda que s'han donat al llarg de l'any, sobretot en els darrers quatre mesos.

El 24 de setembre, la policia dissol una reunió de Comissions Obreres que se celebrava en un descampat de Santa Coloma de Gramanet. Són detinguts sis treballadors, dels quals queden en presó Adoni Gonzalez Mateos i Just Pagès fins al 3 d'octubre. Han estat jutjats el 30 de març d'enguany, per reunió il·legal.

El dia 9 d'octubre és detingut Antoni Martinez Pardo, mentre distribuïa per Terrassa uns fulls propugnant el boicot a les eleccions a Procuradors en Corts.

MANIFESTACIONS DEL 27 D'OCTUBRE I MES DETENCIONS D'OBRERS

La manifestació convocada a tota Espanya per Comissions Obreres el dia 27 d'octubre assolí a Terrassa el punt més alt de combativitat i participació de Catalunya. Els manifestants es congregaren a la cruïlla de la carretera de Montcada amb la Rambla, enfront del Bar Doré, on es produí el xoc més violent amb la força pública que disparà "a l'aire", segons declaracions oficials, però de fet també ho feu contra els manifestants. Una veritable batalla campal, que durà més de dues hores, va produir nombrosos ferits entre els manifestants, alguns d'ells de bala, i també entre els grisos, sense lliurar-se'n el Capità de la força. Foren practicades les detencions de vint-i-set obrers, entre els quals dues dones, i tres capellans que passaren a disposició de l'Autoritat Militar. Entre els detinguts hi havia el líder obrer Cipriano Garcia, arrestat a la matinada a casa seva en circumstàncies especialment dramàtiques. Fins al cap d'un mes l'autoritat militar no es decidí a inhibir-se a favor de la jurisdicció ordinària, llevat de dos manifestants contra els quals obrí causa per agressió a la força pública, pendent encara de Consell de Guerra. Durant el període que estigueren a disposició de la jurisdicció militar, els detinguts foren privats, per disposició expressa del Capità General, del dret de comunicació amb llurs advocats, cosa que donà lloc a una intervenció molt decidida del Col·legi d'Advocats de Barcelona prop del Capità General i de la Direcció General de Presons. El 25 de novembre, el Jutjat d'Ordre Públic processà dinou homes i dues dones per manifestació il·legal i concedí la llibertat provisional en dues etapes, el 29 de novembre i el 20 de desembre. Actualment el sumari està pendent de judici en el Tribunal d'Ordre Públic, que ha sobressegut a sis processats el 27 de març d'enguany.

A Barcelona, la manifestació que se centrà a la Plaça d'Antonio López, fou menys important, però ocasiona una forta reacció repressiva, amb la detenció de deu homes i quatre dones. Un dels detinguts, Angel Rozas, encausat en altres sumaris contra Comissions Obreres, ha estat mantingut en presó preventiva fins a mitjans del mes d'abril d'enguany.

La mobilització de l'acció repressiva ha produït, en els dies següents al 27 d'octubre, diverses onades de detencions que han afectat a membres de Comissions Obreres de Mataró i de Barcelona, sobretot en el ram del Metall. El 5 de novembre són detingudes deu persones a Mataró, de les quals passen a presó López Bullas, Riera Porta, Martí i Brullet Taràs. En dies successius, són detin-

guts a Barcelona i empresonats, Tomàs Chicharro, Vicens Faus, Pere Hernández, Angel Peix i Daniel Cando. El dia 12 de novembre, Dolors Sanz de Arellano, Ernest Ferrer i Xavier Valverde. Tots ells són processats en sumaris distints per associació il·licita i surten en llibertat sota fiança el 20 de desembre, llevat de Lòpez Bullas i Faus, que continuen encara en presó. La petició fiscal és extremadament elevada en l'assumpte de Barcelona, car demana cinc anys per a Faus, tres anys per a Cando, Peix i Hernández, i quatre mesos per a Sanz, Ferrer i Valverde.

Independentment d'aquests fets, es produeix el 31 d'octubre la detenció a Girona d'Oriol Solè Sugranyes, que és condemnat en judici celebrat el mes d'abril de 1968 a dos anys de presó i deu mil pessetes de multa per propaganda il·legal, mentre que és absolt de l'acusació d'afiliació al Partit Comunista.

TORRE BARO

L'any 1967 acaba amb la detenció, el dia 2 de desembre, de cinc treballadors a la sortida d'una reunió de Comissions Obreres a l'Església de Torre Baró. Ingressen en presó el dia 6, no sense haver estat tots ells (Tudela Crespo, Rodríguez Real, Andrès Cabanes, Murcia Ros, i Boan Carballada —sobretot els dos darrers) víctimes de violents maltractes per part de la policia. En el cas de Boan els senyals de tortures són tan evidents que el Jutge de Guàrdia es veu obligat a fer acudir el forense que dictamina l'existència de lesions. Les tortures que la policia ha practicat sobre els detinguts en aquest cas, així com les detencions anteriors (cas Tomàs Chicharro), fan pensar en un retorn als vells mètodes de coacció física greu, que semblaven relativament assuaujats en els últims temps. Ha donat lloc a la intervenció de les jerarquies eclesiàstiques. Processats per reunió i propaganda il·legal el 18 de desembre, són posats en llibertat el dia 23, llevat de Murcia que es retingut fins a primers d'any. El 2 de març el Tribunal d'Ordre Públic ordena, insòlitàment, el sobreseïment del sumari.

FINALMENT LA UNIVERSITAT

Els fets de Madrid donen lloc a una manifestació el dia 13 de desembre, amb cinc estudiants detinguts, que són posats immediatament en llibertat.

CONCLUSIO

L'acció repressiva de la dictadura ha tendit a endurir-se durant l'any 1967. Prova d'això en són; la reaparició dels Consells de Guerra (manifestacions de Sabadell i Terrassa); la retenció durant mesos en presó preventiva de detinguts (casos Rozas i Faus), l'augment de les peticions fiscals en diversos sumaris en relació amb assumptes idèntics anteriors, l'increment de la violència física sobre els detinguts que acabem de comentar i, finalment, la decisió molt recent del Tribunal d'Ordre Públic de denegar la llibertat condicional. Però, alhora, l'experiència de l'any 1967 demostra que, en aquells casos en que l'acció repressiva ha trobat una adequada resposta en l'acció de les masses, la repressió afluijava i es diluïa.

Abril 1968.

Robert Lafont

Professor a la Facultat de Lletres i Ciències Humanes
de la Universitat de Montpeller.

LA "COPA SANTA", ENCONTRE DE DUES RENAIXENCES

El centenari de la «Copa Santa», com totes les commemoracions, hauria estat una ocasió perfectament inútil, si en alguns llocs i per alguns homes no hagués estat sentit com l'exigència de la revisió crítica d'una tradició. Hauria estat fins i tot nociu: reforçant una tradició perniciosa que presenta l'amistat occitano-catalana com un fet estable, essent el cas que aquesta amistat té una història discernible; o com un fet sense importància, essent el cas que en aquesta història s'inscriu el destí històric de dos pobles.

Les poques pàgines que segueixen no poden pas pretendre d'exposar veritablement el problema: caldria un estudi molt més nodrit de recerques i més ampli de perspectives. Ens dolem justament que el 1967 no ens hagi donat sobre aquest tema el gran llibre del qual teníem necessitat. Almenys ens podem obrir el camp d'una reflexió.

Aquesta reflexió, l'abordo per part meua amb un doble pensament que em preocupa des de fa una vintena d'anys: que la coneixença mútua de llurs dues cultures és necessària als occitans i als catalans; que aquesta coneixença, per ésser autèntica i profunda, realista, ha de basar-se en la percepció clara de les diferències i no pas en assimilacions ràpides, les quals no poden sinó entelar la consciència històrica dels uns i dels altres.

I tanmateix, cada vegada que Catalunya s'ha trobat amb Occitània, al segle XIX i al segle XX, ha estat per a una d'aquestes assimilacions. Així, aquests moments d'història han estat al mateix temps uns moments d'antihistòria. Intentem avui d'acabar amb aquestes ambigüitats.

Occitània i França.

Convindria, d'entrada, que els catalans admetessin el clima polític i social ben particular que és el de la Renaixença occitana pels volts de 1867. La qual cosa porta a esbossar un quadre ràpid, des del punt de vista occità, de la França d'aleshores. Car, si la Renaixença d'Oc és un aspecte particular del desvetllament nacional dins l'Europa moderna, cal tenir en compte també que aquest desvetllament té lloc a França, un Estat-Nació d'un tipus particular, en un moment particular del seu desenvolupament.

L'essencial és l'existència d'un sentiment de pertinença nacional d'una força irreductible i que no admet la menor excepció. A la dreta, aquest és fundat en la reconeixença de la unitat estatal forjada pels reis. A l'esquerra (per simplificar molt la geografia de les opinions), té com a aliment el record de la recreació nacional de 1789, confirmada pel pensament nacionalitari de 1848 que França va exportar a Europa. El debat entre la dreta i l'esquerra està, doncs, en la forma de l'Estat al seu cim d'autoritat, de cap manera en la forma de França. Si hi ha, a la dreta, algunes lamentacions per la pèrdua de les llibertats provincials de l'*Ancien Régime* —lamentacions a punt d'extingir-se, altrament—, caldrà tenir en compte que l'enyorança de les Províncies es relaciona amb unes realitats residuals, complexes, de consciència velada: de manera bastant general, les llibertats provincials eren, abans de la Revolució, en mans d'élites dependents del poder central i culturalment francesitzades. Celebrar la «nació provençal» del segle XVIII com ho feien els felibres, era prendre un fantasma per un cos vivent i fer costat a l'acusació d'enyorança dels arcaics privilegis socials.

Però a l'esquerra l'encegament no és pas menor. El fet revolucionari francès ja no és vist sinó a través de la seva deterioració autoritària, en particular a través de la tradició centralitzadora bonapartista. Es precisament cap a 1860 que veiem proliferar, en les plomes republicanes, la confusió entre el jacobinisme —centralisme democràtic— i la centralització administrativa napoleònica. Ésser republicà a la França del segle XIX significa admetre la carcassa de l'Estat burgès, la departamentalització del territori, l'autoritat només descendent. I, naturalment, l'anivellament lingüístic i cultural que havia estat concebut sota l'Ancien Régime, fou reprès per la Convenció i no fou posat en dubte per les personalitats polítiques o universitàries.

Aquest conjunt de consciència francesa era, a més, arrossegat en un progrés delirant pels factors propis del Segon Imperi. En primer lloc, el nacionalisme expansionista. El deler de glòria militar no és pas solament d'un clan militar o d'una classe al poder: el comparteixen tots els homes del país. El moment històric és dominat per les intervencions militars a Itàlia, envoltades pel prestigi d'una unitat nacional a realitzar a casa dels altres. El fracàs de l'expedició a Mèxic (precisament el 1867) ateny el Poder, però se li critica el mal resultat i no pas l'imperialisme. Tot França està orgullosa per la colonització d'Algèria.

La Renaixença occitana coincideix amb el començament d'una era colonialista, la Renaixença catalana amb la ruïna de l'Imperi colonial espanyol.

Arreu, l'evolució ràpida de la industrialització i del comerç assegura una promoció a la burgesia capitalista. Som a l'apogeu de les esperances capitalistes, i el Segon Imperi els obre un camp magnífic. Ara: aquest camp passa per la centralització estatal. Convé notar que llavors cap ciutat de França, cap conjunt econòmic distint no és capaç d'equilibrar l'arquitectura simple i clara que aplega a l'entorn de París, mercat nacional, autoritat única, i lloc de concentració de la fortuna, les bases industrials del Nord, de la Lorena, de Lió, del Creusot.

La zona de promoció econòmica coincideix, llavors, a França simplement amb la França d'Oïl. Hi ha, ben al sud del Loira, unes zones de progrés industrial d'importància europea, les conques mineres d'Alsàcia, de la Sala-Decazeville, de Carmaux i Clermont-Ferrand, Limoges... Però estan minades per dintre per les inversions colonitzadores sorgides del Nord: a més, inquietes pel pla de ferrocarrils en construcció que destrueix les direccions naturals dels intercanvis en benefici de París.

No hi ha pas burgesia occitana a la cita de la Renaixença d'Oc: perquè aquesta burgesia està tan eficaçment fosa amb la burgesia francesa que escolleix sempre exportar els seus capitals abans que afrontar la concurrència del Nord; perquè s'estima més d'afavorir la desindustrialització del seu país per obtenir un profit immediat (és l'aventura de les vinyes mediterrànies); perquè culturalment és assimilada des de fa molts anys.

I això és el pitjor. Alienats ètnicament per segles de vida francesa, els occitans han perdut el sentit de llur identitat. No saben ni tan sols que parlen una llengua autòctona. Han reemplaçat la distinció geogràfica de les llengües per una escala de valors socials. L'occità és anomenat *patois*; és lligat a la condició popular. Els homes de la Convenció van voler extirpar els *patois* com qui extirpa una misèria heretada. La burgesia del segle XIX pretén de no comprendre una llengua que té un regust de barriades obreres o de barraques. Els Republicans li donen la raó reclamant-se del Cos nacional indiferenciat. Aquest fenomen és bastant freqüent en la història de les cultures: Catalunya no hi escapa pas del tot al segle XIX; però enlloc no el veiem amb tant rigor.

L'Occitània, arraconada en el desenvolupament de la societat francesa, és, doncs, gosem dir-ho, **objecte d'inconsciència col·lectiva**. Existeix a tots nivells, ja que és una realitat geogràfica, històrica, econòmica, humana: és clar que hi ha una «França del Sud» orientada naturalment cap al Garona, la Vall del Roine, l'arc mediterrani; és clar que aquest país té una vocació europea meridional evident; és innegable l'existència d'una llengua occitana. Però tot això pot ésser ignorat, reduït, posat en secret.

Aquesta «posta en secret» avança al llarg del segle XIX, paral·lelament a la Renaixença literària. La *Vie Parisienne* d'Offenbach, aquest impúdic mostrari de l'orgull parisenc, d'una societat rica i estúpida, és de 1866. L'any 1867 París se celebra ell mateix com a imatge de França i del món en l'Exposició del luxe i de la mecànica. El punt de maduresa occità, després de 1870, coincidirà amb la gran campanya escolar contra els *patois*.

La Renaixença d'Oc és, el 1867, en un pla de consciència literària més antiga i molt més avançada que la Renaixença catalana. En efecte, des dels primers anys del segle XIX un gran erudit, Fabre d'Olivet (que coneixia bé Bastero) tocà diana. La moda dels trobadors s'ha transformat en investigacions erudites amb Raynouard i Rochegude. Vers 1850, els occitans cultivats poden tenir a la biblioteca moderna tots els estris d'una reconquesta intel·lectual.

No insistirem mai prou en aquest punt, car una tradició que encara té vigència ha confós la Renaixença occitana amb el Felibritge. En efecte, els arguments històrics foren aplegats abans del Felibritge, creat el 1854: textos d'Augustin Thierry, de Fauriel, de Mary-Lafon (*L'histoire politique, religieuse et littéraire du Midi de la France depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*, d'aquest últim, és de 1842). Igualment els arguments lingüístics, el més important dels quals és el *Dictionnaire de la langue d'oc ancienne et moderne*, de S.-J. Honnorat (1846-47). Un moviment literari puixant havia nascut, en el qual s'entrecruaven la inspiració popular desvetllada i protegida pel Romanticisme i la preocupació per la dignitat lingüística.

Durant molt de temps no va trobar cap problema greu. La concentració de la intel·lectualitat francesa a París no li ha fet mal, al contrari i Charles Nodier, Sainte-Beuve protegeixen els escriptors d'oc, especialment Jasmin. Aquest últim fou rebut als salons parisenços més distingits, a la Cort de França. Jasmin, per l'immens públic que reuní a Occitània amb les seves recitacions, per l'orgull ètnic que respira la seva obra, per la glòria que sabé guanyar-se a París, havia pràcticament realitzat, abans de 1854, la Renaixença d'Oc. Quan veiem que el 1831 Fauriel inicia el seu curs a la Sorbona amb una exaltació dels segles XII i XIII occitans i amb una denúncia de la Croada albigesa, ens preguntem quin èxit comparable es pot trobar després de 1854.

Aquesta Renaixença, com que no té problemes socials, és posada a prova pel mateix moviment de la societat francesa del qual hem parlat. Arriba un moment en què caldrà una elecció de combat. És el moment mateix del Felibritge.

La tria és entre dues direccions literàries i socials alhora contradictòries. La primera es basa en el sorgiment d'un realisme urbà a Provença i més particularment a Marsella. Els escriptors marselesos poden ésser uns reaccionaris en política, la qual cosa no els impedeix d'utilitzar la saba obrera. Cal que ens entenguem sobre aquest adjectiu «obrer»: després de 1848 el capitalisme francès transforma la gran ciutat provençal en un port colonial i un centre de comerç. El poble autènticament marselesès comença a sentir l'amenaça de la proletarització: a Provença el vell equilibri entre l'agricultura i la menestralia és destruït. Això és el que expressa l'obra de Victor Gelú, aquest gran poeta autènticament popular i revolucionari —certament el més gran d'aquest tipus que hi hagi hagut mai a França. Però Gelú denuncia l'explotació capitalista donant la paraula a gent de «petits oficis» que enyoren l'equilibri anterior. La seva denúncia és sobretot la d'una mutació econòmica i social que no salva l'home, sinó que l'esclafa. A més, la seva estètica realista el porta a forçar el to, i és condemnat per un tribunal per immoralitat.

La segona direcció és la que dona una burgesia rural, vinculada a «la França immòbil», d'opcions socials reaccionàries. És la via catòlica i monàrquica que s'encarna en la persona de Josep Roumanille, pamfletaire antirevolucionari. Estèticament aquesta via mena a una poesia de bons sentiments, de virtuts familiars, a una exaltació de l'honesta pobresa del poble i a la denúncia del Progrés.

Aquesta denúncia que s'encreua amb la de Gelú, el sentiment angoixant d'una amenaça que pesa damunt la llengua mateixa, l'oposició a París per motius complementaris, tot això explica que l'esquinçament de l'abundosa literatura d'oc (abundosa sobretot a Provença) quedi velat durant molt temps.

A un altre nivell, hi ha també un drama profund: els marselesos, que podien esperar en un medi urbà els progressos d'una literatura popular, manquen de perspectiva històrica i d'una visió completa de la cultura d'oc. Refusen tota norma ortogràfica; Gelú és un antirenaixent, que no creu en l'esdevenidor de la seva llengua, la qual estima, però, apassionadament.

Al contrari, Roumanille és un erudit preocupat per la normalització de la llengua

i la unitat dels escriptors, el qual voldria assumir en plena consciència el destí històric de la cultura multiseular.

El Felibritge és, més que res, l'any 1854, un mitjà de desnudar el drama desplaçant-ne l'escena. Fou a Avinyó, antiga vila dels Papes, on es constituí una escola molt estreta, però molt ambiciosa. El corrent realista marsellès n'és exclòs; continuarà tot sol el seu camí. Jasmin rondina. Els protagonistes són tres en el primer moment: Roumanille, el mestre i el més gran; Teodor Aubanel, ric burgès, catòlic sincer (pertany a una família d'impressors dels Papes), però que s'afirmarà ben aviat liberal en política, amb unes tendències estètiques i morals (per influència dels corrents «artistes» parisenques) que, d'entrada, el posaran en perill de xocar amb els qui el volten; i, finalment, Frederic Mistral, burgès rural, que a 18 anys ha escollit la República, que continua fidel al liberalisme, i que té a més un geni poètic d'una talla inesperada.

Signe d'aquesta constitució d'escola: el Felibritge adopta una ortografia preparada per Roumanille, molt pròxima a la grafia francesa i estranya a la tradició occitana, que ell provarà d'imposar.

Aquest quadre ràpid permet de veure en què la Renaixença occitana es distingeix de la Renaixença catalana i en què li és semblant. És ben evident que al nivell de la inspiració poètica Rubió i Ors s'assembla a la vegada a Jasmin i a Roumanille: aquesta inspiració provincialista i benpensant es prolongarà molt temps a València amb el fidel felibre Teodor Llorente i sostindrà els Jocs Florals. El clima intel·lectual jocfloralista, aquell en què regnen Milà i Fontanals i Marian Aguiló, és ben bé el del Felibritge: tradició burgesa, moralisme, folklorisme, erudició nacional, sentimentalisme romàntic.

Afegim-hi que en el pla de la cultura tradicional i dels records piadosos d'un gran passat, la comunitat occitano-catalana és una dada de base. Des de Fabre d'Olivet fins a Honorat els occitans consideren que Catalunya és de llur domini o ho podria ésser. Els catalans, arrencant dels trobadors, proclamen l'existència d'Alacant a Limoges d'una gran llengua d'oc, o «llemosin».

La diferència de clima social entre Barcelona i Avinyó o Marsella explica que el món occità sigui bastit sobre unes tensions que Catalunya ignora. Es comprèn que la literatura occitana sigui, de moment, més creadora i més moderna que la catalana.

Però l'encontre no pot deixar de fer-se.

L'encontre.

Sembla inútil d'entrar en els detalls massa anecdòtics a propòsit d'aquest encontre. No és aquest el nostre objecte. Ens acontentarem de recordar que l'estiu de 1861 Damas Calvet, llorajat dels Jocs Florals de Barcelona i enginyer químic, rep els felibres a Catalunya. Les relacions queden establertes. Prenen un nou aspecte l'estiu de 1866, quan Victor Balaguer fa lliurament als felibres del seu llibre *Esperances i record* i els invita als Jocs Florals de 1867, invitació que no podrà ésser confirmada a causa de l'exili polític de Balaguer: per l'agost del 67 té lloc l'ofrena de la Copa oferta als provençals pels catalans, en agraïment de l'hospitalitat donada a Balaguer.

Més important és, des del nostre punt de vista, la identificació dels interlocutors d'aquest diàleg històric.

D'una banda, els felibres, que poden fer-se valer amb un inici d'èxit popular (llur «Almanach» és molt llegit a Provença) i sobretot amb un enorme èxit parisenc: Mistral i Aubanel han estat celebrats per la premsa francesa, han establert a París molt sòlides amistats —que no deixen d'irritar Roumanille. Llur obra s'ha afirmat nova, anti-provincial i els medis provincials els ho fan sentir amargament. Aquesta situació, Mistral l'endureix en una visió nacional occitana (ell diu «provençal»). La lectura dels historiadors li ha tornat la pàtria. La feblesa de l'Escola està en dos fets: no abasta tot el conjunt occità, perquè no té a l'oest i a l'est d'Avinyó sinó algunes amistats; només arriba al poble provençal a condició de no descobrir la seva intenció nacional (la qual, d'altra banda, només existeix veritablement en Mistral).

D'altra banda, els catalans. Ells no poden presentar cap obra de la talla de Mireia o La magrana oberta. Potser no tenen els èxits populars dels occitans, però ja ocupen

un lloc en la història. La personalitat de Balaguer, confident de Prim, n'és la prova. Veiem, doncs, que la Renaixença catalana té una via política oberta. Pot, també, recolzar en un sentiment d'autonomia que l'alienació occitana impedeix. En el moment en què dreta i esquerra són a França igualment centralistes, a Espanya hi ha simpatitzants del federalisme entre els carlistes, oposats a la centralització d'Isabel II, i, alhora, entre els republicans.

Mistral es preocupa de donar a aquest encontre un contingut molt ampli. L'amistat amb Calvet li fa escriure l'oda i trobaires catalans, per l'agost de 1861. Aquest gran poema, molt bell de forma, queda ideològicament malmès per algunes prudències, com una discreta salutació a la glòria dels exèrcits francesos. Conté, però, una idea coherent: Mistral desitja una Europa futura federal, on Espanya i França, democràtiques i descentralitzades, podrien permetre's una reunió adequada i natural de Catalunya i Provença. Aquesta ucrònia fa de Mistral el primer cronològicament dels escriptors europeus: és una base d'acció de gran valor.

D'altra banda, en aquests anys en què escriu la seva segona epopeia, *Calendal*, Mistral llegeix Proudhon. Hi troba el mitjà de desbrossar el seu federalisme d'una nostàlgia d'Ancien Régime i plantejar-lo com a doctrina d'avenir. De tota manera, cal no fer-ne un revolucionari. Bé que durament hostil a la burgesia industrial francesa i bé que denunciï la traïció de la burgesia occitana, resta un pensador burgès. A *Calendal* el món obrer és pintat sota els colors del companyonatge, a l'hora mateixa en què els sindicalistes denuncien la refluïda de l'esperit «companyó» (de confraria) com una diversió i la Internacional s'installa a Marsella.

Però aquest progressisme ambigu permet una comunió de pensament amb els liberals catalans, sobretot amb Balaguer. El 1867, enllestit *Calendal*, Mistral rep la confiança de les conspiracions del seu amic i espera raonablement que la seva Oda de 1861 no serà pas una utopia. És l'època en què a França la caiguda del Segon Imperi es fa previsible.

El viatge que els felibres fan a Barcelona pel maig de 1868 és l'apogeu d'aquesta esperança. Viatge malgrat tot molt felibrenc i molt mesclat: acollint Mistral, Milà i Fontanals invita també els grans poetes castellans, sobretot Zorrilla. La presidència fou atribuïda a Balaguer: aquest va saber donar a Mistral les satisfaccions de patriotisme que la consciència provençal li refusava. I Mistral va poder consagrar en Verdaguer el futur poeta nacional de Catalunya. D'altra banda, la salutació de Mistral a Verdaguer és de doble significació: salutació a la Renaixença catalana en el seu conjunt, però també (Mistral, mal informat, potser no se n'havia adonat) salutació particular a allò que, en aquesta Renaixença, s'assembla més a un Felibritge reduït, el pensament tradicionalista asentat en Vic i en una realitat catalana rural i clerical. Pensament que Collell representa prou bé i que a Barcelona s'expressa en la «tertúlia dels minyons». Com és sabut, Collell i Verdaguer, a l'entorn de la Font del Desmai, pretenien recomençar Fontseganya i el Felibritge ja idealitzat.

Divergència i ruptura.

L'apoteosi de maig de 1868, com sol passar, conté els germens d'una dissort. Rebut Balaguer i Quintana a Sant Remieg de Provença el 9 de setembre, Mistral no pot oferir-los sinó una festa d'un contingut ideològic molt mediocre: la realitat francesa pesa damunt seu.

Ben aviat comença una evolució que, a través de la política internacional, separarà els amics i farà divergir les Renaixences germanes.

El 18 de setembre esclata la Revolució a Espanya. Balaguer i Quintana passen clandestinament la frontera. L'any 1869 el catalanisme pren un aspecte que Mistral no havia pas previst: Valentí Almirall entra en joc i el Pacte és proclamat a Tortosa. En endavant el sentiment català es deslliga del sentiment occità. A Barcelona la història torna a començar i a Avinyó no hi ha sinó una ridícula política departamental, en la qual res no és provençal.

L'any 1870 és decisiu. L'afer del tron d'Espanya, en el qual Balaguer té intervenció amb Prim, esclata pel juliol com una tempesta. Mentrestant els felibres són arrossegats

per l'explosió d'ira nacionalista i antigermànica de tots els francesos. La guerra, amb les seves derrotes, mobilitza l'opinió.

Aleshores és quan Mistral inicia un desplaçament cap a la dreta, que s'assembla a una palinòdia. Evolució perfectament lògica, si volem fer-ne bé l'anàlisi sociològica. El 1868 i el 1869 Mistral comprengué ben bé que l'oposició republicana a l'Imperi no podia pas ajudar-lo per a la seva Renaixença. El jacobinisme autoritari instal·lat en les consciències polítiques no deixa esperar cap temptativa de descentralització. No ha canviat res en la mentalitat de la burgesia francesa. Els occitans que, com Gambetta, estan a punt per a les més altes responsabilitats, ja no tenen res d'occitans. El sol camí obert és precisament el que Mistral no pot pas prendre: el de la revolució obrera. El liberalisme centrista en el qual se sent a gust, el girondinisme, no té cap sortida. Li queda, doncs, el replegament a la «França immòbil»: una pagesia tradicional que conserva intacte l'ús de l'occità, però que vota a la dreta; una idealització de la civilització pre-industrial; un enyorament de les llibertats provincials d'Ancien Régime. Afegim-hi que un atac parisenc contra el seu «separatisme» i el seu catalanisme l'ha somogut, que una evolució íntima l'envelleix prematurament.

Mistral rebutja, doncs, l'octubre de 1870, una proposta de càrrec de diputat i escriu el més següent el *Salm de la penitència*, on associa França i Provença sota el signe del retorn a la tradició catòlica.

Tenen lloc els fets de la Comuna. Compartint la por de la burgesia francesa i de la quasi totalitat dels escriptors francesos, Mistral escriu *El rocàs de Sisife*. Oblida el seu proudhonisme, condemna la sola justificació del seu federalisme comunista que el segle XIX hagi pogut presentar-li, adopta la terminologia més reaccionària que troba

És ben clar que Mistral és a França. Al moment en què es preocupava per la desfeta de les seves esperances, Balaguer era ministre i Francesc Matheu creava la «Jove Catalunya». El catalanisme progressa a grans passos. Aquest catalanisme no hagué d'enfrontar-se amb un esdeveniment de la talla de la Comuna. ¿Quina inflexió hauria rebut, si la burgesia liberal que aleshores el sostenia, s'hagués trobat davant la revolució proletària?

Mistral des d'ara entra en el nacionalisme francès, a l'ala dreta d'aquest nacionalisme, en el qual menté amb prudència un lloc discret en pro d'un provincialisme occità. La França d'aquesta època, amputada de l'Alsàcia-Lorena, és tota xovina i revengista: accentua l'evolució de l'Algèria com a colònia de poblament per trobar una compensació de la seva derrota. Mai l'alienació cultural del poble d'oc no fou tan completa; mai l'occitanisme no fou tan inconfessable públicament.

Heus aquí, però, que Mistral es proposa d'intervenir en els assumptes d'Espanya. Ho fa pel juliol de 1873, quan Espanya s'ha donat una República, quan els catalans han concedit un mandat a Pi i Margall perquè els aconseguís un estatut federal, quan a l'altra banda dels Pirineus hi ha un moment d'esperances. A França MacMahon és president: sembla que una restauració monàrquica sigui possible. El poeta provençal pren partit en la segona guerra carlina i adreça un poema a Doña Blanca, en nom de la tradició catalana!

Coneixem la carta indignada de Quintana, de 19 de novembre. Sembla en endavant que catalans i occitans no tinguin sinó paraules desagradables a dir-se.

La unió frustrada i la crisi felibrenca de 1878.

En els anys següents, el Felibritge s'instal·la en la vida francesa i les contradiccions que el roseguen no paren d'endurir-se. Veiem llavors dibuixar-se una nova dualitat d'orientació que no és comprensible, sinó segons les dades de la realitat francesa de conjunt.

Mistral sembla haver assumit les posicions ideològiques de Roumanille. L'evolució hi ha afegit un antigermanisme, l'argument principal del qual és el *Kulturkampf* de Bismarck. El poeta nacional occità és l'aliat del nacionalisme dretista de París, que admet un provincialisme com a complement seu. La defensa d'una llengua popular es confon amb l'apologia d'una tradició camperola.

Però neix un altre Felibritge, en l'amistat amb el París literari. És esteta, molt anti-provincial, liberal en política, a vegades república. Troba el seu capdavanter en Teodor Aubanel, la glòria del qual s'acreeix. S'hi afegeix, en aquests anys 73-77, una altra Escola, que és federalista d'esquerra i anticlerical. Els seus promotors són Napoleó Peyrat, un pastor reformat que vibra amb el record de la Croada albigesa, Lluis-Xavier de Ricard, un poeta parisenc (fundà «L'Art» amb Catulle Mendès) que acaba de fer-se occitanista i August Fourès, un jove escriptor de gran talent. Aquest és el «Felibritge roig», que és llenguadocià i s'oposa a la supremacia d'Avinyó.

Cal tenir en compte aquesta contradicció per a explicar el drama profund que travessarà la Renaixença occitana abans del 1880: es tracta, en efecte, de l'encreuament d'una crisi de la consciència francesa i d'una crisi de la consciència occitana (la qual recordem-ho, de manera discernible només existeix en els escriptors). És el moment, endemés, en què Occitània coneix el malestar econòmic, en què els seus camps es buiden i París absorbeix una bona part d'aquest èxode rural.

En aquest període, el vocabulari no és mai «pur». El fet nacional occità és sempre encobert amb terminologies complexes. Si, per exemple, l'esquerra parisenca ataca el separatisme de Mistral, és perquè el situa a la dreta, com un «federalisme blanc». Al contrari, Mistral no renuncia a la seva hostilitat contra el centralisme francès, però el combat com a jacobinisme postrevolucionari. Els «felibres roigs» estan d'acord amb Mistral per protestar contra la centralització, s'afirmen federalistes amb claredat; però estan d'acord amb París per estigmatitzar un regionalisme reaccionari. D'altra banda, París no demostra hostilitat a la literatura d'oc, a condició que no sigui demanat l'ensenyament de l'occità. Al moment de la crisi final, la pedra de toc de les opinions serà l'homenatge a Victor Hugo. Els qui l'hi tributaran, els progressistes de diversos matisos, el presentaran com un homenatge patriòtic a la França moderna. Els qui l'hi refusaran, ho faran en nom d'un patriotisme provençal, però es tracta sobretot de condemnar el Progrès.

Fidels a l'encegament general de l'opinió que els envolta, els uns i els altres ignoraran dos fets essencials que es desenvolupen: l'imperialisme colonial francès i la colonització de l'economia occitana pel capitalisme del Nord.

En fi, per a completar el quadre, cal afegir-hi la idea llatina, aquest projecte de germanor de les nacions romàniques, que es concretà en les Festes en honor de Petrarca celebrades a Avinyó l'any 1874. El llatinisme és majoritàriament de dreta, és a dir, catòlic romà, hostil a la jove Itàlia. Tal és el llatinisme de Mistral. Però De Ricard i Fourès, adherint-se al Felibritge el 77, hi introdueixen un llatinisme progressista, que s'expressa en llur almanac «La Leuseta».

Els catalans són presents en aquest imbrogllo, els termes francesos del qual els escapen. Quintana pren fins i tot la iniciativa del llatinisme. Cal pensar que el 1874 aquest gest és útil: permet als occitans i als catalans de retrobar-se en una comunitat més vasta en què lur identitat respectiva s'aferma.

Tanmateix el 1876 el problema de la comunitat estreta es planteja. El Felibritge elabora uns estatuts, sense reconsiderar la idea d'una associació única per als dos vessants dels Pirineus. Aconsegueix incorporar tota la matèria activa d'Occitània, però no avança respecte a Catalunya: dels 50 majors que són l'autoritat d'aquesta «acadèmia», 21 han d'ésser catalans. La llista, feta per Mistral i Quintana, evita a la vegada els vells, Rubió i Ors i Pelagi Briz —traductor de Mireia—, que són hostils a la fusió, i l'ala avançada encapçalada per Valentí Almirall. La llista, però, és inútil: Quintana no obté les acceptacions. Paul Meyer, gran amic de Mistral (havia anat amb ell a Barcelona el 1868), cometa la malaptesa, en la seva lliçó inaugural al Col·legi de França, de subratllar la preeminència literària dels provençals.

De fet, per a nosaltres és clar que el catalanisme, afermant-se, estava obligat a cenyir-se al Principat. La idea nacional catalana es desempallega obligatòriament d'una història conjectural a mesura que s'integra en la veritable història. El Felibritge aviat no trobarà altre interlocutor que en les consciències catalanistes endarrerides, com les dels regionalistes valencians. Valentí Almirall criticarà a «L'Avenç» la manca de serietat doctrinal del mateix Mistral.

L'any 1878, entorn de la «Société pour l'Étude des Langues Romanes», tenen lloc

unes festes llatines. El Felibritge participa a l'organització. Mistral recita el seu *Himne a la Raça Llatina* i els provençals coronen Martí i Folguerra, de Reus, que ha cantat *Jaume el Conqueridor*. El Premi dels Llatins, ofert per Quintana, és atorgat al poeta nacional de Romania, Vasili Alecsandri. Els incidents es multipliquen: «La Lauseta» organitza a part el seu banquet; un *toast* a Victor Hugo és refusat a la festa de clausura. La representació del *Pan dau Pecat* de Teodor Aubanel, sobretot, dona ocasió a una polèmica ferotge, en la qual s'enfronten enemics i defensors de l'art realista, debat que els uns i els altres polititzen.

Els esperits es caldegen. A la tardor, Aubanel va a París. En un discurs esdevingut cèlebre, considera oportú de protegir el Felibritge i el mateix Mistral de les acusacions de separatisme: però al mateix temps restableix la veritat sobre la Renaixença d'Oc, sobre els seus orígens en el realisme marsellès, i brinda per França, «la nostra pàtria», i per Victor Hugo. Pel desembre, Roumanille i Mistral el col·loquen en situació de dimitir de les seves funcions felibrenques.

L'any 1879, Mistral aconseguirà salvar l'associació refent-ne la façana, però a canvi d'un reforçament de mediocritats. Es pot pensar que el 1879 el Felibritge ha acomplert la seva missió i que està acabat. És cert que, com a associació, sobreviurà fins als nostres dies; es revelarà capaç de sostenir una literatura en progrés; però ja no és el receptacle de la consciència occitana. Els seus responsables, de dreta o d'esquerra, preferiran sempre l'empetitiment de les perspectives abans que un sobresalt de consciència occitana, cada vegada que això es produirà. Mistral mateix continuarà la seva gran carrera en la dreta francesa tradicionalista, que veurà en ell un dels seus mestres al moment de l'affaire Dreyfus.

Esdevenir occità i esdevenir català.

Nosaltres acabarem aquí aquest estudi. Encara ens caldria parlar de la supervivència d'un felibrisme català per uns quants anys, així com d'ocasions de retrobament entre els dos pobles, és a dir, entre llurs escriptors, els quals s'han multiplicat fins als nostres dies.

De moment, però, en tenim prou d'haver aclarit el que impedi, al segle XIX, que les relacions occitano-catalanes desembraguessin en un moviment d'història comú. Fou essencialment una diferència de situacions polítiques i socials, i no pas merament lingüístiques.

El catalanisme intervé, segons el nostre parer, en una societat que es compon: puixança de la burgesia capitalista barcelonina, que creà al començament del segle XX un proletariat actiu; organització de les opinions al voltant del fet nacional; recerca d'un desenvolupament econòmic de conjunt fora de l'òrbita de Madrid, etc. Tot això progressa, alhora, amb la reconquesta lingüística.

L'occitanisme és un progrés cultural contradictori de la societat que l'envolta, una societat que es descompon: li manca el recolzament d'una burgesia autòctona, perquè el capitalisme occità és destruït o fos estretament amb el capitalisme francès. Podria haver trobat una obertura en el món obrer, però cal no lliurar-se a unes il·lusions retrospectives: el món obrer occità serà tan més reduït com viurà en unes zones d'economia marginal (fins al punt que al segle XX, en la concurrència, Occitània conelxerà una crisi de desindustrialització). Resta una base camperola i de capes mitjanes. Terreny extremament perillós al segle XIX, per dues raons complementàries: perquè la coincidència pot ésser reaccionària; perquè el fenomen d'alienació cultural es desenrotlla al màxim en aquest sector, en el qual la promoció significa l'abandonament de l'occità pel francès.

Per aquesta raó, el sentiment nacional segueix dues vies divergents. A Barcelona dona naixença a un nacionalisme català. A Occitània s'allena automàticament. És a dir que, si algú és nacionalista occità, es troba en un *impasse*, i de l'*impasse* se surt esdevenint nacionalista francès.

Res no és més revelador d'aquesta divergència que l'aventura de la jove dreta el 1892. A Barcelona dona un Enric Prat de la Riba i un nacionalisme endurit en el catalanisme. A Occitània, Charles Maurras, que té exactament la mateixa edat que Prat de la Riba i que s'hi assembla molt intel·lectualment. Les «Bases» de Manresa són

de 25, 26 i 27 de març de 1892. El Manifest dels joves felibres federalistes (Maurras, André, Amouretti, etc.) es de 22 de febrer del mateix any.

Maurras portarà les esperances de Mistral, fins al dia (1897) en què enclourà «la idea de descentralització» en el nacionalisme francès.

Molts occitanistes pensen avui que llur Renaixença fracassà, en un pla de consciència pública, pels volts de 1878, perquè el recorregut de la consciència francesa era contradictori d'un triomf felibrenc. Podem acusar justament Mistral de no haver-hi pas vist prou clar. Però aquest enfosquiment de perspectives ¿no l'hem de posar al compte de l'època? Els pobles tenen els herois que permeten les situacions històriques.

El problema es planteja avui de manera molt diferent, perquè el recorregut francès nacionalista-xovi, expansionista, ha acabat no fa gaire; perquè ha sonat l'hora de les construccions de conjunt. Nombrosos signes marquen, des de fa uns anys, el desvetllament popular de la consciència occitana, la desalienació.

Això no vol pas dir, de cap manera, que unes fórmules nacionalistes de tipus segle XIX siguin aplicables al cas occità. La societat francesa continua essent original, encara que es transformi. L'occitanisme ha d'inventar les pròpies fórmules, d'acord amb el món contemporani. En aquest sentit és un potencial de pensament progressista (1). És en aquest punt, d'altra banda, que el catalanisme li importa, com un tema de reflexions, de comparances.

En canvi, resulta possible que l'occitanisme representi el paper de reactiu crític i d'aprofundiment —àdhuc d'eixamplament— per al catalanisme.

L'antiga comunitat torna a ésser actual d'aquesta manera.

Ja no brindem per les copes santes! Però tenim ganes de brindar plegats, oi?, per la història dessacralitzada.

(Trad. per F.V.)

(1) Cal recordar que el primer gran home polític que hagi demanat l'ensenyament de l'occità fou J. Jaurès?

FRANCESC MACIA, UN POLITIC D'ACCIO

«...Una revolució és sempre el darrer acte d'una sèrie de fets estretament lligats (...) és una mina carregada des de fa ja temps i l'explosió de la qual és determinada per una espurna. Però als adversaris d'aquests moviments populars els resta sempre el trist consol de dir que són l'obra d'alguns facciosos que imposen llur voluntat a la immensa majoria.»

(Marliani, « Histoire Politique de l'Espagne Moderne ». Paulin, éditeur, Paris, 1841.)

En les exemplars reflexions que Napoleon es féu a Santa Elena, una expressa que, tractant-se de victòries o derrotes, els vencedors solen ésser uns perfectes cavallers i els vençuts uns sinistres bandits. Es clar que el doctor Trueta, en les seves declaracions a Baltasar Porcel —“Serra d'Or”, febrer 1968—, des de la seva altura científica i “apolítica” —deslliureu-nos, Senyor, dels apolítics que serveixen la pitjor política, com per exemple l'Arbó i en Gironella quan escriuen sobre el Vietnam—, no ha anat tan lluny com anà el cors, en judicar la política “d'aquella cosa de l'Esquerra que es va constituir entorn de l'Avi i del seu deixant romàntic...”. Però Deu n'hi dó! També ha dit la seva, encara que hagi estat una lleugera esgarrapada. En aquest sentit, ha seguit el corrent dels “vencedors” els quals, malgrat el temps transcorregut d'ençà de la guerra nacional revolucionària, no deixen d'enllotar els “vençuts”, siguin blancs, rojos o negres. Es una manera de seguir fent por —“hinchar cocos”, com escrigué Unamuno—, car la veritat de les veritables causes de la guerra civil s'ha obert camí i ara són els “vencedors” els qui tenen por d'una nova generació i d'una joventut que adopten les idees dels “vençuts”, naturalment superant-les.

Aquesta manera, però, de fer llenya, grossa o petita, de l'arbre dels “vençuts” no seria massa greu —ja sabem que tothom mira amb mal gest la pedra amb la qual ensopega en lloc d'autoculpar-se—, si no anés acompanyada, sobretot al nostre país, de copioses fumerades d'encens envers determinats “monstres sagrats”, pretesos i únics “benefactors” de la política catalana. Tan sagrats, tan endeuats que, de tan purs no se'ls pot criticar i el pitjor és que els nous Plutarcs pretenen donar-los com a exemple polític a la nova generació. I així corre la ditiràmica bola de neu, fent-la cada cop més grossa per als uns i ultratge més o menys encobert per als altres.

Naturalment, jo no hem proposo fer l'apologia d'aquests darrers, concretament “...d'aquella cosa de l'Esquerra, etc.”, puix que ja he escrit més d'una vegada que la covardia política i la por al poble de la burgesia catalana ha estat un dels factors principals que els intents de revolució democràtica a Espanya s'hagin sempre estroncat. Però mai no posaré al mateix sac una formació política catalana petit-burgesa que, per primera vegada en la història de Catalunya, va

aplegar entorn seu, *políticament*, centenars de milers d'obrers, pagesos, treballadors i menestrals de Catalunya. Fet que fou possible no sols per "...la deixa romàntica de l'Avi...", sinó principalment perquè l'Avi, en Francesc Macià, ha estat un dels pocs polítics catalans que volgué sempre— amb les vacil·lacions que vulguen—, actuar amb el poble. És a dir, que fou un polític que partia del principi que les revolucions, pacífiques o violentes —la violència no depèn únicament dels revolucionaris—, només poden ser obra de les masses populars. En una paraula; l'Avi féu tot el contrari d'aqueixos homes "de seny" de la burgesia catalana als quals els feien, i encara els fan, por àdhuc les "tertúlies de café" i només s'atrevien, i encara només s'atreveixen, com a límit extrem o "extremista", a les petites revolucions de palau. Però amb la condició que el poble hi actuï de comparsa, i d'encomanar-les —no fos cas que els comparses esdevinguessin actors—, a militars de "seny" antiobrer. Així nasqué el "polaviejismo"; així es va confiar en les "Juntas de Defensa"; així la "assenyada" burgesia catalana (després d'haver-se encorbat davant dos generals assassins com els Martínez Anido i Arlegui, va confiar en el "catalanisme" del General Primo de Rivera i li féu aquell apoteòsic acomiadament a l'estació del ferrocarril quan aquest dictador —que segons pròpia expressió va "aprendre a ésser governant al Casino de Jerez"—, es dirigia a Madrid a fer-se càrrec del Govern, i així han ajudat a fer del sagnant Franco el "Caudillo de España por la gracia de Dios". Deu els ho perdoni.

L'Avi, en canvi, —és qüestió de contar-ho, puix que la joventut ignora certs detalls de la petita i gran història política contemporània de Catalunya—, davant d'aquell lliurament total de la burgesia catalana al dictador Primo de Rivera, des del seu exili de França no va deixar de conspirar i d'actuar per la República democràtica i per les llibertats nacionals de Catalunya. És a dir que, com sempre, escollia el camí oposat al de "l'assenyada" burgesia catalana. I si he escrit "com sempre", és perquè ja el va escollir l'any 1905 protestant contra l'Exèrcit de casta —ell que fou militar i coneixia la casta—, donant-s'hi de baixa i essent empresonat al Penal de Santoña amb motiu de la seva protesta contra "l'heroic" assalt d'uns dos-cents oficials de la guarnició de Barcelona contra els locals de la premsa catalana.

L'Avi fou un dels pocs polítics catalans i catalanistes que comprengué que l'evolució democràtica —la liberalització, com ara es diu— de la monarquia era impossible, tant com ho és avui la liberalització del franquisme. Però, repeteixo, el millor de l'Avi és que, ultra ésser un dels pocs polítics catalans convençuts que els canvis polítics revolucionaris, violents o pacífics, només poden ésser obra del poble, era ell mateix un home d'acció, i no cercava l'acció popular per tal de lucrar-se'n, sinó amb l'honrada intenció de servir la democràcia i la llibertat. Potser la prova més concloent d'aquesta manera d'ésser de Francesc Macià fou tot el període de la dictadura de Primo de Rivera fins la proclamació de la República i de la Generalitat de Catalunya. L'Avi, una vegada exiliat a França, va constituir allí una organització conspirativo-militar contra la dictadura, quan aquesta estava curulla de triomfalisme, quan molts "revolucionaris" estaven aplanats pensant que no ni havia res a fer ja que la dictadura havia vençut sense lluita, i quan alguns dels dirigents del Partit Socialista i de la U.G.T. la servien. En aquest sentit l'Avi no va rebutjar —i més aviat la va cercar— l'aliança amb les dues organitzacions proletàries ales-

hores més provadament combatives; la C.N.T. d'Espanya i el Partit Comunista d'Espanya. I, si m'he complagut a afegir "d'Espanya" als noms més genèrics de C.N.T. i de P.C., és perquè em consta que l'Avi, malgrat la seva ortodòxia nacionalista, no sentia com una qüestió de principi el separatisme i s'adonava que una Catalunya alliberada sols podia bastir-se i afirmar-se recolzada per les forces obreres de la resta d'Espanya, la ideologia de les quals és internacionalista. M'ho digué més d'una vegada, car fins que vaig ésser empresonat en un dels sovintejats viatges que feia a Espanya, vaig tenir oportunitat de col·laborar amb ell i amb els comunistes durant prop de dos anys, representant la C.N.T. en el Comitè revolucionari que, contra la dictadura, constituïren a París la C.N.T., el P.C., i Estat Català.

No quedaren fets sensibles de l'actuació d'aquell Comitè, sense que d'això es desprengui que en fos inútil la constitució, ja que sempre ha estat molt difícil —i encara ho és avui, dissortadament— que les forces democràtiques i revolucionàries que coincideixen contra la dictadura arribin a forjar de comú acord un programa polític mínim, a partir del qual, després de la victòria, es vagi progressant. Però he de confessar que en aquella ocasió —la veritat sigui dita, puix que sempre fa bé—, les dificultats d'un acord, més que de l'Avi partiren dels representants de la C.N.T. i del P.C. Fèiem reunions i reunions i, mentre l'Avi, en nom d'Estat Català, presentava un programa mínim clar i concret —República democràtica i llibertat per a que Catalunya autodeterminés el seu Estatut nacional—, jo, en nom de la C.N.T., no en presentava cap i Bullejos, i algunes vegades Andreu Nin, en nom del P.C. i igualment extremitistes, proposaven, —saltant l'etapa de la revolució democràtica— la República dels Sòviets d'obriers soldats i camperols.

Un dia va dir-me l'Avi: "Vidiella; diumenge veniu a casa a les nou del matí, que farem una passejada i dinarem plegats". Em portà a un bosc dels entorns de París —rec que del cantó de Merly-le-Roi—, i allí em mostrà l'agradable espectacle d'una munió de joves catalans, més d'un centenar, que havien cavat trinxeres i feien instrucció i pràctiques militars. Hi havia entre ells també un oficial irlandès, car Irlanda acabava d'assolir amb lluita la seva independència nacional. Ho vaig veure més d'un diumenge —i ho vaig contar als companys de Barcelona en un dels viatges—, i això ens va impressionar molt favorablement envers les activitats de l'Avi. Eren els dies en que també altres personalitats espanyoles —concretament Unamuno i Rodrigo Soriano— foren "discretament" ajudades pels amics del President del Govern francès, els quals enviaren un vaixell, "L'Aiglon", a rescatar-los de l'illa de Fuerteventura on les desterrà el dictador i, arribades a França —sobretot Unamuno i tot seguit Blasco Ibañez, que se li va unir—, van mobilitzar l'opinió democràtica francesa i mundial contra la dictadura protofeixista de Primo de Rivera.

Però mentre Unamuno, Blasco Ibañez i altres personalitats mobilitzaven l'opinió estrangera i espanyola —cosa que sempre està molt bé— l'Avi, cercant l'acord amb les organitzacions obreres esmentades, preparava el camí dret de la insurrecció nacional, que també està molt bé quan no n'hi ha d'altre i les condicions són favorables. Per exemple, una altra vegada em digué: "Vidiella; podrieu enviar-me un obrer fonedor dels vostres d'absoluta confiança?" Seguí dient-me que les revolucions no es fan sense eines a les mans i, quan li vaig

contestar que tots els fonedors que volgués, conclogué que ell ja en tenia un altre i algun mecànic, per a fabricar excel·lents bombes de mà. I, efectivament, se'n fabricaren, perquè malgrat que no podiem arribar a un acord sobre un programa mínim d'estructuració política, si ho estavem en el fet que, a un moment donat, els obrers declaràrem la vaga general revolucionària i, simultàniament, des de la frontera de França i a l'interior d'Espanya seria enquadrada militarment la insurrecció armada.

Afegiré —ja que he parlat de fabricació de bombes— que mai no he cregut que el complot de Garraf contra Alfonso XIII, encapçalat per Jaume Compte, fos inspirat per l'Avi. En canvi sí que va inspirar i organitzar el complot insurreccional de Prats de Molló. Penso que en actes de la mena del de Garraf, en els rengles d'Estat Català ocorria quelcom semblant als de l'anarco-sindicalisme; que sempre hi ha hagut impacients o il·luminats que han volgut actuar de pressa i pel seu compte, pensant que bastava un magnicidi o declarar l'Anarquia des d'un balcó d'Ajuntament per a que la Revolució sorgís com els bolets amb la pluja (1). En canvi l'Avi, tot i donar importància al cop de mà armat, confiava sobretot en l'acció popular. **SENSE FER-LI POR AQUESTA** —ho escric amb majúscules—, sense que tampoc rebutgés els oferiments dels militars de l'interior del país i d'alguns d'exiliats. Una vegada me'n presentà tres dels primers, que el visitaren a la casa de Bois-Colombes on vivia, els quals figuraren després entre els oficials republicans que repetidament es sublevaren contra la dictadura. En aquest sentit també fou excessivament confiat, acceptant tot aquell que se li apropava, i així fou possible l'engany que rebé per les activitats policiaques de l'aventurer Ricciotti Garibaldi.

En fi, vull acabar perquè l'article es fa llarg i, en escriure'l, jo no tinc altre propòsit que lamentar-me que —fent el joc als "vencedors" i dient-se "apolítics"—, hi hagi catalans que parlin amb desconsideració d'una formació política que encapçalà l'Avi, la qual, si més no, ajudada per la immensa majoria del poble català i per la democràcia espanyola, que proclamaren la República, restablí la Generalitat de Catalunya, molt més avançada i progressiva que la Mancomunitat de Prat de la Riba. ¿Es que, menyspreuant "aquella cosa de l'Esquerra", etc., i enlairant els grans barrets de la vella política catalana, es pretén fer oblidar l'obra positiva que la Generalitat de Catalunya, nascuda amb la República, féu en benefici del nostre poble? Jo ja copso que no poc d'aquest encens als grans barrets és potser una manera més o menys directa de combatre

(1) Per exemple; entre els anarco-sindicalistes exiliats a França n'hi havia que eren aferrissadament enemics d'actuar conjuntament amb els polítics i s'ufanaven que els anarquistes i la C.N.T. eren els únics capaços de fer la revolució. I en aquest ambient es realitzaren fets isolats. Dos d'ells feren treballar els botxins d'Espanya i de França. Un fou el complot de Vera del Bidasoa, l'any 1924, que resultà una provada provocació policiaca, i pel qual foren executats al garrot tres anarquistes. L'altre fou un atracament frustrat contra la caixa forta d'una empresa de Burdeos en el qual amb l'ànim de fer diners per a comprar armes intervingueren tres anarquistes; dos catalans i un basc, anomenats respectivament, Recasens, Casals, i Castro, Recasens i Castro, foren guillotïnats. Casals fou condemnat a perpetuïtat a la Guayana, on degué morir. Els dos primers, amb l'enteresa amb que pujaren a la guillotina esbalairèn la premsa burgesa francesa la qual, tot explicant l'execució, escrigué poc més o menys: "...Oh ! Ces anarchistes espagnols !... Après leur crime, ils ont osé cracher plusieurs fois sur la figure du bourreau."

l'actual dictadura. També copso que per a no pocs encensadors de grans barrets és menys perillós citar i encensar els noms de Prat de la Riba i de Cambó que els de Francesc Macià i de Lluís Companys. Però el fet mateix que la cita i l'encensament dels dos primers no remogui els mals humors dels sicaris del règim —cosa que es comprén—, hauria de moure a ésser més respectuosos envers una formació política que, amb tots els errors que es vulgui, encara que no hagués assolit per a Catalunya altres obres que l'Estatut d'Autonomia, que la Universitat Autònoma i que la Llei de Contractes de Conreu, ja hauria ultrapassat de molt i positivament tota l'obra —innegablement també en bona part positiva—, dels polítics anteriors a ells. I encara més, puix que també la unitat de Catalunya amb els altres pobles hispànics —que no pogueren assolir ni Prat ni Cambó—, féu notables progressos durant la República. Això es demostrà palpablement l'any 1934 quan els grans terratinents del Institut Agrícola de Sant Isidre van anar a demanar al Govern de Madrid que abolís la Llei de Contractes de Conreu. Aleshores es donà la gran paradoxa que mentre els grans barrets catalans es rebelaven contra una llei del Parlament de la pròpia nació, les bruses castellanes —dirigides pels comunistes, socialistes i republicans— es manifestaren pels carrers de Madrid en defensa d'una Llei votada pel Parlament català. Per això sol ja valdria la pena de cridar: Visca la República i les llibertats nacionals de Catalunya! Sobretot perquè es tractava d'una Reforma Agrària que si, en la mateixa època, l'hagués feta el Govern central —aquest no la pogué fer més que durant la guerra, per un Ministre comunista—, Franco no hagués trobat soldats a l'Espanya agrària. Cal fer reconèixer aquestes veritats a la nova generació, enfront d'una propaganda que, en un país tan republicà com el nostre, només es dóna carta blanca i accés legal de propaganda als franquistes i als monàrquics de “...la Monarquia nacida el 18 de julio” —segons Carrero Blanco—, o als de la descendència del nefast “Fernando VII”.

Certament, tant l'Avi com els homes del seu Partit cometeren durant llur mandat molts errors, el principal dels quals emprar la brutal repressió —model Dencàs-Badia— contra la classe obrera que tant els havia ajudat a conquerir el poder, imitant en això el poder central. Foren també covards en la legislació i l'aplicació de les lleis i millores socials que haguessin pogut donar satisfacció als obrers, si bé tenen a llur descàrrec que l'Estatut de Catalunya fou molt retallat pel Parlament de la República, restant-li moltes facultats legislatives.

En fi, i per acabar, és clar que la segona República no vingué —com pensava l'Avi, ajudat pels cenetistes i comunistes— per mitjà d'una insurrecció armada. Vingué pacíficament, després d'unes eleccions que plebiscitaren la República. Però aquest canvi qualitatiu i pacífic fou possibilitat per les lluites parcials anteriors —vagues, manifestacions, complots civils i militars com la “sanjuanada”, com el pronunciament de Sanchez Guerra a València, com el de Prats de Molló, com el complot de Garraf, com l'assalt d'uns quants obrers a les casernes de les Drassanes, com la Vaga General del novembre del 30 a Barcelona, com la insurrecció militar de Galán i Garcia Hernandez... Com ho exposa el lema que he situat al començament de l'article, “...una revolució és sempre el darrer acte d'una sèrie de fets estretament lligats...”.

RAMON FARRÉ: UNA VOCACIO QUE ESCLATA

Els nostres lectors recordaran, potser, que en el número 8 de "Nous Horitzons" i en la secció LA HISTORIA, es publicà un article de Ramon Farré sobre la participació del P.S.U.C. en la creació de l'Exèrcit Popular i en els combats anteriors i posteriors contra el feixisme sublevat el 18 de juliol del 1936, testimoni important perquè Ramon Farré fou Comissari Polític del XXII Cos d'Exèrcit de l'Exèrcit de la República.

Avui, el nom de Ramon Farré apareix en la secció "L'ART" de la nostra revista. Es tracta del mateix home, només que ara presentem no pas al Comissari, ni a l'obrer ebenista, ni al militant revolucionari evocant uns fets històrics, sinó l'artista.

Ha estat una sorpresa per a tots; una magnífica sorpresa: Ramon Farré acaba d'exposar a Moscou obres d'escultura que han tingut una acollida extraordinària entre,

el nombrós públic que ha visitat l'exposició i entre la crítica especialitzada.

Ramon Farré té 60 anys i ja no treballa, perquè a la U.R.S.S., on ell viu des de 1939, la seva és l'edat del "retiró". I per al nostre compatriota és, en realitat la possibilitat de dedicar-se a una vocació profunda en la qual, junt a l'habilitat de les seves mans d'ebenista trobem una imaginació i una sensibilitat excepcionals.

En publicar les fotografies d'algunes de les obres de Ramon Farré ens complau felicitar-lo de tot cor. Reproduïm, a més, fragments de premsa soviètica que fan referència a la seva obra. En el nº 12 del setmanari editat en diverses llengües, "Novedades de Moscou", llegim:

"La primera impressió que hom té en entrar a la sala on Ramon Farré exposa les seves obres, és que es tracta d'un professional amb anys-d' experiència. Només des-

Ramón Farré i una de les seves obres tallada en un tronc. Títol: "La mare".

prés, parlant amb ell, ens assabentem que no és així. És un "aficionat", ens diu.

Ramon Farré va néixer a Lleida (Catalunya), quan el segle amb prou feines començava. Comissari Polític d'un Cos d'Exèrcit durant la guerra civil espanyola, emigrà a la Unió Soviètica en acabar aquella. Aquí treballà en el seu ofici d'ebenista, però la guerra, que semblava seguir els seus passos, arribà a la U.R.S.S.

Farré tornà a prendre les armes, marxà al front de Moscou i al Caucas. Només l'any 1945 pogué tornar al seu ofici. Avui és jubilat.

—En realitat— diu Farré— treballo l'esculptura des de 1965. Nosaltres no arribem

a creure'ho però ell repeteix: —Es cert. Des de 1965.

Allò que Farré ha assolit en dos anys, a nosaltres, crítics, ens interessa enormement. Oficialment, és allò que se'n diu "un artista dels diumenges" però, en realitat, es tracta d'un artista amb la fresca visió plàstica, d'aquells que no passen per una Acadèmia; però, a l'ensem, té la seguretat i la precisió en els detalls propis dels professionals. Es sorprenent.

Els materials amb els quals treballa són bàsicament naturals: arrels i plàstic. "Jo no he fet res —ens diu—; Això era una arrel. L'he trobada. Tot hi era, àdhuc la petjada que dona el relleu." Nosaltres li diem que ell va trobar-la i que l'art són una sèrie de troballes.

Figura feta amb plàstic. Ramon Farré.

Farré ens explica els problemes que té a casa seva per a fondre el plàstic i somriu. En somriure amanyaga una de les seves obres en fusta. Una mà espanyola que cull arrels moscovites. És un símbol?"

Per altra banda, el crític d'art Vladimir Reznitxenko, de l'agència "Novosti" ha escrit sobre les obres de Farré:

"En què consisteixen els "secrets" de l'art de Ramon Farré, d'origen català i que per vell.leñtats de la sort arribà a Rússia? Pot semblar sorprenent, però la major part de les obres exposades no foren creades per ell sinó per la natura. Imagineu-vos un home caminant tranquil·lament pel bosc o passejant pel parc, fixant l'atenció en tot allò que apareix pel seu camí: branques en-

trelligades, troncs rovellats, capritxosament recargolats, arrels... Un home que no tingui ànima d'artista no hi veurà més enllà del quadre visual. La mirada de l'artista ho penetra tot; no s'atura únicament en l'aspecte exterior dels objectes, n'endevina l'ànima amagada i, donant alé a la seva freda immobilitat, l'hi infondrà una nova vida.

"La meua tasca —diu Ramon Farré— és treure'n el que sobra, acabar allò que la naturalesa ha encetat." I Ramon Farré recorda, perfectament, on ha trobat cada una de les seves obres: al riu, el bosc, a les obres en construcció..."

Ramon Farré —diu el crític— és un artista que segueix el seu propi camí; la frescor i la originalitat de les seves obres ho demostren."

D'una arrel, Ramon Farré n'a fet el que podríem titular: "Home avançant amb la bandera".

EL I FESTIVAL POPULAR DE LA CANÇO CATALANA

El dimecres 13 de març se celebrà el Primer Festival Popular de la Canço Catalana. De festivals de la canço catalana se'n han fet d'altres, però aquest tenia la particularitat d'ésser veritablement popular: els nostres cantants "de protesta" han cantat els treballadors i per als treballadors.

L'acte tingué lloc al *Price* de Barcelona. El programa era atractiu i en ell figuraven noms de sobra coneguts: Guillem d'Efak, Maria Amèlia Pedrerol, Mercè Madofell, Subirachs, Pi de la Serra, Raimon...

El local estava ple de gom a gom; ple de gent, d'entusiasme, d'harmonia. I, està clar, de polícies també: gairebé tots eren de la "secreta", però se'ls coneixia desseguida. A més, estaven en peu i eren els únics que tenien les cares llargues i no aplaudien...

Podria escriure sobre els interprets i llurs magnífiques cançons, aquelles que parlen dels innocents, de les víctimes de la injustícia, del treball esgotador: d'aquelles que fan vots perquè el poble no tingui mai més tirans, perquè entre germans no hi hagin mai més guerres; que diuen NO a la fam, a la sang, a la injustícia; que no volen les estrangers fàbriques on moren més que no viuen tant d'amies que han anat a elles...

Si; podria escriure sobre tot això, però hi hagué un personatge que m'impressionà encara més: el públic.

Quatre mil o més persones que formaven una sola voluntat de justícia, un sol desig de llibertat, un sol sentiment de fraternitat, una sola veu que cridà i que cantà subratllant les frases més valentes i significatives; un sol parell de mans per aplaudir als amics que cantaven, un sol xiulet per a rebutjar la presència ofenedora dels "grisos"...

Aquesta comunicació amb els altres, aquesta meravellosa sensació d'ésser una petita part d'un tot tal i com l'havien somniat, ens feien sentir una alegria i un entusiasme que trastornaven.

La darrera cançó del Festival fou el "*Diguem no*", de Raimon, que el públic va cantar amb ell. Posant-li, però, la lletra original, la bona, la lletra que la censura del règim ha prohibit. I en acabar-la, i repetir-la, després dels llargs aplaudiments, aquell crit de LLIBERTAT, LLIBERTAT, ressonant una i altra vegada, inacabablement, emocionant i expressiu clam de la sala posada en peu com un símbol de voluntat i entusiasme.

I hagueren moltes més coses. Moltes més. En les cançons, en el públic que les escoltava i acompanyava, en els comentaris durant les pauses, en el càlid homenatge de la sala a la presència de la mare de Raimon, en l'espontània manifestació Rondes amunt a la sortida del Festival, en la contribució d'artistes de la ploma i el pinzell, en el seu exemplar contingut solidari que ha reunit en un mateix alè tantes voluntats i tants esforços...

El record d'aquest Festival ens ajudarà a seguir endavant i, si alguna vegada no confiem suficientment en la solidaritat, en la fraternitat, en la profunditat del sentiment democràtic i antifranquista que alena en el cor del poble, el record d'aquest Festival i la voluntat de continuar-lo amb que ens hem separat ens redonarà nou coratge.

EL "TEATRO NACIONAL" DE BARCELONA, UN NOU PARANY?

Fa un mes i mig que el Sr. Fraga Iribarne signà el decret pel qual el govern concedia a Barcelona un "Teatro Nacional" subvencionat; malgrat el temps transcorregut res no s'ha concretat encara sobre aquesta disposició: no se sap si el nou teatre s'instal·larà en un nou escenari o bé si aprofitarà algun dels que es troben en funcionament a la ciutat.

Tot i així el fet permet de fer algunes consideracions. És evident que la puja del teatre independent català, representat per grups de tendències molt diverses però d'una indubtable inquietud ideològica, i àdhuc política, ha despertat la malfança dels medis oficials. Malfança que, d'altra banda, es troba prou justificada: un públic jove, en bona part universitari, segueix el fenomen teatral independent, i una aproximació a la classe obrera, bé que encara no ha estat assolida, és intentada i ha donat ja alguns resultats encoratjadors.

Davant això és perceptible una àmplia maniobra del Ministeri d'Informació i Turisme que intenta de neutralitzar aquest fenomen: la inauguració del teatre Moratín —que, segons rumors molt estesos és propietat del Sr. Fraga Iribarne, la qual cosa explicaria les visites que hi han fet el Sr. Robles Piquer, el Governador Civil de Barcelona i el Sr. Calvo Sotelo, entre d'altres, cuitant de donar-hi la màxima publicitat— i la direcció del Poliorama adjudicada a Adolfo Marsillach, poden ésser les fites d'aquesta maniobra que ara la creació del Teatro Nacional vindria a arrodonir.

El que és positivament cert és que el govern malda perquè el teatre conservi el to innocu que fins fa poc ha tingut, perquè no es pugui convertir en una arma en mans de la intel·lectualitat democràtica i en un mitjà per a exposar els problemes que hom pretén de mantenir colgats. L'ideal pel Sr. Fraga Iribarne i els seus companys de ministeri fóra de donar una sensació de normalitat de cara a fora, autoritzant tots els autors que hom podria considerar poc apropiats a la ideologia del règim, de Brecht a Sartre, bé que sotmetent-los abans a un procés de "descafeïnació": un Brecht esteticista, un Sartre capaç de desvetllar agradables pessigolles a la burgesia, resulten perfectament assimilables i fan de bon exhibir.

La maniobra suposa també un fre a l'expansió del català des de l'escenari estant. Després de l'escàndol Serrat i les declaracions del Sr. Fraga Iribarne, bé que fetes en privat prou difoses, en el sentit que procediria a una nova ocupació de Catalunya —cosa difícil si abans no procedeixen a desocupar-la—,

el mateix règim ha polititzat de nou i ha enverinat la qüestió de l'idioma, amb la qual cosa ha fornït una arma que el poble no pot desaproveïtar i que el teatre ha d'esgrimir.

Així és simptomàtic que per contrarestar l'èxit esclatant de les representacions infantils organitzades per "Cavall-Fort" al Romea hagin portat al Moratín un espectacle de la "Sección Femenina", i que en l'anunci fet de la instal·lació a Barcelona del "Teatro Nacional" hagin bandejat amb molta cura les referències a una programació en català del dit teatre.

Decidit o no a utilitzar el català en benefici propi, decisió purament tàctica, el que és indubtable és que el règim procura de frenar l'expansió del teatre popular, i fer creure que el teatre és un fet de cultura que pot ésser cultivat al marge de la realitat social del país. Aquesta idealització, però, és massa matussera perquè pugui enganyar ningú; si el teatre no serveix també de revulsiu, si és incapaç de dur a discussió els problemes cada cop més greus que ens toca de viure, fa la mateixa servitud que una bella pintura posada de cara a la paret.

Lluïsa Vives

"LA MEVA CRISTINA I ALTRES CONTES" DINS L'OBRA DE MERCE RODOREDA

Malgrat l'extraordinari èxit —de públic i de crítica— dels seus últims llibres, l'obra de Mercè Rodoreda encara espera un estudi de les seves motivacions i de les seves perspectives, que dissipï una sèrie d'equívocs —justificats o no— que n'ofusquen avui la plena, immediata, comprensió. L'aparició del seu darrer llibre de contes, *La meva Cristina i altres contes* (1), ofereix l'ocasió per començar a corregir l'esquematisme d'una fórmula crítica de que la Rodoreda sembla presonera.

Les raons d'aquesta incertesa aproximació a l'obra de l'escriptora són diverses, però totes convergents. Primer de tot la trajectòria literària de Mercè Rodoreda amb la bruna fractura dels anys 1939-57 constitueix un fenomen insòlit —i per tant difícilment comprensible— de la producció editorial moderna: per a l'artista contemporani la vocació de la lletra impresa esdevé, una vegada esbotzat el mur de la desconeixença, una professió "pública", estimulada a l'exercici per l'engranatge mateix de la màquina editorial. La renúncia de la Rodoreda durant llargs anys a la paraula escrita i encara, després, a la paraula impresa, es presta així —potser per insinuació de la mateixa autora— (2) a una interpretació estrictament biogràfica, personal; la qual cosa no seria greu si no comportés fatalment la imatge de l'activitat creadora de l'escriptora com a espontània, natural, instintiva font de narració i de paraules, interrompuda per les doloroses vicissituds de l'exili i de la guerra europea.

Per a contrarestar aquesta imatge n'hi hauria prou amb la consideració que la

fractura en l'activitat literària de la Rodoreda coincideix amb els anys obscurs de la vida i de la llengua del nostre país: més enllà de tota angoixa i de tot problema personal, el seu llarg silenci simbolitza la penosa situació que les lletres catalanes han conegut durant els mateixos anys. Però, sobretot, aquest buit creador no ha estat per a la Rodoreda un buit de consciència: per a una escriptora tan tensa, tan immersa dins el seu món literari la renúncia a la paraula no podia ésser, i no ho fou, genèrica incapacitat a expressar-se, ni la renovada confiança en la lletra impresa pot ignorar el dolor de la llarga renúncia. Avui, Mercè Rodoreda salva de la seva producció anterior a l'exili només una novel·la, *Aloma* (1938), i encara parcialment: la seva maduració s'ha produït, doncs, durant els anys d'aïllament.

El silenci de la Rodoreda va ésser, més aviat, un intencional refús de l'artifici literari, quan la història —la "vida"— confirmava amb una brutalitat i una violència superiors a qualsevol imaginació l'amarga visió del món que la seva sensibilitat s'havia construït. Enllà de la superficial aparença, doncs, el silenci i el retorn de M. Rodoreda imposen la consideració de la important, essencial, funció que en el seu món fantàstic tenen la voluntat i l'artifici, la tècnica i la recerca, l'estudi i la passió calculada.

Però, a fomentar el mite d'una escriptora "vitalment" lligada a l'exercici de la paraula —la perillosa confusió en una única imatge de l'autora i de la seva obra— contribueix sobretot la matèria mateixa del seu relat, bàsicament adreçat —a través de la penetració i la reconstrucció psicològica— a l'evocació enyoradissa, elegíaca d'un món desaparegut: carrers, places, jardins d'una vella Barcelona, poblats de personatges marginats socialment i moralment, reduïts o destinats a la patètica acceptació d'un

(1) Edicions 62, Barcelona, 1967 ("Antologia Catalana", núm. 32).

(2) Cfr. l'entrevista de Baltasar PORCEL, *Mercè Rodoreda o la força lírica*. "Serra d'Or", any VIII, núm. 3, març 1966, pàgs. 231-235.

destí frustrat. L'experiència personal de l'autora, la seva llunyania, el seu retorn "impossible" a un món canviat, divers, justifica certament la temptació de descobrir, si no una immediata adhrerència autobiogràfica, almenys els ressons d'una idèntica situació psicològica, les repercussions d'una experiència vital paral·lela. El mateix artífici del monòleg, a què amb preferència ella recorre, encara que no —el prenguem al peu de la lletra, acaba inevitablement per esfumar en la lectura els confins entre l'escriptura i el seu personatge: més fàcilment, encara, pel fet que el monòleg de M. Rodoreda conserva —malgrat els evidents ecos joycians— un tall tradicional, és una confessió més que una transcripció objectivant de pensaments.

Finalment, l'angoixa en la qual, després de *La plaça del Diamant* (3), la Rodoreda ha clos en certa manera "el seu món", la insistència, no sempre feliç, amb que ha repensat i reescrit —ni que fos amb personatges i paraules diferents— algunes de les seves pàgines, la monotonia a vegades enganyosa d'un to elegíac, no pas redimit per la tragèdia col·lectiva, com en la seva millor novel·la o per la tragèdia còmica, com en els seus últims relats, corren el risc de fixar la Rodoreda en un esquema no solament interpretatiu, sinó objectiu, al qual, tanmateix, seria injust de limitar-la, o que es limités.

Ho demostra, precisament, *La meua Cristina i altres contes*, el recull que dona peu a aquests raonaments: són setze narracions, algunes força breus, en les quals M. Rodoreda —gran escriptora de contes ja a l'època de la seva joventut i més tard Premi "Víctor Català amb *Vint-i-dos contes*— (4) confirma, malgrat la migradesa del llibre, una gran riquesa fantàstica i un precís domini tècnic. A part ésser, indubtablement, més conatural a l'autora, el conte per ell mateix és avui, un cop abandonada la il·lusió naturalista, el gènere narratiu en què més descoberta es veu la intenció de l'artista, més palès és l'ús d'una determinada solució imaginativa o tècnica, pel fet que el control de la matèria narrada és més necessari i rigorós. Però, sobretot, la refinada bellesa de molts d'aquests contes, la rica diversitat dels instruments esmerçats a crear i resoldre certes situacions descobreixen clarament la complexitat de llur gestació. Una recensió ràpida

no és certament el lloc per a deaxifrar, amb l'atenció necessària en els detalls, la complicada trama narrativa, però caldrà indicar-ne alguns nuclis, útils —potser— per a una ulterior, més autoritzada, aproximació al text.

Indubtablement, al crític serà necessària l'exacta datació dels contes, alguns dels quals han estat ja publicats ("Serra d'Or", "Tele/estel", "Llibre de tothom") o premiats a Cantonigròs o als Jocs Florals de l'Alguer. La datació permetria de confirmar, per exemple, si la utilització d'alguns motius —sobretot el de la metamorfosi, a què ella recorre sovint en aquest recull— coincideix amb una precisa evolució cronològica. Aquest problema, tanmateix, no és privatiu de *La meua Cristina*, sinó que es presenta per a altres obres de Mercè Rodoreda: la datació tan àmplia del *Jardí vora el mar* (1959-66) (5) o dels *Vint-i-dos contes*, iniciats el 1945 i publicats el 1958, confirma la sospita, instintiva, que l'ordit definitiu de moltes pàgines de la Rodoreda són el resultat d'elaboracions successives i llunyanes en el temps.

El problema crític de l'obra de Mercè Rodoreda no és, però, ni únicament ni fonamentalment, un problema cronològic. A la llum dels contes de *La meua Cristina*, més aviat, s'evidencien motius ja presents en les novel·les anteriors, als quals és avui més fàcil d'atribuir la raó de la bellesa aconseguida en tantes pàgines rodoredianes.

Es evident, per exemple, que la utilització del símbol és un moment central de la narració ja a *La plaça del Diamant*, on els coloms envaeixen una vasta zona de la vida de la protagonista i en determinen fins el nom, Colometa. Als contes de *La meua Cristina* el símbol continua essent una clau decisiva. A "La gallina" i "L'elefant" són dos animals, de nou, els quals estableixen amb els personatges una obscura relació emotiva: al primer conte un nen descobreix l'amor morbós del pare per una gallina, que identifica amb la muller morta; al segon l'elefant representa per un assidu visitant del zoo l'alliberament d'un complex de culpa i de frustració. Al conte "Una fulla de gerani blanc" els símbols es multipliquen: una dent, un pétal de gerani i finalment un gat de memòria poeniana, que materialitza una confusa consciència d'odi i de dolor. Al conte "Un ramat de bous de tots colors" els vidres acolorits d'una galeria, a través

(3) Club Editor, Barcelona, 4a ed., 1966 (1a ed.: 1962) ("El Club dels Novel·listes", núm. 22).

(4) Selecta, Barcelona, 1958 ("Biblioteca Selecta", núm. 249).

(5) Club Editor, Barcelona, 1967 ("El Club dels Novel·listes", núm. 43).

dels quals el personatge —impotent i “amb l'ànima ferida”— mirava, de petit, una realitat fantàstica, esdevenen la imatge concreta de la seva capacitat de vida perduda. “La sala de les nines” és per al jove Bearn —admirablement sortit de les pàgines de Villalonga— un refugi contra la por dels homes i de les dones de carn i ossos: fràgil refugi, ja que les nines de què es volta, animades també per una vida misteriosa, sotmesa, sufocada, acabaran per matar-lo.

Es evident, ja en aquests exemples, no solament la importància sinó la relació original que l'autora instaura entre el símbol i la cosa significada, relació mediata a través de l'emotiva significació de què el personatge mateix carrega el símbol. És a dir, el símbol no és pas un element extern, sinó que projecta el seu missatge en virtut de la misteriosa relació amb el personatge. No és pas estrany que això es produeixi en un univers eternament escindit, com és precisament el de la Rodoreda: d'una banda, els homes; de l'altra, les coses, la història, la vida. Justament a causa d'aquesta escissió els homes estableixen relacions visceralment amb les coses més immediates —plantes, animals, carrers, colors—, objectes encara pròxims en un món incognoscible i impenetrable, els quals conserven tot el misteri d'una comunicació fonamentalment impossible. És, doncs, en cert sentit natural, conseqüent, que M. Rodoreda hagi intentat, en un conte d'aquest recull, “El mar”, el clima absurd d'un diàleg impossible, de ressonància ionescuiana, si bé l'autora ens sembla més convincent quan enceta el tema de la comunicació impossible en una trama més complexa, en un personatge, en un destí concret.

El mateix motiu de la metamorfosi, que per primera vegada apareix amb insistència en aquest recull, no és pas, en realitat, una ruptura de l'anterior visió fantàstica de M. Rodoreda, sinó que respon a un aprofundiment més rigorós, dramàtic, de la mateixa concepció del món que li havia sota aquella visió. Els personatges de la Rodoreda són tots personatges passius: és a dir, els “succeeixen” coses. Cecília Ce a *El carrer de les Camèlies* (6) arribarà al límit de la passivitat humanament concebible —almenys en el pla en què es desenrolla el relat— i per això no sempre conveng. Les metamorfosis que sofreixen els personatges de *La meua Cristina* tenen els mateixos orígens que la passivitat de Cecília Ce o de la Colometa: neixen, com

aquesta, de la irremeiable extraïtut del món —de la història i de la natura— per tanta humanitat que suporta, accepta o escolleix l'empresonament del propi Jo com a confí de la consciència. No és casual que els personatges de la Rodoreda pertanyin a una classe social marginada, siguin molt sovint dones, vells o infants, visquin en vells barris trasbalsats per la nova ciutat que els envaeix, estiguin anàcronicament ancorats a temps, a llocs desapareguts. Com tampoc no és casual que l'escissió entre individu i història coincideixi a *La plaça del Diamant* amb la tràgica derrota d'una classe: d'aquí que l'elegiaca enyorança d'un món de felicitat perduda redimís en aquesta novel·la la seva latent mesquinesa en l'epos d'una tragèdia col·lectiva.

A *La meua Cristina* Mercè Rodoreda continua descrivint com a fonamental condició humana l'escissió del món. Però, abandonant un context històric precís i superant la temptació d'un to insistentment evocatiu i nostàlgic, resol narrativament aquesta condició projectant-la al límit. Els seus personatges sofreixen, així, no pas solament en llur destí sinó en llur carn, la violència del món, un món esdevingut encara més indecifrabable, més obscur, més misteriós. Al conte “Una carta” la sospita inquietant de posseir un poder màgic, d'ésser una bruixa, empeny la protagonista a reconstruir en una carta a un metge la successiva revelació d'aquesta ignorada, incontrolada, temible força, que és dintre seu tot i que no li pertanyi. A “El riu i la barca” la transformació en peix és, en canvi, l'acompliment d'un destí ja anunciat a la infantesa per un insòlit amor a l'aigua, tament que la metamorfosi apareix —i és acceptada pel protagonista— com la plena realització d'una natura latent. I, tanmateix, mai com en aquest conte el procés de metamorfosi no és tan dolorós, anginos, ambientat en un paisatge feixuc, dens, asfixiant. A “El senyor i la lluna” l'home que es converteix en criatura lunar experimenta una sensació de llegendesca, d'alegria, de felicitat, i el retorn a la terra —amb el record de la lluna en el color de la pell— serà retorn a la mort quotidiana: “Dintre de mi no hi ha res. Només les coses tristes que hi ha a dintre de tothom. Sí. Només les coses tristes que se't queden a dintre estirades i planes com els morts a dintre de la terra... Cementiris i cementiris... A dintre de la terra. Sí senyor. A dintre de la terra.” Al conte “La salamandra” la dona que, perseguida com a

bruixa, es transforma en amfibi, sofreix la pròpia metamorfosi com a destí i com a violència alhora. Es ella justament qui ens dirà més explícitament l'esvanida consciència de si mateixa, de la qual la metamorfosi és símbol: "...vaig començar a resar per mi perquè a dintre meu, tot i que no era morta, no hi havia res que fos viu del tot, i resava fort perquè no sabia si encara era persona o si només era una bestiola, o si era mig persona i mig bestiola, i també resava per saber on era, perquè hi havia estones que em semblava que era a sota de l'aigua, i quan era a sota de l'aigua em semblava que era damunt la terra i no podia saber mai on era de debò." Finalment, al conte que dona títol al recull, "La meva Cristina", el naufrag que viu molts anys presoner dins una balena, després d'una lluita obstinada amb l'animal, en sortirà viu, però convertit en perla.

Que acceptin, doncs, la metamorfosi com a realització acomplida d'ells mateixos o la sofreixin com a prevalença d'una obscura naturalesa, com a violència, els personatges que en són afectats perden materialment tot contacte, tota proximitat amb els altres homes i, físicament senyalats, es reclouen en un aïllament total, inabastable. El tema de la metamorfosi altera fins la relació amb la natura que l'escriptora ha resolt a les seves novel·les de manera ambivalent: com a alteritat, extraneïtat, certament, però també com a idíl·li. Pensem, per exemple, en la part que ocupen, de la natura rodorediana, els jardins, les plantes conreades, les flors, els arbres dels parcs. En aquests contes, en canvi, la natura rep una il·luminació més crua i la precisió descriptiva arriba a una objectivació infosa d'alteritat i de misteri. També aquí, doncs, advertim

l'exasperació de la sensibilitat de l'autora, que es fa més lúcida i agressiva a mesura que el seu món esdevé més angoixós i dramàtic. Fins i tot als contes més "rodoredians", menys nous —"La mainadera", "Aquella paret, aquella mimosa", "Record de Caux", "Zerafina"—, la construcció dels personatges és obtinguda per una cruel, i no pas afectuosa, addició de dades o a través d'un to grotesc, caricaturesc. En altres —com "La gallina", "La fulla del gerani blanc" o "La sala de les nines"— els personatges s'allunyen ja irremeiablement de la dimensió humana, i per tant d'una immediata possibilitat "simpatètica", que es perd totalment en el misteri de les històries de metamorfosi.

En aquesta exasperació és, doncs, on descobrim, malgrat l'aparent diversitat de tècnica i de matèria narrada, la unitat del recull, unitat que és, de més a més, en última instància i fonamentalment unitat temàtica. La dimensió metafísica que adquireix el drama d'alguns personatges, així com, per altra costat, llur menor caracterització sociològica, no significa, en efecte, que el "món" de Mercè Rodoreda hagi canviat. La deshumanització total que l'autora descriu en alguns contes és la sublimació fantàstica de la pèrdua real, quotidiana, d'humanitat —de llibertat, de domini de la natura i de la història— que sofreix el grup social del qual la Rodoreda descriu les penes, els dolors, la vida. El drama de la més petita burgesia —que a *La plaça del Diamant* tenia dades i llocs recognoscibles, precisos— és aquí narrat com un destí fatal de passivitat, d'abandonament i de mort, amb crueltat i angoixa, com per qui en aquest drama es reconeix i es nega.

HIMNE MUNDIAL DE LA JOVENTUT

Un jove català guanya el concurs.

Un noi de Cervera (Segarra), que es diu Manuel Casanoves, ha guanyat, junt amb dos xicots, de Xipre i de Grècia respectivament, el Concurs Internacional de la lletra a l'Himne que la joventut cantarà aquest estiu al Festival Mundial de la Joventut que se celebrarà a Sofia, capital de la Bulgària socialista.

La Federació Mundial de la Joventut Democràtica (F.M.J.D.), que té la seu a Budapest, donà a conèixer —per les ondes de la Ràdio d'Hongria— la música que el combatent antifeixista Mikis Theodorakis havia fet, des de la presó on l'havien tancat els coronels facciosos, pel Festival de la Joventut. La F.M.J.D. invitava els joves de tots els països a donar lletra a la melodia de Theodorakis i a fer-ho en llur llengua vernacle. Foren centenars els concursants i la tria molt laboriosa. El 15 d'abril es donava a conèixer el resultat. Els guanyadors foren anunciats en l'ordre següent:

Manuel Casanoves, de Cervera (Lleida) Espanya
escrit en català, llengua materna del concursant.

Kostis Kostas, de Famagusta (Xipre)

Lefteria Sklavos, de Grècia

ambdues escrites en grec.

El tres premiats rebran una medalla d'or cada un i seran invitats d'honor del Festival Mundial de la Joventut. Els altres participants rebran una medalla amb l'imatge de M. Theodorakis.

El text presentat per Manuel Casanoves, enviat des de Cervera on hi té la residència, diu així:

*Pastats amb sofriments,
Terra, els paisatges tens;
Sembren els teus camins les bombes;
L'Àfrica d'ull despert,
L'Àsia on bull incert
El nostre cant pruent ens omplen.*

*Vine, pau, per fer-hi estada,
Foc fraternal de l'acampada,
Volem ton esclat
Lliure, enjogassat,
Portem pas i cor al mateix aire.*

*Som al món de no fa pas gaire,
I el cor ens mena a cels més amples
Sobre l'estendard
Del cor embriac
Creix als quatre vents nostra esperança.*

LA SEGONA FESTA DEL LLIBRE CATALA A PARIS

Impressions. Comentaris

Enguany la Festa del Llibre català a París ha estat més lligada a les realitats del nostre temps que la de l'any passat. Es aquesta una constatació que podríem fer sense desmereixir els resultats de la Primera i sense exagerar-ne els de la Segona.

Els actes i l'exposició i venda de llibres han tingut lloc a la "Pleyel", que té sales més grans i adients que les de la Rue de Rennes, al barri Llatí. Les Editorials catalanes que hi han exposat són més abundants. Els intel·lectuals vinguts expressament de Barcelona i Mallorca més nombrosos i de tots els camps de la cultura catalana. Participaren en un Col·loqui amb el títol general de "Catalunya avui": Maria Aurèlia Capmany, Albert Ràfols Casamada, Josep M. Castellet, Jordi Solé-Tura, Joan Triadú, Josep Termes, Jaume Vidal Alcover, García-Grau, Enric Bastardes i Carme Serrallonga.

La Festa era presidida pel Centenari del mestre Pompeu Fabra i el lingüista Joan Coromina vingué especialment de Xicagó, on exerceix de catedràtic, per parlar-nos de l'aportació de Pompeu Fabra a la reconstitució de la llengua catalana, així com

de la universalitat de la seva obra científica en el terreny de la lingüística.

La conferència del professor Coromina, preparada per a un públic especialista i pronunciada en francès (ell se'n va excusar) no fou la més adient a l'auditori d'aquell dia. Hi mancaven elements importants de la personalitat del mestre Fabra; aspectes que són amagats o tergiversats en celebrar-se el Centenari a casa nostra. Fou el senyor Josep Terradellas el qui, després de la conferència del professor Coromina, evocà i destacà aquells aspectes: Pompeu Fabra fou també un intel·lectual compromès amb el seu temps, obertament i activament al costat del poble contra el despotisme. Per això l'empressonà la reacció. El règim republicà reconegué els mèrits científics del mestre, donant-li els mitjans econòmics i la llibertat necessàries per a la seva obra cultural i cívica. La fidelitat del mestre Fabra al seu compromís conscient el portà a l'exili, i a l'exili va morir sense haver-se allunyat mai dels seus principis. Això calia dir-ho en aquest Centenari. Ho va dir el senyor Terradellas i el públic, nombros i sensible, li ho va agrair amb una ovació llarga i sincera.

UN PARIS DIFERENT.

La Segona Festa del Llibre tenia per marc un París diferent al de l'any passat. La Primera Festa se celebrà al barri Llatí, la Segona al districte XVII. La d'enguany havia de començar també a la Sorbona. No ha estat possible: la Sorbona i el seu barri eren escenari dels esdeveniments que tots coneixem. Els intel·lectuals de Barcelona es trobaren al bell mig d'un combat que de cap de les maneres no podia deixar-los indiferents. Venien —i això també pesaria— d'una Catalunya que acabava de conèixer les Jornades del 30 d'abril i del

Primer de Maig. No tots els escriptors, pintors, crítics, editors i cantaires convidats a la Segona Festa del Llibre havien viscut les Jornades amb el mateix desfici ni des de les mateixes posicions d'espectador o protagonista. No obstant, aquest fet actuaria sobre els criteris, plantejaments i estat d'ànim de tots ells.

Per si fos poc, se celebraven a París les negociacions entre els representants del govern de la República Democràtica del Vietnam i els dels EE.UU. encaminades a posar fi a l'agressió ianqui i a donar a l'heròic poble vietnamita la pau amb tant de braó defensa.

En semblants circumstàncies, la Segona Festa del Llibre podia ésser, ultra un esdeveniment cultural, una ocasió excepcional per a que catalans de dintre i de fora dialoguessin més enllà del tema cultural. Les intervencions base del Col·loqui tractaren els problemes de la literatura; l'ensenyament, l'economia, l'edició, les arts plàstiques, el teatre i cinema, la historiografia i la sociologia lligats a situacions polítiques ben concretes. El públic, però, tenia la sensació que tot allò ho havia sentit ja l'any passat: la discriminació del català a les escoles, premsa, ràdio i TV; l'estancament de la novel·la; la manca de "consumidors" de lletra impresa; els entrebanes oficials a la investigació històrica; la pobresa del teatre; la necessitat de canvis d'estructura en l'economia; el buit que suposa la manca d'una Universitat nacional, etc. Semblava, també, com si els informants fossin conscients que tot allò ja fa molt temps que ho diuen i ho denuncien i que el moment exigeix quelcom de més efectiu, quelqueon que es troba en l'ànim de molts però que no esdevé acció coordinada. Hi havia, entre conferencians i públic, un acord no explícit, com si els de Barcelona s'excusessin de no poder dir més del que deien tot callant molt del que pensaven; com si el públic —emigrat gairebé tot— no gosés exigir més claredat, més concreció als qui, al capdavall, s'han de moure en un món sense llibertat per a parlar clar i molt menys per a actuar.

Així s'explica que les conferències i el Col·loqui posterior fossin bastant superficials. Malgrat tot, s'hi produïren moments apassionats i s'hi encetaren discussions molt vives.

La intervenció del senyor Enric Bastardes sobre el nou moviment obrer, algunes de les seves característiques i trets originals, va interessar força. Fou la més comentada en els passadissos, la que pogué provocar una discussió molt útil per la seva actualitat. No fou possible perquè, al meu entendre, el Col·loqui del diumenge 12 de maig hagué de celebrar-se a galop i un sol dels vuit intel·lectuals barcelonins acaparà bona part del temps per haver-li recaigut la major part de les preguntes.

Es produí, en el curs del Col·loqui, un moment característic del temps que vivim en el qual els problemes culturals, socials, econòmics o polítics, no es poden tractar a fons sense parlar del Socialisme com a solució veritable. Resultava increïble per a alguns dels assistents, que intel·lectuals que treballen i actuen a Catalunya, avui,

en règim de dictadura reaccionària, defensessin, sense embuta, la solució socialista als problemes dels pobles d'Espanya. Hi havia diferències ideològiques entre els intel·lectuals convidats, evidentment. No tots ells es troben al mateix nivell de compromís ni coincideixen sobre els remeis a les malalties d'Espanya. Era doncs natural que aquells que tenen la ideologia més avançada aportessin més claredat als problemes que sorgien en la discussió.

Tanmateix, la Segona Festa del Llibre es proposava objectius més immediats. En el programa s'hi especificaven així:

"del nostre Col·loqui, per què no?, pot sortir una acció concertada, base de la unitat futura de tots els catalans".

I aquest no era únicament propòsit d'un grup determinat. La Comissió Organitzadora de la Segona Festa la formen representants de totes les tendències polítiques i de diferents capes socials, des de nacionalistes fins a anarquistes, passant per comunistes i liberals.

Recordo aquest detall perquè, en el curs del Col·loqui, la discussió girà, *potser massa*, entorn de la solució final, deixant de banda la necessitat immediata.

El Col·loqui, interromput amb fervorosos aplaudiments quan fou llegida la salutació dels intel·lectuals de Barcelona al valent poble del Vietnam, tingué un to que, aparentment, semblava molt elevat car s'hi proclamà, reiteradament, la solució socialista als problemes nacionals, econòmics, socials, polítics i culturals de casa nostra. Amb tanta contundència hi fou proclamada que esdevenia "*trop beau pour être vrai*". Arribà un moment que calgué preguntar-se: "D'acord: el socialisme és la solució definitiva, però ara tenim a Franco i la seva dictadura: Cal trobar-los una alternativa i aquesta encara no pot ser el socialisme." Aquesta reflexió s'expressà en veu alta a darrera hora, quan el senyor que presidia anuncià que calia deixar la sala. La pregunta va sorgir tard i va ser formulada amb poc tacte i amb certa incoherència, però era totalment pertinent i necessària. Tot i que no hi hagué temps de contestar-la, es posà en manifest que alguns dels defensors de la solució socialista no tenen gens clara la qüestió de l'alternativa democràtica i parlen dels problemes d'Espanya com si ja no existís la dictadura. Resulta més fàcil preconitzar "canvis d'estructura" i solució socialista que propiciar una entesa de les forces perjudicades per la dictadura.

Si m'aturo en aquest aspecte del Col·loqui és per creure que podem treure'n una lliçó. Aquesta forma de dialogar és molt útil i cal sovintejar-la. Estem poc acostumats

a discutir i hem de preparar-nos a expressar dubtes i a aclarir-los. L'excés de retòrica ens ha enaspit una mica i el públic, sobretot el jove, la rebutja espectacularment, però encara rebutja amb més força l'ambigüetat. S'enlluerna --això sí-- amb mots i actituds radicals, però no admet que

se l'enganyi i dels mots i les actituds n'espera accions.

Tot això, i altres coses, s'han comentat entre els centenars de catalans de París que vam assistir a la Segona Festa del Llibre Català.

T. P. B.

«...Els Estats Units demanent que el Nord cessi la seva ajuda al Sud, per així ésser lliures de continuar-hi llur agressió. Es aquesta una demanda absurda. Cara a l'agressió americana al Vietnam del Sud, les forces armades i el poble del Vietnam del Sud combaten en tot primer lloc els invasors americans. Cara als atacs americans al Vietnam del Nord, les forces armades i el poble del Vietnam del Nord combaten en tot primer lloc els invasors americans.

Els vietnamesos del Nord i del Sud, unint-se i ajudant-se en la lluita contra l'agressió americana, per la salvació nacional, fan només valdre llur dret de legítima defensa i compleixen llur deure sagrat de defensar la pàtria. Tots i cadascun dels vietnamesos del Nord i del Sud tenen el dret i el deure de fer-ho. Ningú no els ho pot impedir...

El poble vietnamès és fervent partidari de la pau, però cal que sigui una pau en la independència i la llibertat veritables, i no una pau segons l'estil neo-colonial dels Nord-americans...»

(XUAN THUY,
a una conferència de premsa a París.)

**L'EDICIO CATALANA
DE LES CARTES DE MARX I ENGELS SOBRE
"EL CAPITAL"**

Cal celebrar que l'empresa d'editar els clàssics del marxisme continuï obrint-se tenaçment una escletxa, per estreta que sigui, en la muralla, batejada ja dos cops, de la censura franquista. Menys saludables són alguns trets de la manera com sovint es fan aquestes edicions. Hem vist editar i presentar Gramsci amb errors tan grossos com els referents a les dates de la seva vida, i ja no recordem ben bé la quantitat de Marx traduït del francès (sense tractar-se de la *Misèria de la Filosofia* ni d'altres textos francesos) o de l'anglès (i no eren pas articles de la "New York Daily Tribune", ni declaracions, ni crides angleses) ens han arribat a les mans. En alguns d'aquests casos el mitjancer entre Marx i el traductor català era, per acabar-ho d'adobar, un antimarxista més o menys solvent i —sense cap dubte— anticomunista més o menys frenètic. En el cas del volum que ens ocupa (K. MARX i F. ENGELS, *Cartes sobre "El Capital"*, Barcelona, Edició de Materials, 1967, 335 pàgs.), manca aquesta agreujant: els editors catalans de la correspondència de Marx i Engels sobre *El Capital* s'han beneficiat del notable treball de selecció i anotació del comunista francès Gilbert Badia, basat al seu torn en el no pas menys considerable treball de desxifrat, selecció y edició realitzat pels comunistes alemanys de l'editorial Dietz, una de les més antigues editorials comunistes del món.

El lector es preguntarà per què hem subratllat tres vegades el mot "comunista". Vet aquí l'explicació: aquests editors que utilitzen per partida triple el treball editorial del Partit Comunista es permeten d'anteposar al text de Marx i Engels (i a les valuoses notes de Badia) unes pàgines del senyor Santi Soler, en les quals es diu, com ho han fet tants altres publicistes reaccionaris, incloent-hi feixistes, que a França "les editorials de filiació comunista han evitat curiosament la publicació de certes obres del jove Marx (pràcticament totes)" i que "l'edició de les obres completes de Marx-Engels a la U.R.S.S. està encara a mig fer".

Un hom, és cert, està ja acostumat a aquestes coses, i sap que en la majoria dels casos no es tracta d'ignorància, sinó d'anticomunisme. Però com que en aquestes qüestions sembla que cal tenir més paciència

que un laquirit, donarem un cop de mà a la hipotètica ignorància innocent del senyor Santi Soler. Si voleu prendre'n nota:

a) Les Éditions Sociales de París tenen unes excel·lents edicions de gairebé tots els escrits juvenils de Marx. En especial, l'edició de la principal peça juvenil de Marx (i de la que més diuen que els comunistes no editen), *Els Manuscrits econòmico-filosòfics de 1844*, a cura de Bottigelli, és, en opinió nostra, la millor que hi ha (en traducció). I, no cal dir-ho, infinitament superior a la que subministra l'anticomunista Landshut a la Kröners Taschenbuch Ausgabe.

b) El concepte d'"obres completes" de Marx i Engels és molt difícil de fixar, tant que cap edició feta per editorials comunistes no s'ha decidit fins ara a usar aquest apel·latiu. Hi ha, per exemple, milers de folis de Marx amb extractes de les seves lectures, amb càlculs aritmètics o algebraics senzills de l'època de preparació d'*El Capital*, amb exercicis de l'època en què aprofundí en el càlcul infinitesimal, etc. No tots aquests papers (d'interès, quan en tenen, merament erudit) han estat publicats. Però tot treball una mica desenvolupat de Marx i Engels que s'hagi aconseguit desxifrar ha estat publicat diverses vegades per les editorials soviètiques i per les d'altres partits comunistes, inclosos els treballs que ambdós autors havien volgut lluirar —segons frase de Marx— "a la rosegadora crítica de les rates". (Per cert, no altre que Gramsci va sostenir —i l'opinió és respectable— que editar esborranys de Marx, com ho han fet les editorials soviètiques, era empresa discutible i potser injusta amb la memòria del mestre.) Hi ha, encara, en el mercat europeu dues edicions —que nosaltres haquem manejat —completes en aquest sentit (però sense afirmar-ho en el títol) dels textos originals (alemanys, francesos, anglesos). Recomanem especialment al senyor Santi Soler l'edició (alemanya) de l'Institut de Marxisme-Leninisme del Comitè Central del Partit Socialista Unificat d'Alemanya (que és un partit comunista, naturalment), basada en l'edició de l'Institut antleg del Comitè Central del Partit Comunista de la Unió Soviètica (que, com el seu nom indica, etc.). Aquesta és la fitxa tècnica:

Karl MARX - Friedrich ENGELS, *Werke*, 26 toms en 29 volums, més tres volums complementaris. Berlín, Editorial Dietz, 1956 i següents.

Les obres juvenils de Marx i d'Engels (com és que no es recorda el senyor Soler

que també Engels va ésser jovelet?, es troben en el volum I i en els tres volums complementaris, amb un total de 2.000 pàgines. L'aspecte tècnic de l'edició ens agrada més que el de la russa. Per això la selecció.

c) Amb això, la situació de l'edició de Marx i Engels es força millor que la de molts clàssics de la filosofia i de la ciència, per no parlar ja dels escrits d'altres clàssics no marxistes i no comunistes del pensament polític. Això no vol pas dir, però, que calgui descansar tranquil·lament en la cosa feta. Les dues principals tasques a fer són:

Primera: resoldre definitivament el desxifrat i, en general, el problema de l'edició de nombrosos plecs i quaderns, amb problemes doctrinals o sense, sobre els quals filològicament encara no s'ha arribat a una clarificació. Aleshores podrem disposar d'una edició literalment completa.

Segona: procedir a una edició diplomàtica de les obres, tot donant com a irresolubles (com s'ha fet en la pràctica amb els *Manuscripts de 1844*) els problemes de desxifrat que avui encara hi ha pendents i oferint els papers en qüestió merament en fotocòpia.

M. C.

EL SR. TREVOR-ROPER I L'ANTICOMUNISME PROFESSIONAL

Cal reconèixer que l'ofici d'anticomunista no solament s'està desacreditant, sinó que cada dia resulta més difícil, de manera que els professionals que el practiquen hauran de demanar augment de sou. Cada vegada es fa més difícil de trobar arguments que puguin convèncer sectors innocents. Bon exemple d'això és la ridícula introducció que el publicista Sr. Trevor-Roper (que si tenia alguna velleïtat d'historiador, fa molt de temps que va abandonar-la, dedicat a escriure reportatges històrics sobre la segona guerra mundial) ha posat al davant de la segona impressió de *The grand camouflage* de Burnett Bolloten, que acaba de sortir als Estats Units.

La primera impressió del llibre de Bolloten va ser un fracàs editorial. El mateix Trevor-Roper es veu obligat a confessar que "va passar desapercebuda per part de la premsa", que va ser "menyspreada pels crítics" (p. 9), i que el llibre no ha tingut cap influència "al món liberal". Per veure si animen aquesta segona impressió, els editors

s'han comprat un pròleg del Sr. Trevor-Roper, han posat el seu nom a la coberta amb lletres del mateix color que el títol i més visibles que les del nom de l'autor, i citen aquest pròleg per totes bandes, ja que sembla que no tenen gaire més elogis que exhibir. Abans d'ocupar-nos del pròleg, diguem un parell de coses respecte a aquesta nova impressió. Resulta curiós que el llibre hagi estat reeditat abans a Espanya, on va aparèixer amb un pròleg de Fraga, que als Estats Units. Si de bon antuvi es va jugar amb l'equívoc d'una edició no autoritzada i traduïda tendenciosament, ara sabem (Trevor-Roper ens ho diu en nota a la p. 9) que hi ha una nova edició de 1967, publicada també per Caralt, que satisfà totes les objeccions del Sr. Bolloten i que aquest ha autoritzat plenament. En segon lloc, hem de fer constar la nostra estranyesa en veure que un home que diu haver treballat tants d'anys i haver-se documentat tan profundament hagi deixat sortir una segona edició del seu llibre sense fer ni el més mínim esforç per actualitzar-la, omettent tota referència a obres que afecten de manera central el seu tema com poden ésser les memòries d'Hidalgo de Cisneros, *El único camino* d'Ibárruri o el llibre de Lister.

Vegem ara amb quina literatura i amb quins arguments preten el Sr. Trevor-Roper de tornar a posar en circulació una marcadament tan desacreditada. En la seva introducció ens diu que del 1936 al 1939 tothom es pensava que la guerra civil espanyola era un episodi de la lluita entre les forces de la democràcia i les del feixisme. "Veien el general Franco com un líder feixista, un titella de Hitler i Mussolini, el destructor de la democràcia espanyola; i veien la República espanyola, que aquest tractava de derribar, com al govern legítim, liberal i democràtic d'Espanya" (p. 1). Però resulta que no era així. La il·luminació li va venir al Sr. Trevor-Roper llegint *El laberint espanyol* de Brennan: aleshores va descobrir que Espanya no tenia res a veure amb Europa, i que transportar els problemes europeus —la lluita entre el feixisme i la democràcia— a l'escenari espanyol era una aberració. "La Guerra civil espanyola ha de ser vista com una guerra espanyola, nascuda de condicions específicament espanyoles; i les condicions espanyoles no són, ni han estat mai, el mateix que les condicions europees. Qualsevol que vulgui estudiar aquesta guerra objectivament ha de deslliurar la seva ment de generalitzacions aspiriniques" (p. 3). Vet ací els problemes de l'història contemporània d'Espanya definitivament resolts. Ara resulta que en el nostre escenari africà (perquè el Sr. Trevor-Roper ha exclòs d'Europa tot el

que cau al sud dels Pirineus) les coses no són el mateix que a Europa, encara que tinguin el mateix nom. Així que podria resultar que els alemanys i els italians que lluitaven a Espanya enviats per Hitler i Mussolini no fossin feixistes sinó demòcrates camuflats; que els homes que lluitaren per la causa de la república fossin potser agents ocults del nacionalsocialisme i que la dictadura que d'aleshores ençà estem sofrint no sigui tal dictadura (almenys, no sigui el que els europeus entenen per dictadura) sinó una forma superior de democràcia, com el Sr. Carrero Blanco sosté des de fa molts anys. I que no cregui ningú que estem reforçant els arguments de Trevor-Roper més enllà de la significació que ell pretenia de donar-los. Perquè ell mateix ens dóna un exemple d'una d'aquestes paradoxes, en dir-nos que a Espanya el Partit comunista no era un partit comunista europeu, sinó precisament tot el contrari. En efecte, a la pàgina 7, ens descobreix que: "El partit comunista espanyol, seguint ordres de Moscou, va renegar les seves doctrines marxistes. Davant de l'astorament dels puristes doctrinals es va presentar com el partit del conservadorisme del cantó republicà: el campió de la burgesia i dels petits propietaris." I, per si no havia quedat prou clar, rebla el clau en repetir-nos que era "el partit del conservadorisme burgès". No costa gens d'entendre que els "puristes doctrinals" restessin astorats en descobrir que el partit comunista havia fet seu el programa de la C.E.D.A.; el que es fa difícil de comprendre és per què les tropes de Franco seguien combatent contra un govern que era dominat pel conservadorisme burgès.

Jo no sé si aquestes variacions sobre el tema "Spain is different" han estat pagades pel Ministeri d'informació i turisme (el Sr. Fraga va patrocinar la traducció castellana del llibre de Bolloten) o si són un producte espontani i natural de l'estupidesa de Trevor-Roper. Però penso que representen un insult. Un insult als espanyols d'un i d'altre bàndol, que veuen reduïda la seva guerra civil a una baralla entre grups rivals de gent de mal viure; un insult als lectors nord-americans i anglesos als quals són destinades aquestes pàgines i un insult a la Universitat que té l'autor en una càtedra. No em penso, en canvi, que la prosa del Sr. Trevor-Roper salvi el llibre del destí que li pertoca, i que és el mateix que ja va tenir la seva primera impressió: el menyspreu i la indiferència.

"LA PAGESIA CATALANA"

Ramon Mas

Edicions d'Aportació Catalana.
Barcelona, 1968.

Enmig de les publicacions catalanes que reflecteixen les transformacions operades en els darrers temps en els sentiments i les opinions de la societat espanyola actual, hem vist aparèixer l'opuscle de Ramon Mas abordant un problema tant candent i tant important com ho es la situació del nostre camp i dels nostres camperols.

El camp català, amb totes les particularitats i peculiaritats que el distingeixen del de la resta d'Espanya, no escapa a la tenalla de les feudalitats territorials i financeres, que l'exploten i l'oleguen amb la complicitat dels governants actuals. I és enmig d'aquest context de gravetat que l'opuscle de Ramon Mas, amb un coratge exemplar, llença el crit d'alarma a tots els ciutadans demanant que exigeixin l'adopció de les mesures necessàries per a resoldre tots els problemes candents.

Caldria remuntar molt lluny per a trobar condicions d'explotació tant ruinoses com les que sotzeixen els nostres camperols. És cert que les condicions de treball s'han modificat i que el fet de disposar d'una petita propietat, d'un tractor, o d'altres signes de modernisme —aspectes estretament lligats a les transformacions indissociables de l'evolució de la ciència i de la tècnica en el món que ens rodeja— donen la sensació d'una llibertat relativa. Però aquesta llibertat es converteix en una quimera quan es tracta de pagar les contribucions imposades arbitràriament per les autoritats sense consultació prèvia dels camperols i sense considerar si la producció del troc de terra ha estat suficient per a cobrir les necessitats indispensables a la subsistència del camperol que la treballa, o si aquests darrers es veuen obligats a vendre o a entregar llur producció a preus que no cobreixen els costos ocasionats pel seu cultiu.

El mateix raonament pot tenir-se si es tracta de les rendes dels senyors i dels drets dels arrendataris o parcors.

Com molt bé ho assenyalava Ramon Mas, la situació imposada pels senyors feudals moderns, condueix ineluctablement cap a la despoblació del camp, car la subsistència dels qui el treballen es fa impossible i la manca de drets morals i materials ofega tota perspectiva de progrés i de millorament econòmic i social.

Es clar que això pot produir-se així únicament pel fet que els interessos d'aquestes

F.C.

feudalitats i els dels governants franquistes es confonen; i el problema que es planteja amb tota evidència, a l'hora actual, no és tant sols el de buscar solucions més o menys adaptades a una conjuntura determinada, susceptibles de resoldre tal o qual problema, sinó el de veure com acabar amb la dominació d'uns homes incapaces de posar fi al caos i restablir un sistema de justícia i de democràcia en el qual es prenguin en consideració les necessitats de tota la població i s'adoptin les solucions que corresponen als nostres temps, en funció dels avanços de la ciència i de la tècnica i amb vistes a satisfer al màxim les necessitats morals i materials del nostre poble.

Ramón Mas explica les dificultats que aclaparen els camperols, ja siguin petits propietaris, arrendataris o parcers. I també planteja les perspectives que poden oferir-se a una agricultura florent, de què són capaces les terres de Catalunya sota una estructuració adequada en la qual el treball es vegi estimulat per una rendabilitat equilibrada i en correspondència a la riquesa del nostre sol.

Per això, una necessitat esdevé cada dia més imperiosa i, nosaltres, no ens cansarem de repetir-la: **de donar la terra al qui la treballa.**

Els problemes que té plantejats el nostre camp —que tenen el mateix origen que tots els problemes socials del poble espanyol— no són únicament problemes de conjuntura.

El desenvolupament de la producció no pot reposar sobre l'existència d'un mercat de subconsum i encara menys sotmès a la monopolització i a l'especulació capitalista. Les inversions agràries no poden ésser el fet dels crèdits bancaris usurers, convertits en una renda suplementària carregada sobre les espalles dels camperols.

D'aquí la necessitat que les transformacions siguin més profundes que les de simple compra d'un tractor o la instal·lació d'una planta embotelladora o d'una cambra frigorífica.

I no parlem ja de la política antinacional del govern franquista, orientada a facilitar les importacions de productes agraris mentre les produccions clàssiques del camp espanyol destinades a l'exportació omplien el mercat nacional.

De manera prou objectiva, si bé no massa extensa, apareix també en aquest opuscle una síntesi d'allò que és en realitat el Mercat Comú i de com són il·lusòries les esperances que molts camperols hi tenen depositades com a conseqüència de les campanyes demagògiques portades a terme pel govern espanyol.

Els problemes que l'agricultura té plantejats en els països de la comunitat eu-

ropea, estan lluny d'ésser resoltos. Els partidaris del Mercat Comú, tan reposar llur solució damunt tot un sistema de subvencions que provoca les discrepàncies més profundes entre governs comunitaris.

Malgrat nivells de productivitat més elevats, els mateixos camperols francesos sofreixen les conseqüències de produccions excendentàries i de preus insuficients. 600 tonellades de pomes d'excellent qualitat han estat destruïdes darrerament pel govern francès; centenars de tones de patates, d'es-carxofes, de col·i-fors, de préssecs, d'albercocs, són destruïts cada any a causa dels preus de misèria a que estan obligats a vendre els cultivadors. 150.000 tones de mantega dormen en els magatzems del govern francès i constitueixen excedents de producció que tenen la facultat de mantenir bloquejats a un baix nivell els preus de la llet al productor.

Holanda, Bèlgica, Itàlia, busquen mercats en els quals col·locar llurs produccions.

Amb l'entrada d'Espanya al Mercat Comú en les condicions actuals, més probable fóra, segurament, que vegèssim els mercats espanyols envaïts de productes estrangers (obtinguts a preus més reduïts com a conseqüència de la utilització de sistemes de producció molt més desenvolupats que els nostres), que de tenir assegurada la venda dels nostres productes a través de l'exportació

..

A més de l'anàlisi crític de la situació del camp català que acabem de comentar, el llibre de Ramón Mas, dedica la part més important de la seva exposició al fenomen social dels pagesos rabassaires i argumenta de forma molt documentada el desenvolupament d'aquesta capa social des dels seus orígens fins als moments actuals.

L'aparició i l'extensió del fenomen Rabassaire a Catalunya fou, en gran mesura, segons les pròpies paraules de Ramón Mas, el resultat de la victòria dels remenses en la seva lluita contra els senyors feudals per l'abolició dels mals usos i tingué com conseqüències la transformació profunda de les característiques econòmiques del país, cosa que donà lloc a un enorme progrés social.

"En perdre, els senyors feudals —diu Ramón Mas— una bona part de les seves prerrogatives com a amos absoluts de la terra, els remenses deslliurats, prenen acte social sobre la terra, contractant i pactant com a homes lliures, unes condicions de treball al seu grat i sota la seva pròpia responsabilitat."

Els contractes de Rabassa Morta, als quals havia donat naixença aquesta nova situació, s'establien tant més fàcilment que la

preocupació major dels senyors, en abolir-se els mals usos, era precisament la de procurar impedir que els remenses descontentats, en ésser lliures, fugissin a altres indrets.

D'aquí que els contractes de Rabassa Morta, com una de les primeres formes d'alliberació del servatge a Catalunya, es vegessin facilitats per un context propici de la situació econòmico-política del segle XVI.

Segurament que no es pot deixar de valorar la influència que el desenvolupament dels Contractes de Rabassa Morta ha pogut tenir, a través dels temps, en el desenvolupament d'un corrent d'emancipació afavorint el desig d'access a la propietat, amb què Ramon Mas sembla voler explicar l'extensió de la petita propietat a casa nostra. Nogensmenys, prenen un valor considerable les seves descripcions retraçant les vicissituds, les lluites i les repressions a través de les quals el moviment Rabassaire ha vingut subsistint fins als nostres temps.

Tota l'existència d'aquesta capa social es caracteritza per una lluita contínua entre propietaris i arrendataris ja que per als primers l'acceptació d'aquests contractes esdevenia una necessitat, però de fet no renunciaven mai a imposar les condicions més draconianes d'exploitació als conreadors.

Tots els exemples descrits al llarg de l'opuscle confirmen aquesta apreciació.

L'autor tracta de donar-nos una imatge característica de la condició social d'aquests treballadors del camp amb l'exemple següent:

"Al casar-se el fill d'un Rabassaire, els pares li plantaven de vinya la terra erma d'un propietari que els la cedia per un màxim de cinquanta anys. Al final d'aquest període, quan el conreador tenia 65 ó 70 anys, el propietari li anunciava que s'acabava el contracte i, el desnonament, ensorrava aquest home a les acaballes de la seva existència. Aquesta terra, ell sol l'havia feta produir; el propietari, ara veia convertit allò que havia estat un erm, en una vinya en plena producció, sense abonar cap millora i ni un céntim per haver-la plantada; mentre el seu plantador, com a recompensa, rebia el desnonament, el paicó de la fam i l'escarni per haver pagat religiosament, durant cinquanta anys, la quota-part de fruits anyal —que molts anys sobrepassava el valor efectiu d'aquesta terra erma transformada en cultiu pel sol esforç dels seus braços. Durant aquests cinquanta anys, si valorem la quota-part al terç de la collita, trobarem que aquest conreador rabassaire, havia treballat disset anys totalment de franc i a profit del propietari."

Aquesta és la condició social de tants homes que, avui encara, segueixen sofrint les conseqüències d'unes relacions de producció anacròniques que daten de més de 400 anys.

Molt encertadament es posen en relleu els esdeveniments històrics dels anys 1930-1934, en el curs dels quals els problemes plantejats en aquest terreny i descrits de manera molt clara per Ramon Mas, es manifestaren amb una agilitat molt elevada i marcaren profundament tota la gent del camp.

Sense por d'equivocar-nos podem afirmar que aquella situació representava un viratge en la modificació de les estructures basades amb el sistema de la Rabassa Morta o dels arrendaments, car obria noves perspectives per una evolució favorable als cultivadors.

La noblesa feudal, revifada amb la dictadura franquista, reinstal·lada al poder, no tardà en suprimir les modificacions assolides per la lluita dels camperols. Novament foren imposades als arrendataris les condicions més draconianes de cultiu i reprimida per la força la més mínima manifestació d'oposició als drets absoluts dels senyors. L'urbanització i la injustícia més despòtica han caracteritzat la tònica dels darrers 30 anys. Es llarga la llista de desnonaments i d'abusos comesos pels propietaris contra els arrendataris sota l'amenaça d'emprisonament. La llei de la selva, la llei del més fort, contra tota raó lògica i contra els drets més elementals del gènere humà, han vingut regint, i regeixen encara, els destins del nostre país.

Amb un coratge digne d'admiració, Ramon Mas en fa ressaltar l'evidència.

El resultat d'aquesta orientació política-econòmica difícilment podia ser altre que la situació que viu el camp actualment: disminució de conreus, abandon del camp i emigració a l'estranger; arruïnament dels petits propietaris i, àdhuc, de propietaris mitjans que cedien llurs terres en arrendament i que, ara, es veuen abocats a situacions impossibles, quan no forçats a malvendre llurs propietats als grups financers especuladors. Car el desenvolupament de l'estructura monopolista del comerç i la dominació que el gran capital financer exerceixen indistintament sobre els diferents sectors econòmics del nostre país, entren en contradicció flagrant amb els interessos de la població treballadora i frenen tota expansió i tot progrés social.

D'aquí que les sol·licituds que necessita el nostre camp i que Ramon Mas reclama a cor i a crits davant l'angoixa d'unes pers-

pectives cada dia més difícils, no poden limitar-se a la simple solució dels problemes de conjuntura. El nostre país es troba actualment davant una sola sortida seriósment vàlida: acabar amb el sistema franquista i modificar radicalment una estructura econòmico-social que no ha respost

en cap moment, a les necessitats del nostre temps. Els diferents aspectes que constitueixen l'única solució viable al problema agrari, plantejada per l'autor en el darrer capítol del seu opuscle formen el contingut d'aquesta alternativa.

J. VIDAL.

Martin Luther King fou assassinat a Memphis (Estats Units), el 5 d'abril de 1968.

Martin Luther King denunciava i condemnava la guerra contra el Vietnam:

«...Que ningú no pensi que el poble de Nord-Amèrica ha donat la seva aprovació a la guerra! Milions de patriotes nord-americans rebutgen aquesta aventura i es neguen a agafar-ne la responsabilitat moral. Intervenint en la guerra civil, els Estats Units tracten d'imposar al poble vietnamita una nova forma de colonialisme; tracten de fer retrocedir la marxa de la història. El fardell de la guerra bruta recau sobre les capes més pobres de la població nord-americana i en particular sobre el poble negre...»

Martin Luther King denunciava i condemnava els responsables de la fam i la misèria per a milions de negres i de blancs als Estats Units:

«...El President i el Congrés tenen la més gran responsabilitat pel baix nivell del salari mínim, pel sistema impropï de la seguretat social, pel pagament de subsidis als rics, pel desempleu i subempleu entre els pobres, per la mentalitat de guerra, pel barraquisme i la fam, pel racisme...»

Martin Luther King fou assassinat a Memphis (Estats Units) el 5 d'abril de 1968...

A TOTS ELS TREBALLADORS DE CATALUNYA I A L'OPINIO PUBLICA EN GENERAL

*(Crida de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya
a les jornades del 30 d'abril i 1 de maig)*

L'èxit assolit per la Jornada Nacional de lluita del proposat 27 d'octubre posa en manifest l'elevat grau de consciència i combativitat dels treballadors, confirma el paper i la capacitat de les Comissions Obreres per a organitzar i coordinar una acció de lluita a escala nacional.

En dies passats ha tingut lloc una Reunió General de representants de Comissions Obreres en la qual ha estat examinada la greu situació econòmica i social en què vivim com a conseqüència de la crisi general a que ha portat al país la política de la dictadura dels grans capitalistes. I terratinents, els quals es beneficien de la situació de misèria i explotació que sofrim els treballadors.

La Reunió General ha acordat convocar els treballadors de tot Espanya a una Jornada de lluita per al pròxim 30 d'abril, amb la realització d'aturs d'una hora a les fàbriques, tallers i centres de treball en finalitzar la jornada laboral, amb marxades, concentracions i manifestacions a la sortida del treball, vers els sindicats verticals i punts de concentració que fixaran les Comissions Obreres de cada localitat.

Aquesta acció tindrà la seva projecció i culminació en la celebració del Primer de Maig, jornada de lluita i solidaritat dels treballadors de tot el món.

La Comissió Obrera Nacional de Catalunya fa seus els acords i resolucions de la reunió general i crida a tots els treballadors, a l'opinió pública en general, a tots aquells qui se senten afectats per l'actual situació, a preparar mitjançant la lluita reivindicativa i l'acció de cada dia les condicions més favorables per a l'èxit de la Jornada del 30 d'abril i la celebració de l'1 de Maig.

Quan la situació d'atur obrer es ven agreujada cada dia per la pràctica dels expedients de crisi; quan no és possible trobar treball i ja ningú se sent segur on el lloc que ocupa, no queda altre camí que el d'unir-se i lluitar junts contra l'atur i les causes que l'engendren.

El Govern serveix els interessos dels grans capitalistes i terratinents a costa del sacrifici cada vegada més gran dels treballadors. Per això, autoritza els expedients de crisi, llançant a l'atur i a la gana a centenars de milers de famílies; decreta l'augment dels serveis públics i els articles alimentaris en general; fixa el salari de 96 pessetes, amb el qual cap família no pot viure; procedeix a la desvaloració de la moneda, les conseqüències de la qual estem sofrint els treballadors; congela els salaris i convenis col·lectius; expulsa els camperols i empeny a l'exode els treballadors del camp; tanca els camins d'accés a la cultura a la joventut treballadora; ens priva del dret a decidir el nostre propi sindicat de classe; hipoteca la sobirania nacional d'Espanya i lliura el patrimoni industrial, fruit del treball acumulat, al capital estranger, principalment al nord-americà. La manca d'escoles per a més d'un milió de nens explica l'abandona-

ment i menyspreu del Govern envers la cultura. La situació regnant a la Universitat espanyola, és una prova conculcant d'això.

El Govern i els capitalistes compten amb el sindicat vertical, instrument dòcil a l'ur servel per a la realització de la seva política; per a dur a terme les desposseïssions dels autèntics representants sindicals; compten amb el Tribunal d'Ordre Públic, que processa i empresona destacats membres de les Comissions Obreres que es caracteritzen en la defensa dels drets dels treballadors; compten, en fi, amb la falta de llibertat existent al nostre país.

Però el camp de la lluita i la protesta s'amplia. La classe obrera, després del 27 d'octubre, intensifica l'acció. Les vagues dels miners d'Astúries, dels metal·lúrgics de Sevilla i Pamplona, dels treballadors de la Construcció de Cádiz i Jerez de la Frontera, dels portuaris de Las Palmas; els aturs, concentracions i manifestacions del Baix Llobregat, Barcelona, Sabadell i Terrassa; les protestes dels enllagats, jurats i vocals socials a tot el país, són accions que van marcant el camí a seguir.

La Comissió Obrera Nacional crida a tots els treballadors a mobilitzar-se per preparar la protesta; a celebrar assemblees àmplies als centres de treball assemblees de Ram, de barriada i generals, a fi de fer avançar la lluita i donar resposta davant la situació creada. La nostra resposta ha d'ésser unànime, clamorosa i contundent. No podem esperar cap miracle dels capitalistes ni del Govern. En front de llurs plans, la unitat més àmplia i la lluita més intensa.

La situació actual i les perspectives que es perfilen fan necessari passar a l'ofensiva.

Ara pretenen imposar-nos la Llei Sindical dels verticals, que Solís i els seus locals han elaborat a esquena nostra. Contra aquesta Llei ha d'anar enfilada la nostra lluita en l'acció que s'acosta

La Comissió Obrera Nacional de Catalunya crida a impulsar tot el desenvolupament de la lluita; a estar present per a exterioritzar la protesta en la Jornada del 30 d'abril i en la celebració de l'1 de Maig.

- Contra els acomiadaments i per la cessació dels expedients de crisi, per treball per a tots;
- Pel salari mínim de 300 pessetes diàries per vuit hores de treball i setmana de 44 hores;
- Per, a igual treball, igual salari per a les dones i joves objecte de discriminació;
- Per una assegurança d'atur del 100 per cent del salari real durant el temps que duri el desempleu;
- Per una assegurança d'accidents, malaltia, invalidesa i jubilació del 100 per cent del salari real;
- Per l'ensenyança obligatòria i gratuïta fins a 18 anys, universitat per a tots i democratització de l'ensenyança;

- Per una autèntica reforma agrària que entregui la terra a aquells qui la treballen;
- Contra la penetració del capital estranger en l'economia del nostre país;
- Per la sobirania d'Espanya i l'eliminació de les bases tanquies en solidaritat amb l'heroica lluita del poble del Vietnam;
- Pel dret de vaga sense cap restricció;
- Per un sindicat de classe, democràtic, independent i unitari;
- Per la dissolució del Tribunal d'Ordre Públic;
- Per la reposició en llurs càrrecs dels enllaços, jurats i vocals socials destituïts pel jerarquisme vertical;
- Per l'anul·lació de tots els processos oberts i per la llibertat de tots els empresonats, com Angel Rozas, Vicenç Faus, José Luis López Buila, Adonio Gonzalez, Andrés Martínez Ojeda, Sanchez Martín, Gerónimo Vazquez Rey, Felix Blazquez Neila, Eduardo López Aguilar, Manuel Garcia Gonzalez, Marcelino Camacho, Gerardo Iglesias, Julián Ariza, Celestino Gonzalez, Francisco Rada Baños, Martín Fraga Teseudo, Jaime Montes, Enrique Bernal, Luis Hoyos, Francisco Sanchez Cortazar, José María Ibarrola, Nestor

Rapp, David Morin, Trinidad Garcia Vidales, Muñoz Jabonero, i tots quants sofreixen presó per defensar els drets dels treballadors.

La Comissió Obrera Nacional de Catalunya crida igualment a tots els treballadors a lluitar per la llibertat de tots els estudiants detinguts i empresonats.

Expressem la nostra solidaritat i suport a la lluita dels estudiants. Soludem a tothom qui recolza la lluita dels treballadors i els eridem a unir llurs reivindicacions i a marxar junts en la gran Jornada del 30 d'abril i en la celebració de 1 de Maig, Dia d'Acció Nacional de tots els qui a Espanya lluitem pel treball, la llibertat i la justícia.

Units imposarem la victòria!

Visca la Jornada Nacional del 30 d'abril!

Visca el Primer de Maig, dia internacional de lluita i solidaritat dels treballadors!

Març de 1968.

Les Comissions Obreres de Barcelona, Terrassa, Sabadell, Baix Llobregat, Lleida, Tarragona, Martorell, Vilanova i la Geltrú, Blanes, Badalona, Sordanyola, Calells, Girona, l'Hospitalet i representants obrers de Torelló, Santesteban, Rubí i Sant Cugat.

DOCUMENT CIUTADA AL CONSELL DE MINISTRES

Aquest document ha estat aprovat a la reunió de la permanent de les Comissions Obreres d'Espanya per tal de realitzar amb ell una gran campanya nacional de recollida de firmes.

Al Consell de Ministres; La situació actual, de greu crisi social, econòmica i política, per la que travessa el nostre país s'ha vist accentuada en els darrers mesos per problemes tan diversos com la generalització de l'atur obrer, a través dels expedients de crisi i pràctica de l'acomiadament lliure, congelació de salaris i convenis col·lectius, carestia de la vida, crítica situació de la petita i mitjana indústria i del comerç modest, ensorrament del camp i crisi de la Universitat.

Davant d'aquests fets i davant de les manifestacions de protesta i descontent a que donen lloc, les autoritats, com a única forma d'abordar les causes que els engendren, responen amb l'ús de la repressió. Així, davant les justes peticions d'obres i camperols, d'universitaris i sacerdots, de la immensa majoria dels ciutadans, es replica amb la desposseïció de càrrecs sindicals, amb processos i sancions a diaris, revistes, escriptors i periodistes, amb la violació del Fur universitari.

Nosaltres, treballadors de la ciutat i del camp, sacerdots, mares de família, professionals, intel·lectuals i artistes, homes i dones de diversa condició política, ideològica o religiosa dels distints pobles d'Espanya, rebutjem els mètodes repressius i afirmem que la solució d'aquests i altres molts problemes passa per la implantació, d'una manera real i efectiva, de les llibertats democràtiques fonamentals, reconegudes, tant a la Declaració Universal dels Drets Humans com en les darreres encíclics papals.

Per consegüent demanem:

1. Drets d'Associació i reunió. Dret de vaga. Llibertat sindical. Llibertat d'expressió.
2. Respecte a les característiques nacionals de Catalunya, País Basc i Galícia.
3. Amnistia general per a presos i exiliats polítics i socials.
4. Sufragi universal. Només el poble, exercint lliurament aquest dret, podrà determinar el sistema polític de l'Estat.

DECLARACIÓ DE LA JUNTA DE DELEGATS DEL S.D.E.U.B. DAVANT LA JORNADA DEL 30 D'ABRIL

Les Comissions Obreres de tota Espanya han convocat grans jornades reivindicatives per als dies 30 d'abril i 1 de maig. Les Comissions Obreres, únics òrgans representatius de la classe obrera, criden a tot el moviment democràtic espanyol a unir-se als treballadors per a lluitar per les reivindicacions comuns que té plantejades.

La profunda crisi econòmica per què travessa el país, fruit d'una economia oligàrquica, dels fracassos continuats del I Pla de Desenvolupament, de la contínua intrmissió de l'imperialisme econòmic estranger en la nostra economia, de l'arcaic estat del camp espanyol, fan que el règim hagi intentat d'establir mesures estabilitzadores com el congelament de salaris, la llibertat gairebé absoluta d'acomiadaments, expedients de crisi, etc. Si a això afegim que l'anomenada "contenció dels preus" ha estat un vergonyós engany, comprendrem perquè aquestes mesures han afectat principalment i especialment a la classe treballadora. L'atur obrer en els darrers mesos ha augmentat de manera alarmant; l'emigració interior s'ha accelerat considerablement, circumstància que s'ha agreujat pel fet que l'emigració exterior és tan difícil, degut a la profunda crisi que sofreixen els països que absorbeixen els emigrants espanyols. A l'intent abortat d'estabilització econòmica s'ha sumat un fort enduriment de la política del règim. Les declaracions de Carrero Blanco, junt a la propaganda més intensament totalitària dels mitjans de comunicació governamentals, tot són clars exemples d'això. A la política expansiva del moviment democràtic de masses es respon amb la més brutal repressió, amb el tancament de fàbriques i universitats, amb l'empresonament de dirigents obrers (Camacho, Murcia, Faus) i estudiantils (Fariñas, Adrian Denis, Felipe Zayas...) amb els acomiadaments i expedients disciplinaris. A les legítimes reivindicacions d'obrers, estudiants, intel·lectuals, etc., s'oposa el principi immutable "d'autoritat". A les tímides mesures estabilitzadores que s'anunciaven han succeït, amb brutals retrocessos, l'auge de l'immobilisme, l'exhibició de les forces armades com a permanent advertència.

No obstant, el creixement dels moviments de masses, de la lluita obrera i estudiantil, ha continuat de manera ferma i progressiva. L'èxit de la gran jornada reivindicativa del 27 d'octubre, la conso-

lidació de les Comissions Obreres, les accions contínues dels universitaris que arreu d'Espanya lluiten per la creació i consolidació del Sindicat Democràtic, així com les esperançadores accions dels altres sectors han contribuït a acrixer l'isolament del Govern (penseu, per exemple, en el recent canvi de ministre). Es en tot aquest marc polític i econòmic, en aquesta gran contraposició entre els detentadors del poder immobilitista i els qui lluiten per la democratització del país, que les Comissions Obreres han situat les grans jornades reivindicatives que s'aveïnen. Coneixedores de la necessitat d'establir estrets llaços de coordinació i solidaritat entre tots els moviments democràtics, les Comissions Obreres plantejen aquestes diades com a accions de lluita de tots els demòcrates espanyols contra la dictadura.

Aquesta coordinació, però, no ha d'entendre's en cap moment com una intrmissió paternalista en les reivindicacions pròpies d'altres sectors, sinó la voluntat de lluita conjunta de tots els sectors davant una gran reivindicació comú; la democratització de la societat.

Com molt bé deïen els estudiants a les Comissions Obreres de Madrid, aquesta solidaritat no ha d'ésser per part nostra com un impuls més o menys sentimental envers les reivindicacions obreres, sinó que cal que contribuïm activament a aquesta coordinació amb l'aportació dels elements propis que tingui plantejada la Universitat i les solucions que concebem; la Reforma Democràtica Universitària. Però si és vàlida la nostra gran reivindicació, la nostra gran alternativa, la Universitat Democràtica dins de la societat democràtica —i l'anàlisi seriosa i objectiva de les lluites així sembla demostrar-ho—, hem d'unir-nos eficaçment a les altres forces democràtiques per a aconseguir els nostres comuns objectius.

La Universitat espanyola sofreix directament les conseqüències de la nostra desastrosa economia i les arbitrarietats d'una actuació política anti-democràtica. Per una banda, el pressupost de l'ensenyança —ja de per si malparat— s'ha vist disminuït fins a un 11 per cent (el de defensa passa del 25 per cent); per una altra banda, l'actuació repressiva del règim és ja una rutina a les nostres facultats i escoles. Els mals profunds que pateix la Universitat desborden qualsevol intent de solució governamental a mitges. El règim, en aquests moments veu tancat el seu camí cap a

una alternativa a una solució dels actuals problemes universitaris, no solament a causa de l'empenta dels moviments universitaris, sinó àdhuc per les esves contradiccions internes. En aquest panorama, els estudiants espanyols hem comprés que sols mitjançant la creació del nostre propi Sindicat Democràtic podem canalitzar les nostres reivindicacions; només construint una alternativa democràtica podem denunciar l'actual Universitat, arcaica i totalitària.

El Moviment Universitari a tot Espanya es prepara ja a participar a totes les jornades del 30 d'abril i 1 de maig. La Junta de Delegats del Sindicat Democràtic d'Estudiants de Barcelona crida als estudiants barcelonins amb el concepte que d'aquestes diades tenen la resta dels estudiants espanyols, es a dir; no una participació passiva, sinó una aportació a les reivindicacions pròpies de la Universitat.

Per a això, la Junta de Delegats i el Departament del D.E.U. ha organitzat la celebració de la V Setmana de Renovació Universitària.

Paral·lelament a això, les assemblees de Curs i Centre, les comissions, els consells oberts, cal que discuteixin la necessitat abans apuntada de coordinació i solidaritat amb el moviment democràtic espanyol, la participació del S.D.E.U.B. a les jornades del 30 d'abril i 1 de maig i la possibilitat de fer d'aquestes jornades nacionals grans plataformes per a expressar d'una forma oberta els nostres problemes i reivindicacions.

Secundem amb la nostra participació

aquestes accions. Unim-nos a la classe treballadora defensant les reivindicacions:

- Pel dret a una formació continuada.
- Per un salari digne amb escala mòbil.
- Pel dret al treball, contra els acomiadaments i expedients de crisi.
- Pel dret a negociar col·lectivament les nostres condicions de treball; per a acabar amb les situacions desfavorables, discriminatòries, i amb la valoració d'elements estranys a la pròpia funció professional.
- Per una efectiva assegurança d'atur al 100 per 100 del salari real.
- Pel dret a la vaga.
- Pel dret a la llibertat d'associació, reunió i expressió, i molt especialment pel sindicat democràtic i unitari de tots els treballadors.

Les manifestacions tindran lloc:

El 30 d'abril, a dos quarts de tres a la Plaça Cerdans-Gran Via, i a la Plaça de Fabra i Puig.

El 30 d'abril a les set a Collblanch (final dels tramvies 54-56), metro Marina, i a Fabra i Puig, Rambla de Sant Andreu.

El 30 d'abril, a les nou del vespre, concentració general a la Plaça de Catalunya, Rambles, Font de Canaletes. El Primer de Maig, concentració des del matí, tot el dia, al Turó de la Peira.

(Editat pel Departament d'Informació del S.D.E.U.B.).

SACERDOTS DE CATALUNYA A LA JERARQUIA

(El text que donem a continuació figura en una fulla que circula per Catalunya i que està firmada per coneguts homes d'Església del nostre país):

"...Els sotasignants som sacerdots perseguits per la justícia, acusats d'haver actuat en el camp polític i condemnats a pagar multes. Amb gran pena hem sabut que dues Il·lustríssimes han acceptat per segona vegada el nomenament de diputats a Cortes, la qual cosa significa que han acceptat de col·laborar activament en la redacció, discussió i aprovació de lleis que han de regir la vida pública espanyola durant els

propers anys. Això significa també que faran simultània la seva missió religiosa amb una altra de la més alta responsabilitat política. Conseqüentment, als ulls dels fidels, Ses Il·lustríssimes representaran no solament l'Església, el Papa, l'Episcopat universal i els organismes laics catòlics, sinó també el règim espanyol, el Govern, el "Movimento" amb tot el seu aparell estatal. Ses Il·lustríssimes seran col·laboradors directes de l'Estat espanyol i, gràcies a això, gaudiran de certa privilegi, percebint una indemnització financera com a pagament d'aquesta prestació política.

Molts dels seus feligresos, però, sustenten idees polítiques diferents de les de l'actual règim espanyol i judicaran com un abús aquesta doble condició de pastors de l'Església i homes polítics. Si ningú no pot oposar-se a que Ses Il·lustríssimes mantinguin llurs pròpies opinions respecte de la cosa pública; si és inadmissible que utilitzin la seva alta dignitat de bisbes de l'Església per a accedir a les responsabilitats polítiques; si s'obstinen a presentar-se a les Corts com a bisbes, hauran de respondre un dia davant del poble d'injustícies tals com el salari mínim de 96 pesetes.

Nosaltres, sacerdots escandalitzats per l'actitud de Ses Il·lustríssimes, sentim pregonament la necessitat imperiosa d'alliberar l'Església del nostre país de les hipoteques polítiques que graviten damunt seu. La simple afirmació d'aquesta personal convicció ha estat freqüentment interpretada com

a acte polític, i per això hem estat castigats. Però, per altra banda, sabem que no som els únics que pensem d'aquesta manera, que hi han altres membres de l'Episcopat espanyol que desaproven la Seva presència a les Corts. Necessitem una Església lliure, independent de tot poder humà. Necessitem el testimoni irrefutable que així serà. Per això considerem incompatible la Seva missió de Bisbe amb la de Diputat a Corts i considerem que ens incombeix el deure de denunciar-ho davant els nostres fidels."

(Signen aquest document: l'Excelentíssim Pare M.A. Escarrè, F. Botè, R. Pedrals, A. Tutusas, J. Dalmau, J. Llimona, J. Bardes, J. Garrido, E. Fornès, N.J. Vila Ribas, J. Rofes, J. Moran Sabatè, A. Formariz, A. Vila Tintoré, D. Sanchez Bustamente, A. Daura, J. Montserrat Torrens, A. Ansias.)

CONTRA EL PROJECTE DE LLEI SOBRE LA DONA CASADA

L'aparell de propaganda del "Movimiento" s'ha esforçat darrerament en fer relluir un Projecte de Llei pretesament favorable per a la dona casada, en realitat concebut per a institucionalitzar noves formes de discriminació contra les dones treballadores. Set-centes vuitanta-cinc firmes de dones dels més diversos sectors socials i professionals de Catalunya, en carta al President de les anomenades "Cortes del Reino", han denunciat aquest projecte com una mesura tendent, entre altres coses, a legalitzar l'acomiadament de les treballadores en totes aquelles empreses interessades en reduir la plantilla; com una discriminació contrària als principis definits en la Declaració Universal dels Drets de l'Home, discriminació econòmicament perjudicial per a la dona, nociva per a la seva promoció professional.

Les firmants de la carta, en conseqüència, s'eleva contra aquest projecte en virtut dels arguments que desenrotllen en la part expositiva de la carta i senyalen com:

"...en consideració a que defensar els drets de la dona al treball i a l'exercici de la seva professió en condicions d'igualtat exigeix mesures de signe contrari a les previstes en l'esmentat projecte de Llei,

SOL·LICITEM:

Aprobació de la norma que obligui a totes les empreses —siguin de plantilla majoritàriament masculina o femenina—, a instal·lar guarderies infantils i menjadors econòmics, a fi de facilitar la incorporació de la dona al treball.

Aprobació d'un pla urgent d'instal·lació de guarderies infantils i menjadors econòmics a tots els barris, establint prelació per a les ciutats més industrials. El pla ha de preveure normes de distribució local establint la quantitat mínima obligatòria per a cada barri.

Augment del salari mínim interprofessional a tres-centes pessetes diàries cosa que repercutiria de manera immediata en la millora de les condicions de vida de les dones casades.

Extensió de la Seguretat Social en tots els ordres —econòmic, sanitari i cultural— a les mares de família, sense discriminació de cap tipus. La Seguretat Social ha de cobrir per a les dones dels treballadors dedicades als treballs domèstics, el gaudi de tots els beneficis, inclosos jubilació, accidents, invalidesa, etc., en virtut de la quota que és descomptada als treballadors i a les empreses. El mencionat projecte de llei demana aquesta extensió "sobre un fondo apartado por el Estado, y en parte, y por otra que salga de la colectividad de las amas de casa. La dona casada té dret a ésser assistida en tots els aspectes de la

Seguretat Social sense haver de cotitzar apart.

Eivern: a V.E. aquesta sèrie de consideracions i peticions a fi de contribuir constructivament a la resolució dels problemes que té la dona per a assolir la plena incorporació a la societat, en condicions d'efectiva igualtat.

Esther Donato (traductora); Ana Morató (assistent social); Maria Rosa Borràs (licenciada en Filosofia); Ana Moya (perfumista); Manuela Rodríguez (modista); An-

drea A. Garcia (ama de casa); Elisa Domech (esmaltadora); Susana March (escriptora); Neus Terol (ama de casa); Maria Aurèlia Campmany (escriptora); Carmen Alcalde (periodista); Pura Fernandez (ama de casa); Concha Alós (escriptora); Josefina Melero (dependent); Glòria Cid (escultora); Ramona Marqués (ama de casa); Aurora Diaz Plaja (licenciada); Anita Domingo (ama de casa)..., i segueixen les firmes fins un total de set-centes vuitanta-cinc.

PREUS DE SUBSCRIPCIO

quatre números :

\$ mex :	15.00
Ptes.	80.00
Dls. :	1.75

· un exemplar :

\$ mex.	5.00
Ptes. :	25.00
Dls. :	0.45